DHAMMAPADA

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

PĀLİ VE SANSKRİT ASILLARINDAN İNGİLİZCESİYLE
KARŞILAŞTIRARAK ÇEVİREN: KORHAN KAYA

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 4535

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

DHAMMAPADA

ÖZGÜN ADI
धम्मपद

PÂLİ VE SANSKRİT ASILLARINDAN ÇEVİREN
KORHAN KAYA

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2019
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
HANDE KOÇAK

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
MUSTAFA AYDIN

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

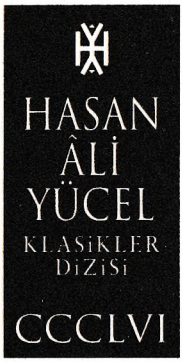
1. BASIM, HAZİRAN 2019, İSTANBUL

ISBN 978-605-295-871-1 (CİLTLİ)
ISBN 978-605-295-870-4 (KARTON KAPAKLI)

BASKI-CİLT
DERYA MÜCELLİT SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
MALTEPE MAH. LİTROS YOLU FATİH SANAYİ SİTESİ NO: 12/80-81 TOPKAPI
ZEYTİNBURNU İSTANBUL
Tel: (0212) 501 02 72 - (0212) 501 35 91 Faks: (0212) 480 09 14
Sertifika No: 40514

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

DHAMMAPADA

PĀLİ VE SANSKRİT ASILLARINDAN İNGİLİZCESİYLE
KARŞILAŞTIRARAK ÇEVİREN: KORHAN KAYA

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İçindekiler

Sunuş vii
Buddhizmin Doğuşu vii
Buddhizmin Kolları ve Yayıldığı Yerler x
Buddhist Düşünce Biçimi xiv
Çeviri Hakkında xx
Sözlükçe xxiii
Kaynakça xxxi

Dhammapada 1

Üç Sepet (Tripitaka) Hakkında 45
I Vinayapitaka 47
II Suttapitaka 61
III Abhidhammapitaka 111

Diğer Pāli Metinleri 113
Sanskrit Dilindeki Buddhist Eserler 119
Tablolar 131

Sunuş

Buddhizmin Doğuşu

Buddhizm MÖ 6. yüzyılda Kuzey Hindistan'da ortaya çıkmış bir dindir. Buddhizmin ortaya çıktığı ilk dönemde öğreti tamamen Hindistan'a özgü saf bir Hint öğretisidir. İkinci dönemde Buddhizm, Asya'ya yayılmaya başlamış, Hint olmayan pek çok unsur bu dine eklenmiştir. Üçüncü dönemse, Buddhizmin Çin'deki merkezlere ve Japonya'ya doğru yayılıp Tantra ve Çan (Zen) öğretilerine dönüşmeye başladığı dönemdir. İlk dönemi, insan psikolojisinin ön planda olduğu Nikāya Buddhizmidir. Bu daha sonra *Hīnāyana* adıyla anılacaktır. İkinci dönemde Mahāyāna yükselir. Günümüzde Hint Buddhizmine en yakın olan, Sri Lanka, Burma ve Tayland gibi, coğrafi koşulları Hindistan'a benzeyen yerlerdeki Buddhizmdir. Farklı coğrafi özelliklere sahip olan Asya Buddhizmi ise Hint Buddhizminden biraz daha farklıdır. Hindistan'daki ilk dönemin ermiş kişisine *Arhat*, ikinci döneminkine ise *Bodhisattva* denir. Üçüncü dönemdeyse ermiş, evreni âdeta kendi sihirli güçleriyle yöneten *Siddha*'dır. Buddhist öğreti ilk yıllarda iki kola ayrılmıştı, bunlardan birisi ilerici kol olan Mahāsanghikalar, diğeri ise muhafazakâr Sthaviravādalar idi. Bu ikincisine Pāli dilinde *Theravāda* denmektedir. Nikāya Buddhizminin mezheplere ayrıldığı bu dönemde pek çok okul (tarikat) ortaya çıkmıştı. Sayıları on

sekiz veya yirmiyi bulan bu okulların adlarını çeşitli yazıtlarda görebiliyoruz. Theravāda, Sarvāstivāda, Sautrāntika, Sammatīya gibi okullardır bunlar. Hint Buddhizmini beş devirde ele almak mümkündür: (1) Buddha'nın yaşamını ve ölümünden sonraki yılları kapsayan erken Buddhizm, (2) Mezhep ayrılıklarını içeren ve sonradan Mahāyānacılar tarafından *Hīnāyana* olarak adlandırılacak olan Nikāya Buddhizmi, (3) Erken Mahāyāna Buddhizmi, (4) Geç Mahāyāna Buddhizmi, (5) Ezoterik Buddhizm. Hint Buddhizmi, tarihsel Buddha'nın, yani Buddha Şākyamuni'nin, sonradan Asya'da toplumların ihtiyaçlarına göre yerel inançlarla da kaynaşarak şekillenip değişime uğrayacak olan öğretilerinin temellendiği Buddhizmdir. Örneğin Sangha örgütü, dört soylu gerçek, sekiz soylu basamak, *Pratītyasamutpāda*, *Nidānalar*, *Skandhalar*, birçok Vihāra'nın dikilmesi, Şrāmaneralar, Şrāvakalar hep bu en eski Buddhizme aittir. Buddha'nın ölümünden yüz yıl sonra, Buddhizm yukarıda anılan iki ana kola ayrılmıştır. Nikāya Buddhizminde Abhidhamma öğretileri bu döneme damgasını vurdu. Daha sonra, Mahāyāna anlayışı Buddhizme birçok yeni şey eklemiştir. Örneğin erken Mahāyāna'da Amitābha inanışı ve *Pracnāpāramitā Sūtra*, *Saddharmapundarīka* (Lotus Sūtra), *Avatamsaka Sūtra* gibi pek çok değerli eser ortaya çıkmıştır. MS 2. yüzyıldan başlatabileceğimiz Geç Buddhizmde, Mādhyamika, ondan yüz yıl sonra da Yogāçāra okulları ortaya çıkmıştır. Buddhizmin bu dördüncü devrinde, bu ikisinden başka Tathāgatagarbha öğretisi ile Buddhist mantığı da gelişme kaydetmiştir. Beşinci devirde ise, Hinduizmin etkisinde olan Ezoterik Buddhizm vardır. Nikāya ve Mahāyāna Buddhizminden etkilenen Ezoterik Buddhizm çok güçlü ve popüler hale gelmiştir. Sonuçta Hinduizmin güçlenmesi ve Müslüman akınlarının yoğunlaşması nedeniyle, Buddhizm Hindistan'da tutunamaz hale gelmiştir.

İki büyük mezhepten küçük araç olanına, yani Hīnāyana'ya, adını Mahāyānacılar vermiştir. Mahāyāna mezhebi taraftarları, kurtuluşun bireysel olarak mümkün olduğunu savunan Nikāya Buddhizmi taraftarlarını bencillikle suçlayıp onları küçümsemek için onlara, kendi mezheplerinin isminin anlamının tersi olan, "küçük araç" anlamına gelen *Hīnāyana* ismini vermişlerdi. Hīnāyana, geleneksel olarak Hint Buddhizmindeki, Sarvāstivādinler ve Mahāsanghikalar da dâhil olmak üzere, on sekiz okulu da kapsıyordu. Bu okullar Sutta Pitaka'da yer alan Şākyamuni Buddha'nın konuşmalarını temel alıyordu. Bu okulların birçoğu kendi Abhidharma ve Vinaya edebiyatlarını oluşturdu ve buralarda herkesin kabul ettiği Buddhizmin temel öğretileri olan "dört soylu gerçek" (Çatvari Āryasatyani), "nedensellik zinciri" (Pratītyasamutpāda) ve "bireyin kurtuluşu" (Nibbāna) gibi kavramları işledi. Bugün varlığını sürdüren tek Hīnāyana Okulu olan Mahāsanghika'nın devamı Theravādacılar, kendilerine biçilen "küçük araç" tanımını kabul etmemektedirler.

Mahāyāna, yani "büyük araç" ise Sanskrit dilinde *mahā* [büyük] ve *yāna* [vasıta, araç] sözcüklerinin birleştirilmesiyle elde edilmiştir. Hint Buddhizminin iki büyük mezhebinden ikincisini belirtir; Tibet, Nepal, Bhutan, Çin, Moğolistan, Kore ve Japonya'ya yayılmış olan Mahāyāna'ya *Kuzey Ekolü* de denir. Yaklaşık olarak MÖ 2. yüzyılda eski sisteme tepki olarak doğmuştur. Hīnāyana ile Mahāyāna'yı ayıran en büyük özellik, birincideki bireysel kurtuluş yolu olan Arhatlığa karşılık ikincinin herkesi kurtuluşa götürmeye çalışan Bodhisattvacılığının var olmasıdır. Arhat tek başına *Nibbāna*'ya ulaşmaya çalışırken Bodhisattva yaşayan bütün varlıkları ona ulaştırmaya çalışır. Bir Bodhisattva, Buddha olmak istiyorsa *karunā* [merhamet] ve *pracnā* [bilgelik] yolundan ayrılmamalıdır. Hīnāyana'nın Mahāsanghika tarikatı proto-Mahāyāna olarak kabul edi-

lir. Bir başka deyişle, Hīnāyana ile Mahāyāna arasında bir köprüdür ve Mahāyāna'nın gelişimi için gerekli olan tüm temel bilgiler ondan çıkmaktadır. Mahāyāna öğretisi daha dinî özelliktedir, akıldan çok duyulara hitap eder. "Arı Ülke" (Sukhāvatī) gibi Buddha'nın öz düşüncelerine aykırı fikirlere kadar giden, tanrılardan panteonlar oluşturan bir yapıdadır. Hīnāyana veya Theravāda'da aşkın bir gerçeklikten söz edilmezken, Mahāyāna'da gerçeğin tüm görünenlerin arkasında saklı olduğu vurgulanır. Mahāyāna'nın ilk kurulan okulları Madhyamaka ve Yogāçāra idi. 7. yüzyılda Tibet'te Tantrik Vacrayāna hareketi de bu mezhebin uzantısı olarak doğmuştur. Mahāyāna'nın temeli olarak görülen Bodhisattva öğretisinin oluşumunda Cātaka masallarının büyük katkısı olmuştur. Maitreya inancı gelişimini Mahāyāna'da tamamlamıştır. Mahāyāna'daki tüm canlıların aynı yaşam gerçeğinin geçici görünümlerinden başka bir şey olmadığı düşüncesi, Japonya'da Kegon ve Tendai okullarında özenle işlenmiştir. Bodhisattva, Samādhi, Pracnā, Şūnyatā, Trikāya gibi kavramlar Mahāyāna'ya aittir. Pracnāpāramitā, Saddharmapundarīka, Vimalakīrti, Avatamsaka, Samdhinirmoçana, Tathāgatagarbha, Sūrangama Sūtralar Mahāyānacıdırlar. Mahāyānacı okullar ise şunlardır: Madhyamaka, Yogāçāra, Tien-tai, Tendai, Chan/Zen, Arı Ülke, Ezoterik Buddhizm, Niçiren.

Buddhizmin Kolları ve Yayıldığı Yerler

Buddha MÖ 563'te doğmuş ve MÖ 483'te (otoritelerce en çok kabul gören tarih) ölmüştür. Buddhizm Hindistan'da altın çağını MÖ 270'lerde tahta geçen Büyük İmparator Aşoka zamanında yaşamıştı. Aşoka, diktirdiği taş yazıtlarla, yaptırdığı çok sayıda okul, hastane, park vb. ile koyu bir Buddhist olarak insanlığa hizmet etmiştir.

Buddha'nın ölümünden sonra toplanan I. Buddhist Konsey'de, Buddha'nın öğretileri yinelenerek bir birlik oluşturulmaya çalışılmıştır. Buddha'nın ölümünden yüz yıl sonra toplanan II. Buddhist Konseyi'nde ise bazı görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Bazıları manastır yönetimine ve Sangha örgütü kurallarına çok sıkı bağlıydı. Bazıları ise daha serbest düşünmeye çalışıyordu. Buddhizm üç büyük yānaya bölünmüştü: Mahāyāna [Büyük Araç], Hīnayāna [Küçük Araç] ve Vacrayāna [Sert Araç, Elmas Araç]. Güneydoğu Asya'daki tutucu okul Theravādin Okulu idi. Herkese açık olan Mahāyāna, manastır düzeninden daha farklı bir yolda ilerlemek istiyordu. Hīnāyana herkese açık değildi; meditasyondan ve genel anlamda sıkı disiplinden yana idi. Hīnāyana kişinin, Mahāyāna tüm toplumun kurtuluşu için uğraşmaktaydı. Vacrayāna ise herkesin uygulayamayacağı, disiplin ve serbestliği bir arada içeren, renkli fakat çok zor bir yoldu.

Büyük İskender Hindistan'a geldiğinde iktidarda olan Çandragupta, hükümdarlığı sırasında *brāhman*lara dayanmıştı. Ondan sonra gelen Maurya Hanedanı ise, başta Kral Aşoka olmak üzere, Buddhistlere dayandı. Buddhacılık devletin ideolojik temeli oldu. Fakat daha sonra, ilkel kültlerin etkisiyle Buddhizm Hindistan'da geriledi. Maurya İmparatorluğu dağılınca yerine Şunga, Kuşan (1. yüzyıl) ve Gupta krallıkları kuruldu. Son devir Harsha devriydi (606-647) ve bu devirde Ak Hunların saldırıları sonucu birçok dinsel merkez zarar görmüştü. 645'te Hindistan'a gelen Çinli gezgin Huen-Zang birçok manastırın yok edildiğini anlatır. *Brāhman*ların baskısı, yabancı kavimlerin saldırıları ve ilkel yerlilerin öğretiyi anlayamaması sonucu Buddhizm Hindistan'da geriledi. Müslüman akınları da bu yıkıcılıkta etkili oldu. Ancak Buddhizm tam bir misyoner dini idi. Yok olmadı, kuzeye ve güneye doğru yayılarak yaşamını sürdürdü.

Buddhizmin öğretileri 1. yüzyıldan itibaren Çin'e girmeye başladı. Çin'de Taoculukla veya Konfüçyüsçülükle karışarak, çeşitli biçimler oluşturdu. Çinlilerin bastırdığı en önemli Buddhist eser, 5. yüzyıla ait *Vacraççhedika Pracnāpāramitā Sūtra* [Elmas Sūtra] idi. Buddhizm Kore'ye 372'de Çin eserleriyle birlikte geldi. Kore Çin ile Japonya arasında bir köprü görevi gördü. Japonya'ya Kore'den sıçradığında tarih 552 idi. Buddhizmin güneye yayılması ise çok daha öncedir. Daha Kral Aşoka zamanında ilk misyonerler adaya gelmişti ve Buddhizm Seylan'da tutulmuştu. Burma'ya ise tam olarak ne zaman girdiği bilinmemekle birlikte, onun da Aşoka zamanında ilk etkileri aldığı söylenir. Daha sonra Buddhizm, Siyam, Laos, Kamboçya gibi yerlere de yayılmıştır. Bugün Buddhizmin yaşandığı yerler Hindistan'ın bazı kısımları, Pakistan ve Rusya'nın bazı kısımları, Nepal, Çin, Tibet, Kore, Japonya, Moğolistan, Formoza, Vietnam, Laos, Kamboçya, Tayland, Burma ve Seylan'dır. Dünyada Buddhist nüfus bir milyara yaklaşmaktadır.

Buddhizmin Tibet'te aldığı isim Lamaizmdir (La-ma: Süper insan). Aslında Tibet'te yaşayan din, bir tür Şamanizm olan Bön dini idi. Buddhist kitaplar 5. yüzyıldan itibaren Tibet'e ulaşmıştı, ancak pek ilgi görmüyordu. 7. yüzyılın ortalarında Kral Srongtsen Gampo Tibet'in kapılarını Buddhizme açtı ve böylece bu kişi Tibet Buddhizminin kurucusu olarak anılır oldu. 8. yüzyılda Tibet'e gelen Padmasambhava, Tantrizmi öğretti. Bu kişi Vacrayāna'yı mükemmel uygulayan bir insandı. Tibet Buddhizminin dört okulu vardır. Hint metinlerinin çoğunun bugün sadece Tibetçesini bulabiliyoruz.

Öte yandan Buddhizmi 520'de Çin'e getiren Bodhidharma, Zen Buddhizmi kurmuş oluyordu. Zen'de metinlere, sözcük ve harflere bağlı kalmadan, doğrudan ve özel bir iletişimle Buddha düşüncesi uygulanabilir ve *Nirvāna* yolu açılabilirdi. Hui-Neng Hintli özellikler gösteren Zen Budd-

hizmi tamamen Çinlileştirdi (7. yüzyıl). Buddhizm dövüş biçimlerini de etkilemişti. O nedenle Çin'de savaş sanatları büyük bir gelişme katetti.

Buddhizm bugün Avrupa ve Amerika kıtasına doğru da yayılmaktadır. Buddhizm tanrısız, kurbansız ve ağır ibadetler içermeyen saf yapısıyla yeryüzündeki pek çok ulusun rahatlıkla benimseyebileceği bir yapı gösterir. Öğretiyle yayılmış, savaş yoluyla yayılmamış bir dindir. Aklı bir kenara bırakmak şöyle dursun, her aşamada aklı kullanarak biçimlenmiştir. Bazı efsaneler ve eski düşünce biçimleri dinin içine sızmışsa da, 2500 yıl önceki saf halini görebilmek çok zor değildir. Buddha ölmeden yerine geçecek kişiyi seçmemiştir. O, *Dhamma*'yı izlemeyi salık vermiş, ayrıca herkesin kendi kendine ışık olması gerektiğini söylemiştir. Diğer dinlerde sıkça görülen metafizik, sihir, büyü gibi anlaşılmaz şeyler öz Buddhizmde yoktur (Mahāyāna Buddhizmi hariç). Buddha yanlış öğretilerin ve *brāhman*ların yaptıkları sihir ve büyülerin karanlık olduğunu, kendi düşüncelerinin ise güneş ve ay gibi parlak ve açık olduğunu söylemektedir (Anguttaranikâya III, 129). Gerçekten inançları soyut temellere dayandığı için diğer birçok dini eleştirmek zordur ve inananlarını kızdırır. Buddhizm ise eleştirilebilir ve inananları daha hoşgörülüdür. Hatta Buddhizmin oluşmasında eleştirel bakışlar büyük rol oynamıştır. Tanrı veya tanrılarla görüştüğünü öne sürmeyen, sadece kendine ve düşüncelerine güvenen tarihî bir kişilik olarak Buddha, zamanın geçiciliğini temel almıştı ve başka birçok düşünürün yaptığının tersine o, *Tanrı nedir*, *Dünya nedir*, *Biz neyiz* gibi soruları yanıtsız bırakmayı uygun görmüştü. O bir etik devrimcisiydi. İnsanı ve toplumu doğanın acımasız çarkından çıkarıp sosyal bir varlık olarak kabul ederek birbirini incitmeden yaşamanın yolunu göstermiştir: İnsanlara, çağlara ve toplumlara göre değişen, göreceli gerçeği değil, Mutlak Gerçek'i kavrayarak şimdikinden çok daha farklı bir yaşamı benimsemeyi göze

alacak sosyal bir varlık. Onun bu düşüncelerinin 2500 yıldır yaşadığı düşünülecek olursa, hiç de küçümsenmeyecek bir olgu olduğu kolaylıkla anlaşılacaktır.

Buddhist Düşünce Biçimi

Dört Soylu Gerçek: "Dört Soylu Gerçek" Buddha öğretisinin çekirdeğini oluşturmaktadır. Pāli dilinde Çattari *Ariyasaççāni*, Sanskrit dilinde ise Çatvāri *Aryasatyāni* diye söylenir. Buddha bu gerçekleri ilk olarak Benares yakınındaki Sarnath'ta, eski dostları olan beş çileciye açıklamıştı. Bu dört gerçek, birçok eski Buddhist metinde pek çok kez açıklandığı gibi şöyledir:

1. Dukkha (Acı, keder)
2. Samudaya (Dukkha'nın kaynağı)
3. Nirodha (Dukkha'nın giderilmesi)
4. Magga (Dukkha'yı gideren yol).

Birinci Soylu Gerçek (Dukkha): *Dukkha* sözcüğünün (Skr. Duhkha) ilk anlamı *acı*, *keder*, *ıstırap*tır ama bunlar onu açıklamaya yetmez. Bu sözcük *eksiklik*, *sürekli olmayış*, *boşluk*, *gerçekdışı* anlamlarını da içerir. Var olma *Dukkha*'yı yaratır. Bu yaklaşım gerçekçi bir gözlem sonucunda elde edilmiştir. Birçok kişinin sandığı gibi "yaşama karamsar bir bakış" değildir. Bir doktor hastasına hiçbir şeyi olmadığını, hemen iyileşeceğini söyleyebilir. Bir başka doktor da aynı hastaya çok kötü durumda olduğunu ve iyileşmesinin olanaksız olduğunu söyleyebilir. Ama doğru olan, hastanın hastalığının en iyi şekilde araştırılması ve gerekli tedavinin uygulanmasıdır. Birinci doktor iyimser, ikinci doktor da kötümserdir. Doğru yöntem ise gerçekçi olmaktır. Buddha, "Yaşam *Dukkha*'yı yaratır" derken ger-

çekçi bir yöntemle bu karara varmaktadır. Çünkü en büyük acı, yaşamın sınırlı olmasıdır. Sürekli olmayan şey keder verir (yad aniççam tam dukkham). Üç çeşit *Dukkha*'dan söz edilebilir: (1) sıradan acılar (dukkha dukkha), (2) değişimlerin yarattığı acı (viparināma dukkha), (3) bileşimlerden oluşan acı (samkhāra dukkha).

Sıradan acılar, doğum, yaşlılık, hastalık, ölüm, kötü insanlarla birlikte olma, iyi ve sevilen insanlardan ayrı düşme, istenene kavuşamama, keder, ağlama gibi yaşamla ilgili fiziksel ve mental acılardır. İkinci tip acılar, yaşamdaki herkesin bildiği mutlu durumların, mutlu olayların değişip, o mutlulukları yaşayan insanlara acı vermesidir. Üçüncü tip acılar ise, bileşimlerin yarattığı acılardır ve bunlar beş çeşittir: (a) Madde bileşimlerinin acıları (dört büyük madde ve onun türevleri; ayrıca göz, kulak, burun, dil, vücut beşlisi ve bunların algıları), (b) duygu birleşimleri (fiziksel ve mental olarak altı duyuyla algılanan bütün olumlu ve olumsuz duygular), (c) algı birleşimleri (iç yetilerin dış maddelerle teması), (ç) düşünce biçimlerinin birleşimleri (*Karma* Yasası'nı çalıştıran iyi ve kötü eylemler; istek, enerji, nefret, cehalet, ben düşüncesi gibi 52 mental faaliyet vardır), (d) bilinç birleşimleri (altı duyu ve onların algıladıklarının tepkisi olan bilinç, zamanla oluşur; tahta yanarsa tahta alevi, saman yanarsa saman alevi olur. Alevlerin türleri farklıdır vb.).

Buddha düşüncesine göre, *Dukkha*'yı gören onun kaynağını, ondan kurtulmayı ve kurtaran yolu da görür.

İkinci Soylu Gerçek (Samudaya): Dukkha'nın doğuşunu ya da kaynağını açıklar (dukkha samudaya ariyasaççа). Yeniden doğumlara neden olan şey, tutku ve açgözlülüğe bağlı olan susuzluktur (tanha), yani (a) cinsel zevklere duyulan susuzluk, (b) var olma ve yaşama susuzluğu, (c) yok olma susuzluğu. Bu öyle bir susuzluktur ki insanı duyu zevklerine, zenginlik ve güce, fikir ve ideallere, teorilere ve inançlara

bağımlı kılar. Ailelerin kendi içlerindeki kavgalardan uluslar arasındaki savaşlara kadar her türlü belanın altında yatan gerçek, bu bencil susuzluktur. Dünyada tüm kötülüklerin kaynağı budur. Bunun arkasında, var olma isteğinden kaynaklanan bir güç vardır. İyi ve kötü işlerin belirlediği *Karma* kanunu vardır. Buddhizmde ruhun varlığı kabul edilmediğine göre, Karma Yasası uyarınca varlığın sürekliliğinin nasıl sağlandığı sorulabilir. Buddha'ya göre yaşamaya devam eden ruh veya kendi benliğimiz değil, bu anı izleyen diğer anlardır. Bu durum, bir film şeridinin karelerine benzer, şerit hareket edince film bir anlam kazanır. Yaşamda biçimden biçime geçilir, bir evrim gerçekleşir. Bizi yanıltan kendi benliğimiz ve yaşadığımız kısacık hayattır. Çocuk yetmiş yaşına geldiğinde ne aynı kişidir ne de başka biridir. Ölen kişi ile yeniden doğan kişi hem aynı kişidir hem de farklı kişidir (na ça so na ça anno). Buddhist düşünce yönünden ölümden sonraki yaşam büyük bir sır değildir. Buddhistler bunu sorun etmezler, bununla ilgilenmezler (Mahāyāna'daki cennet idealleri bizleri yanıltmamalıdır). Tekrar tekrar doğuşlara (samsāra) neden olan bu susuzluktur ve *Nibbāna*'yı gören kişi bundan kurtulur.

Üçüncü Soylu Gerçek (Nirodha): Dukkha'nın sona erdirilmesi, üçüncü soylu gerçek olan Nirodha'dır (dukkhanirodha ariyasaççа). Dukkha'yı besleyen susuzluk olduğuna göre, buna "susuzluğun yok edilmesi" (tanhakhaya) diyebiliriz. Başka bir deyişle bu, *Nibbāna*'nın görülmesidir. Bu sözcük, Sanskrit dilindeki söylenişi olan *Nirvāna* biçiminde bilinir.

Nirvāna'yı açıklamak çok zordur. Her yönden anlaması ve anlatması kolay olan Buddha düşüncesinde açıklanması en zor olan kavram budur. *Nirvāna*, susuzluğun sökülüp atılmasıdır. İsteğin, nefretin ve yanılgının sona erdirilmesidir. Maddeye ve insanlara duyulan her türlü bağlılıktan kurtulmuş olmaktır. *Nirvāna* sönüştür. *Nirvāna* durumun-

da kişi, doğumun, ölümün, bu dünya öteki dünya kavramlarının, ad ve biçimin öneminin olmadığını görür. *Nirvāna* benliğin yok edilmesi değil, "benlik düşüncesinin" yok edilmesidir. O, Mutlak Gerçek'tir. *Nirvāna*, *Mukti*'dir (Pāli Mutti), yani "kurtuluş"tur. *Mukti*, "Mutlak Özgürlük"tür, yani kötüden, tutkudan, cehaletten, iki yönlü tanımlamalardan, görecelikten, zaman ve boşluktan kurtulup mutlak biçimde özgürleşmektir. Bu dünyadaki her şey görecelidir, koşulludur, geçicidir. Mutlak Gerçek bunların ötesindedir, hayale kapılmadan her şeyi olduğu gibi görmekle kazanılan "duru görü"dür. *Nirvāna*'dan sonra gelen herhangi bir aşama, durum yoktur. Ölümden sonra erişilen bir aşama değil, yaşarken ulaşılan bir haldir. Gerçeği, yani *Nirvāna*'yı kavrayan bir kişi, bu dünyadaki en mutlu kişidir. Başkalarını sıkıntıya sokan dertler onu sıkıntıya sokmaz. Akıl yönünden son derece sağlıklıdır. Bütün komplekslerinden kurtulmuştur. Geçmişi için pişmanlık duymaz, geleceği için de endişe etmez. Bu anı dolu dolu yaşamaya bakar. Bencillikten uzak saf bir yaklaşımla mutluluk duyar, istek, nefret, cehalet, gurur gibi şeylerden bütünüyle uzaktır. Saf, nazik, merhametli ve hoşgörülüdür. Başkalarına hizmet eder, kendisine hizmet edilmesini istemez. Hiçbir şey istemez. Benlik ve varlık susuzluğundan uzaktır. *Nirvāna*'ya ulaşmayı sağlayan bir yol vardır.

Dördüncü Soylu Gerçek (Magga): *Magga* sözcüğü Pāli dilinde "yol" demektir (Skr. Mārga). *Dukkha*'yı ortadan kaldırmaya götüren yol gerçeğidir (dukkhanirodhagāminīpatipadā ariyasaççа). Tüm aşırı uçların arasındaki Orta Yol'dur (Macchima Patipadā). Bu uçlardan biri mutluluğu, sıradan insanların izlediği basit duyu zevklerinde arar, diğeriyse çilecilerin izlediği acı veren uygulamalarda arar, ama her iki yol da gerçek mutluluğu sağlayamaz. Bu Orta Yol'un "sekiz soylu basamağı" (Ariya Atthangika Magga) vardır:

1. Doğru Anlama (Sammā ditthi)
2. Doğru Düşünce (Sammā sankappa)
3. Doğru Konuşma (Sammā vāçā)
4. Doğru Davranış (Sammā kammanta)
5. Doğru Geçim (Sammā ācīva)
6. Doğru Çaba (Sammā vāyāma)
7. Doğru Hatırlama (Sammā sati)
8. Doğru Yoğunlaşma (Sammā samādhi).

Bunların sırasıyla uygulanması diye bir şey söz konusu değildir. Bu sekiz maddenin olabildiğince aynı anda yapılması gerekir. Çünkü bunların hepsi birbirine bağlıdır, birbirini tamamlar. Bunlar Buddhist disiplini açısından şu üç grupta toplanabilirler: (a) ahlâki davranış (sīla), (b) akli disiplin (samādhi), (c) akıl (pannā). Bunlardan sīla, doğru konuşma, doğru davranış ve doğru geçim yolları ile ilgilidir. *Samādhi* doğru çaba, doğru hatırlama ve doğru yoğunlaşma ile ilgilidir. *Pannā* ise doğru anlama ve doğru düşünce ile ilgilidir.

Anatta: *An-atta* "ruh yok" demektir (Skr. An-ātman). Buddhizme göre ruh yoktur. Canlıların hiçbiri ruh taşımaz. Yeniden bedenlenme olayı ruha bağlı olarak gerçekleşmez (bu noktada Hinduizmden ayrı bir yeniden bedenlenme inancı gösterir). Reenkarnasyon denen şey, başka benzer maddelerin sürekliliğidir. Dünya doğal fenomenler zincirinin ürünüdür. Yaşayan hem aynı canlılardır hem de değildir. Aynı canlılardır, çünkü bugün için yaşayan "bu benlikler"dir; aynı canlılar değildir, çünkü yarın bir başkası yaşayacaktır ama o da diğerleriyle aynı duyumsayıp düşünecektir, onlar gibi yaşayacaktır. Buddhizm birbirini izleyen ve birbirinin doğumuna neden olan olaylar zincirine *Nedensellik İlkesi* (Pāli Patiçça samuppāda, Skr. Pratitya samutpāda) adını vermiştir. Şöyle formüle edilir:

İmasmim sati idam hoti... Bu olduğunda şu olur.
İmassupp da idam uppaccati... Bu doğunca şu da doğar.
İmasmim asati idam na hoti... Bu olmadığında şu da olmaz.
İmassa nirodhā idam nirucchati... Bu kaybolursa şu da kaybolur.

Yani A varsa B vardır, A doğarsa B de doğar, A yoksa B yoktur, A kaybolursa B de kaybolur. Bu neden-sonuç ilişkisi 12 halkalı nedensellik zinciriyle (*nidāna*lar) açıklanır:

1. Bilgisizlik (Avicca; Skr. Avidya)
2. Eylem (Samkhāra; Skr. Samskāra)
3. Bilinç (Vinnāna; Skr. Vicnāna)
4. Ad ve biçim (Nāmarūpam)
5. Altı duyu (Şalāyatana; Skr. Şadayatana)
6. Dokunma (Phassa; Skr. Sparşa)
7. Duyuş (Vedana)
8. İstek (Tanhā; Skr. Trişna)
9. Varlığa bağlanma (Upadāna)
10. Var olma (Bhava)
11. Doğum (Cāti)
12. Yaşlılık ve ölüm (Carāmaranam).

Bilgisizlik, karma eylemlerinden kaynaklanır. Eylemler bilinçten, bilinç ise düşünsel ve fiziksel görüngülerden kaynaklanır. Bu da altı duyu organına bağlıdır. Altı duyu organı, temasla işlek hale gelir. Dokunmanın kaynağı duyuştur. Duyuş da isteğe bağlıdır. İstek, varlığa bağlanmadan doğar. Varlığa bağlanma, var olmanın bir sonucudur. Var olma doğumla olur, doğum da ölüm, yok oluş, acı ve kederden kaynağını alır. Birinci sırada yer alan bilgisizliği, yani "cehaleti" yok ettiğimiz zaman, diğer on bir halka sırasıyla kaybolacaktır ve kurtuluşun yolu açılacaktır. Buradaki cehalet, Buddhizmin öngördüğü bilgisizliktir, yani dünyanın ve yaşa-

mın gerçek doğasını görememe, mutlak gerçeği görememe. Kuşkusuz bir insan bir veya birkaç bilim dalında, bazı sanatlarda çok bilgili olabilir. Ama bu, mutlak gerçeği görebilmesi için yeterli şart değildir.

Çeviri Hakkında

Bu kitap Buddhistlerin en önemli kutsal kitaplarından biri olan *Dhammapada* ile başlar. *Üç Sepet*'in (Tripitaka) ikincisi olan *Suttapitaka*'nın beşinci kitabı *Khuddakanikāya*'nın bir bölümü olan ve 423 beyitten oluşan bu metni, Pāli dilindeki orijinalinden, İngilizce çevirisinden yararlanarak Türkçeye kazandırdık.

Eser, güzel sözlerden oluşan beyitler, *Dhamma*'ya giden adımları, yani "yolu" göstermektedir.

Dhammapada'nın peşine *Üç Sepet*'ten kısa örneklere yer verdik. Okurların Buddhist literatüre erişimini kolaylaştırmak ve okurları bu literatürün çerçevesine dair bilgilendirmek amacıyla, eserlerin bir dökümüne yer verdik. Eserler hakkında kısa tarihsel ve edebî bilgilerle açıklamalar verdik. Pāli ile Sanskrit metinlerin kaynaklık ettiği bu çeviriyi, İngilizce çevirisiyle karşılartırarak yaptık. Türkçede karşılığı olmayan sözcüklerin aslını muhafaza ettik ve yine Türkçede karşılığı olmayan sesler için uluslararası transliterasyon kurallarının Türkçeye uyarlanmış akademik çerçevesine sadık kaldık. Merak eden okurlar Esra Kökdemir tarafından hazırlanmış, kitabın sonunda yer verdiğimiz transliterasyon tablolarına göz atabilirler.

Üç Sepet'in dili olan Pāli ile Sanskrit dilleri kardeştir. Pāli dili eski Prākrit dillerindendir ve Sanskrit dili gibi ölü bir dildir. *Pāli* sözcüğü Sanskrit bir sözcüktür ve "sıra" anlamına gelir. Bununla muhtemelen "kutsal kitapların oluşturduğu sıra" kastedilmektedir. Bu dilin anavatanı Magadha ve

çevresidir. Saf bir dil değildir, birçok lehçenin karışımından oluşur. Sanskritten türememiştir, onunla eşzamanlı gelişmiş ancak ondan daha genç bir dildir. Pāli'nin Sanskrit'in kız kardeşi olduğunu söyleyebiliriz. Söz dağarcığının beşte ikisini Sanskrit sözcükler oluşturur. İki dil arasındaki benzerliği, *Dhammapada*'dan şu beyitte (204) açıkça görmek mümkündür:

Pāli
ārogyaparamā lābhā samtutthi paramam dhanam
vissāsaparamā nati nibbānam paramam sukham

Sanskrit
ārogā paramā lābhā samtushtih paramam dhanam
viṣvāsah paramah cnāti nirvānam paramam sukham

Türkçe
Sağlık en büyük hediyedir, kanaatkârlık en büyük zenginlik,
Güven en iyi akrabalıktır, *Nirvāna* ise en büyük mutluluk.

Pāli dili de Sanskrit dili gibi Devanāgarī alfabesiyle yazılır. Her iki dil de Hint-Avrupa dil ailesinin Hint-İran kolundandır. Sanskrit soyluların, Pāli ve Prakrit ise halkın konuştuğu dillerdir. İlk örneklerine MÖ 3. yüzyılda Aşoka yazıtlarında rastlanan bu dillerden Prakrit Caynistlerin dinsel metinlerinin, Pāli ise Theravada Buddhizmi denen Güney Buddhizminin dilleridirler. Pāli dili en eski Prakrit dillerinden biridir. Söz dağarcıklarının beşte ikisi aynıdır. Okunuşlar ise farklıdır.

Telaffuzda dikkat edilecek en önemli nokta, içinde nefes sesi barındıran sözcükleri, bu sesleri atmadan okumak ve yazmaktır. Bu Hint-Avrupa dil ailesine özgü bir niteliktir. Tıpkı İngilizcedeki belirli tanımlık "the" sözcüğünün "h" ile yazılması ve okunması gibi, bir *Brāhman* nidası olan "Bho"

sözcüğü de "Bo" diye yazılıp okunamaz. Benzer şekilde *bhikkhu*daki *Bhi* ve *khu* heceleri de, nefes sesleriyle birlikte yazılmalı ve okunmalıdır ya da "uyanmak" anlamına gelen "budh" sözcüğüne –ta eki getirilerek yapılan *Buddha* sözcüğü, iç *sandhi* (birlikte yazılma) kuralları gereği *Buddha* olarak yazılmalıdır.

Uzun okunması gereken seslerin yazımı şöyledir: ā, ū, ī. Kısa sesler dilimizdeki harflerle karşılanmıştır. Örneğin, kısa a sesi Türkçede "kat", "yat" sözcüklerindeki gibi kısa okunmalıdır, ā sesi ise "saat", "itaat" sözcüklerindeki gibi uzun okunmalıdır. Aynı kural kısa ı, u ile ū, ī için de geçerlidir. Kitabın sonuna eklediğimiz tabloda bu seslerin kullanımı en sık geçen sözcüklerle örneklenmiştir.

Daha önce *Buddhistlerin Kutsal Kitapları* başlığıyla yayımlanmış olan bu eser gözden geçirilmiş bir baskıyla bir kez daha okurla buluşuyor. Önceki baskıda *Dhammapada* gizli kalmış, âdeta okura ulaşamamıştı. Bu baskıda gereksiz görülen kısımlar çıkarıldı, yeni bilgiler eklendi ve çeviri yepyeni bir çerçeveye oturtuldu, bu sayede de yepyeni bir ruh kazanmış oldu. Okurların *Dhammapada*'yı zevkle okuyacaklarını ve çeviriye eşlik eden bilgilerin yararlı olacağını umuyorum.

Prof. Dr. Korhan Kaya
Ankara, 2019

Sözlükçe

Buddhizm Kavramları

Açariya: (Skr. Āçārya) Hoca, öğretmen.

Adhamma: (Skr. Adharma) *Dhamma*'nın tersidir, yani yanlış, kötü, ahlâksız ve keder verici olan.

Anatta: Tözsüzlük, yani ruhun olmaması (Skr. Anātman). Buddha'ya göre insanda bir ruh yoktur.

Anicca: (Skr. Anitya) Sürekli olmayış, devamsızlık, değişim. Var olmanın üç işaretinden biridir.

Arahant: (Skr. Arhat) Saygıdeğer kişi. Bütün bağlardan kurtulmuş, *Nibbāna*'yı gerçekleştirmiş ve yeniden doğuşlardan kurtulmuş kişi.

Ariya: Soylu. Sanskrit *āri* sözcüğünün Pāli dilinde söylenişi.

Ariyasaççа: (Skr. Āryasatva) Soylu Gerçek. Dört soylu gerçek vardır.

Attā: (Skr. Ātman) Benlik, ego, ruh.

Avicca: (Skr. Avidya) Bu dünyadaki her türlü kötülüğün başı, yani cehalet. 12 *nidana*'dan birincisi, 10 bağdan sonuncusu.

Avihimsā: (Skr. Ahimsā) Şiddetsizlik. Yaşamın ve canlıların her türlüsüne duyulan sevgi, hoşgörü ve onlara yaşama hakkı tanıma.

Bhaişacyaguru: Tıp Doktoru. Buddha'ya, insanlığı hastalık-

tan kurtardığı için verilen bir isim.

Bhante: "Saygıdeğer Efendim" anlamında bir hitap biçimi.

Bhava: Varlık, var olma.

Bhikkhu: (Skr. Bhikshu) Theravada Okulu'ndan Buddhist keşişlere verilen isim. Kadın keşişlere *bhikkhuni* denir.

Bodhi: Aydınlanma, bilgelik. Buddha'nın altında aydınlandığı ağaca da o nedenle *bodhi* (veya *bo*) ağacı adı verilir.

Brāhman: Vedik ve *brāhman*ik dönemde din adamlarına verilen ad. Buddha *brāhman*lığa karşı çıkarken kendisine *Brāhman* diye seslenenlere itiraz etmemiştir.

Buddha: Aydınlanmış, Uyanmış, Fark Etmiş Kişi. *Budh* eyleminden türeyen sözcük Siddharta Gautama'nın lakabı olmuştur. Buddha MÖ 6. yüzyılda Kuzey Hindistan'da yaşadı (MÖ 563-483). Asıl adı Siddhatta (Skr. Siddhārtha), aile adı Gotama (Skr. Gautama) idi. Babası, bugün Nepal sınırları içinde kalan Sākya (Şākya) Krallığı'nın başıydı ve adı Suddhodana (Şuddhodana) idi. Annesi Kraliçe Māya idi. O zamanın töreleri gereği Siddharta, çok genç yaşta (on altısında) güzel prenses Yasodharā ile evlendi. Genç prens sarayında çok lüks bir hayat yaşadı. Fakat böylesine rahat bir yaşamdan sonra, hastalık, yaşlılık, ölüm gibi gerçeklerle tanıştı. Bu, onun düşüncelerini temelinden sarstı. Yaşamın ve gerçeğin ne olduğunu bulmak için dayanılmaz bir istek duymaya başladı. Yirmi dokuz yaşına geldiğinde sarayını terk etti. Tam o sırada doğan çocuğuna "engel" anlamında Rāhula adını verdi, çünkü o, başladığı yeni yolda bir engel gibiydi. Sarayın dışında çilecilere katıldı ve gerçeği bu yolla bulacağını düşündü. Altı yıl boyunca Gotama, Gangā (Ganj Nehri) vadisinde dolaştı, birçok ünlü öğretmen tanıdı. Onların sistemlerini denedi, çok katı çile yöntemlerini uyguladı. Fakat bunlar onu tatmin etmedi. Onun yaşadığı devirde pek çok *brāhman* okulu, Upanishad okulları vardı. Ama o, bütün geleneksel din metotla-

rını terk etti ve kendi yolunda yürümeyi sürdürdü. Otuz beş yaşına geldiğinde bir akşam, bugünkü Bihar'da bulunan Gaya'da Nerancarā Nehri kıyısındaki *bodhgaya* ağacının altına oturdu ve orada aydınlanmaya erişti. Bu andan sonra o, *Buddha* (Aydınlanmış Kişi) diye çağrılmaya başlandı. Aydınlanmadan sonra Gotama Buddha ilk vaazını Benares'te İsipatana'da (Sarnath) bulunan Geyik Parkı'nda verdi. İlk müritleri eski arkadaşları olan beş çileciydi. Aşırı çile yöntemlerini terk ettiği için kendisine kızgın olan bu çilekeşler, hemen yumuşayıp Buddha'nın yolunu izlediler. Kendisine inananların sayısı giderek arttı. Bundan sonra tam 45 yıl Buddha krallara, köylülere, *brāhman*lara, kast dışı insanlara, zenginlere, yoksullara, her sınıftan, renkten ve cinsten insanlara öğretisini anlattı. Onların arasında hiçbir ayırım gözetmedi. Ona göre, kadın olsun, erkek olsun, *Brāhman* olsun, kast dışı olsun, her insan öğretisini dinleyebilir ve izleyebilirdi. Bu, onun yarattığı büyük devrimlerden biriydi, çünkü yaşadığı çağda Hindistan'da çok kapsamlı ve katı sınıfsal ayrımlar vardı. Bütün sınıfların üzerinde ise din adamları olan *brāhman*lar bulunuyordu. Seksen yaşına geldiğinde Buddha, Uttar Pradeş bölgesinde bulunan Kusinara'da hayata gözlerini kapadı.

Carā-marana: Yaşlılık ve ölüm.

Çetāna: İrade.

Çitta: Akıl, düşünce.

Deva: Tanrı, göksel varlık.

Dhamma: (Skr. Dharma) Kanun, erdem, öğreti, disiplin, töre, din gibi pek çok anlamı içeren bir sözcüktür. Buddhistlerin üç cevherinden biri (diğer ikisi *Buddha* ve *Sangha*).

Dhammaçakka: (Skr. Dharmaçakra) Erdem çarkı, erdem tekerleği.

Dhyāna: Trans hali, yüksek meditasyon.

Dukkha: (Skr. Duhkha) Acı, keder, mutsuzluk, geçicilik, boşluk anlamlarını içeren bir sözcük. Buddha'ya göre yok edilmesi gerekir. Var oluşun üç işaretinden biri (diğer ikisi *Anicca* ve *Anatta*).

Ehi passika: "Gel ve gör." Buddha'nın öğretim tekniğini açıklayan cümledir.

Gāthā: Beyit. Manzum parça.

Hīnāyana: Buddhizmin ilk mezheplerinden biri. "Küçük Araç" anlamına gelir. Dar alanda uygulanan sıkı disiplinle daha az ve öz bir kitlenin kurtuluşu için çalışır.

İndriya: Duyu, duyu organı.

Kamma: (Skr. Karma) Eylem. Etki-tepki hareketini oluşturan her tür eylemdir. Yeniden doğuşlar buna bağlıdır.

Karuna: Merhamet. Canlılara duyulan saf acıma duygusu.

Kshatriya: Asker sınıfı. Hint kast sisteminde *Brāhman*lardan sonra ikinci sırada yer alır.

Lobha: İstek, açgözlülük. Tüm acılara neden olan duygu.

Macchimā patipadā: (Skr. Madhya Patha) Orta Yol.

Magga: (Skr. Mārga) Yol.

Mahāyāna: Büyük Araç. Buddhizmin Kuzey (Tibet, Moğol, Çin, Kore, Japonya) okuludur. Birçok biçimi ve kolu vardır.

Māra: Kötülük ve ölümün mitoslaşmış hali. Efsanelerde Buddha'yı yolundan döndürmeye çalışmış ama başaramamıştır.

Moha: Cehalet, hayal, yanılgı.

Muni: Ermiş, aziz. *brāhman*lara böyle hitap edilirdi. Buddha'ya da bu şekilde hitap edilmiştir.

Nāma-rūpa: Ad ve biçim. Her canlı ve cansızın sahip olduğu biçim ve ad. Nedensellik İlkesi'nin (Pratītya Samutpāda) dördüncü halkasıdır.

Nibbāna: (Skr. Nirvāna) Buddhizm'de kurtuluş durumu. Her türlü bencil isteğin yok edilip, her türlü bağın koparıldığı, saflaşma ve Mutlak Gerçek'in kavrandığı an.

Nikāya: Birikim.

Nirodha: Kesilme, yok etme (*Dukkha*'nın yok edilmesi).
Pabbacita: Keşiş.
Pannā: Akıl, bilgelik.
Paramattha: (Skr. Paramārtha) Mutlak Gerçek.
Parinibbāna: (Skr. Parinirvāna) Buddha'nın (veya bir *Arhat*'ın) son ölüşü. Bütünüyle sönüş.
Pātimokkha: Buddhist keşişleri birbirine bağlayan bağ.
Pratītyasamutpāda: Nedenli oluşum kanunu veya neden-sonuç zinciri. Buddha'nın düşüncesinde köşetaşlardan biridir.
Rāga: Şehvet, istek, aşk.
Rūpa: Biçim, madde.
Saççа: (Skr. Satya) Gerçek.
Saddha: (Skr. Şraddha) Güven, inanç.
Samādhi: Yüksek meditasyonla ulaşılan konsantrasyon durumu; zihin disiplini.
Samana: Çırak keşiş. Buddhist Sangha örgütünün erkek üyesidir. Sāmanera da denir (Skr. Şrāmanera/Şrāmana).
Samsāra: Doğum-ölüm döngüsü. Dünyasal varlığımız. *Nirvāna*'nın tersi.
Samudaya: Dukkha'nın kaynağı veya doğuşu (İkinci soylu gerçek).
Sangha: Buddhist rahip örgütü. *Buddha* ve *Dhamma* ile birlikte üç mücevheri oluşturur.
Sikkhāpada: Buddhist keşişlerin uyması gereken on emir.
Sīla: (Skr. Şīla) Erdem.
Stūpa: Geniş bir tümsek biçimli, Buddhizme ait rölyeflerin bulunduğu dinsel yapı.
Sugata: "Mutlu giden." "Hoş gelmiş" diye de çevrilse de sözcük aslında öldükten sonra mutlu bir hayatı olanı belirtir. Özellikle Buddha için kullanılan bir lakaptır.
Sukha: Mutluluk, rahat.
Şākyamuni: Buddha'ya verilen isimlerden biri (Şakya boyundan olduğu için).
Şūdra: Hint kast sisteminde dördüncü ve en alt sınıf. İşçiler,

ameleler.

Şūnya: Boşluk, boş (I. yüzyılda Nāgārcuna'nın Buddhacılığına eklediği bir terim).

Tanhā: (Skr. Trishna) Susuzluk. Yaşama karşı duyulan aşırı istek. Yeniden doğuşların nedeni bu susuzluktur.

Tantra: Hinduizme ait bir mezhep veya okuldur. Mahāyāna Buddhistleri bunun etkisinde kalarak Tantrik Buddhizmi oluşturmuşlardır.

Tathāgata: Buddha'ya verilmiş isimlerden biri olan, "Gerçeğe Varmış" anlamına gelen isim.

Uddhamsoto: Nehrin yukarısına doğru giden. Herkesin yaşadığı gibi yaşamayan Buddha izleyicileri için kullanılan bir terim (Skr. Ūrdhvasrotas).

Upadhi: Bağlanma, varlığa sıkı sıkı tutunma. Varlıktan kurtulmayı engelleyen nedenler. Duyusal varlığımızın öğeleri.

Uposatha: Keşişlerin işledikleri suçu itiraf ettikleri bir Buddhist töreni.

Vacrayāna: Buddhizmin "Elmas Araç" anlamına gelen yolu.

Vaişya: Hint kast sisteminde üçüncü sırada yer alan çiftçi ve tüccar sınıfı.

Vedanā: Duygu, his.

Edebî Kavramlar

Abhidhamma: "Dhamma'nın Ötesi" anlamına gelir. Dinin ileri ve felsefi bilgilerini içeren kitaplarına *Abhidhamma Pitaka* adı verilir.

Cātaka: *Doğuş Öyküleri.* Buddha ile ilgili 550 mitolojik masal. *Bodhisatta Öyküleri* olarak bilinir.

İtihāsa: Sözcük "tarih" anlamına gelir. Hint edebiyatında her türlü efsane, tarih, geleneksel veya epik anlatım için bu terim kullanılır.

Nipāta: Bölüm. Belirli kitapların bölümleri.

Purāna: Sözcük "eski" anlamına gelir. *Purānik* ve Epik dö-

nemde edebî bir türün adıdır.

Samyutta: Gruplanmış konuşmalar. (Örneğin *Samyutta Nikāya 56* grup *sutta*dan oluşur.)

Sutta: (Skr. Sūtra) "İplik" anlamındaki bu sözcük, ipliğe benzetilen cümlelerin oluşturduğu örgüye benzeyen dinsel kitapları anlatmak için kullanılmıştır. Konuşma, vaaz gibi anlamlara gelir.

Theravāda: Güney Buddhizmine ait Eskilerin (Thera) Öğretileri (Seylan, Burma, Tayland, Laos, Çittagong'da).

Tipitaka: (Skr. Tripitaka) Üç kitap, üç sepet: *Vinayapitaka*, *Suttapitaka*, *Abhidhammapitaka*.

Vagga: Bölüm veya alt bölüm.

Vinaya: Pāli dinsel metinleri olan üç *pitaka*dan biri. Sangha örgütünün kurallarını içerir.

Kaynakça

———. *Buddhist Mahāyāna Texts*, Çev. E. B. Cowell, Bölüm I (The Buddhaçarita of Asvaghosha); F. Max Müller, J. Takakusu, SBE, Motilal Banarsidass, Delhi 1968.

———. *Buddhist Suttas*, Çev. T. W. R. Davids, SBE, Motilal Banarsidass, Delhi 1968.

———. *Dhammapada* (Pāli metinleriyle), Çev. Dr. P. L. Vaidya, Poona 1934.

———. *The Dhammapada*, Çev. F. M. Müller, SBE, Motilal Banarsidass, Delhi 1968.

———. *The Saddharma Pundarika*, Çev. H. Kern, SBE, Motilal Banarsidass, Delhi 1968.

———. *Vinaya Texts, (I, II, II)*, Çev. T. W. R. Davids ve H. Oldenberg, SBE, Motilal Banarsidass, Delhi 1968, 1969.

Andersen, D., *A Pāli Glossary*, (II Cilt), Leipzig 1905-1907.

Boisseller, J., *The Wisdom of The Buddha*, Thames and Hudson, Londra 1993.

Coomaraswamy, A. K., *Hinduism and Buddhism*, Munshiram Manoharlal, Delhi 1986.

Conze, E., *A Short History of Buddhism*, One World, Oxford 1993.

Çağdaş, K., *Hint Eski Çağ Kültür Tarihine Giriş*, AÜ Basımevi, Ankara 1974.

Çağdaş, K., "Reformcu Yönleriyle Buddha ve Aşoka", *AÜ Doğu Dilleri*, Cilt I, Sayı 4, Ankara 1970.

Dr. B. Dharmarakshita, M. Banarsidass, *Dhammapada* (Pāli, Sanskrit, Hindī metinleri), Delhi 2002.

Fisher, R. E., *Buddhist Art and Architecture*, Thames and Hudson, Londra 1996.

Gethin, R., *The Foundations of Buddhism*, Oxford Universtiy Press, Oxford 1998.

Güngören, İ., *Buda ve Öğretisi*, Yol Yayınları, İstanbul 1981.

Humpreys, C., *Buddhism*, Penguin Books, Londra 1951.

İtil, A., "Buddha Tanrıyı Reddetmiyor mu?" *A.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt, 11, Ankara 1963.

Kaya, K., *Hintlilerde Tanrı*, Kaynak Yayınları, İstanbul 1998.

Monier-Williams, Sir M., *A Sanskrit-English Dictionary*, Motilal Banarsidass, Delhi 1990.

Sister Nivedita ve Coomeraswamy A. K., *Hindus and Buddhists*, Myths and Legends Series, Senate, Londra 1994.

Sankrityayan, R., Chattopadhyaya D., Balaramamoorty, Y., Sharma, R. B. ve Anand, M. R., *Budizm ve Felsefe*, Çev. S. Özbudun, Süreç Yayıncılık, İstanbul 1985.

Pant, P., *Buddhism*, Tiger Book International, Londra 1997.

Rahula, W., *What The Buddha Taught*, Oneworld, Oxford 1959.

Ruben, W., *Buddhizm Tarihi*, Çev. A. İtil, Ankara 1947.

Ruben, W., "Budizma'nın Menşei ve Özü", *AÜ DTCF Dergisi*, Cilt 1, Sayı 5, Ankara 1943.

Schumann, H. W., *The Historical Buddha: The Times, Life and Teachings of the Founder of Buddhism (Arkana)*, Penguin Books, İngiltere 1989.

Shearer, A., *Buddha*, Thames and Hudson, Londra 1997.

Störig, H. J., İlkçağ Felsefesi (Hint, Çin, Yunan), Çev. Ö. C. Güngören, Yol Yayınları, İstanbul 1994.

Chavarria-Aguilar O. L. (Ed.), *Traditional India*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, ABD 1964.

Sister Vajirâ, *The Sutta-Nipāta*, Bölüm I-II, Maha Bodhi Society, Sarnath 1941, 1942.

Warren, H. C., *Buddhism in Translations*, Harvard University Press, Cambridge, Massachussetts 1947.

Winternitz, M., *A History of Indian Literature*, Cilt II, University of Calcutta, Kalküta 1933.

Yutang, L., *The Wisdom of China and India*, Random House, ABD 1942.

DHAMMAPADA

1. İkiz Beyitler Bölümü
(Yamakavagga)

1. Bizim olan her şey düşüncelerimizin sonucundadır; düşüncelerimizde kurulur, düşüncelerimizde oluşur. Eğer bir kimse kötü düşünce ile konuşur veya davranırsa onu, tıpkı kağnı çeken bir öküzü tekerleğin izlemesi gibi, acı izler.

2. Bizim olan her şey düşüncelerimizin sonucundadır; düşüncelerimizde kurulur, düşüncelerimizde oluşur. Eğer bir kimse temiz düşünce ile konuşur veya davranırsa onu, tıpkı asla ayrılmayacak bir gölge gibi, mutluluk izler.

3. "O beni incitti, o beni dövdü, o beni yendi, o beni soydu," gibi düşünceler besleyen kişi asla nefretten kurtulamaz.

4. "O beni incitti, o beni dövdü, o beni yendi, o beni soydu," gibi düşünceler beslemeyen kişiyi nefret terk eder.

5. Çünkü nefret, hiçbir zaman nefretle yok edilemez; nefret nefretsizlikle yok edilir. Bu ölümsüz bir kanundur.

6. İnsanlar burada bir sona ermemiz gerektiğini bilmiyorlar; bunu bilenlerin ise tartışmaları bir an önce sona erer.

7. Sadece zevk arayarak yaşayan, duyuları kontrolsüz, aşırı yemek yiyen, başıboş, dayanıksız kişiyi Ayartıcı Māra, tıpkı zayıf bir ağacı rüzgârın harap etmesi gibi harap eder.

8. Zevk aramaksızın yaşayan, duyuları kontrollü, ılımlı yemek yiyen, inançlı ve dayanıklı kişiye, nasıl ki kayalık bir dağa rüzgâr bir şey yapamazsa, Māra da hiçbir şey yapamaz.

9. *Kāsāva*[1] giymek isteyen kişi eğer kendisini günahtan arındırmamışsa, gerçeğe ve ölçülü olmaya gözlerini kapıyorsa, *kāşāya* giymesinin hiçbir anlamı yoktur.

10. Buna karşılık, kendini günahtan arındırmış, iyi niteliklerle donanmış, ölçülü ve gerçekçi kişi, gerçekten sarı elbise giymeye layıktır.

11. Gerçeği gerçek olmayan zannedenler ve yalanı gerçek olarak görenler, asla gerçeğe ulaşamazlar, sadece boş istekler peşinde koşarlar.

12. Gerçeği gerçekte, yalanı yalanda görenler ise, gerçeğe ulaşırlar ve doğru istekleri izlerler.

13. Damı kötü örtülmüş bir eve yağmur dolması gibi, derin düşünmeyen bir beyne de tutku öyle dolar.

14. Damı iyi örtülmüş bir eve yağmur nasıl girmezse, tıpkı bunun gibi, derin düşünen bir beyne de tutku asla giremez.

15. Kötülük eden hem bu dünyada hem de ötekinde keder içinde yaşar. Kendi yaptıklarının kötü sonucunu görerek kederlenir ve cezasını çeker.

16. Erdemli insan ise hem bu dünyada hem de ötekinde, her ikisinde de sevinçle yaşar. Kendi yaptığı işlerin temizliğini görerek hoşnut olur ve sevinç duyar.

17. Kötülük eden hem bu dünyada hem de gelecektekinde, her ikisinde de acı çeker. Yaptığı kötülüğü düşündüğünde acı çeker; kötü yolda giderek daha çok acı çeker.

18. Erdemli insan hem bu dünyada hem de gelecektekinde, her ikisinde de mutludur. Yaptığı iyilikleri düşündüğünde mutlu olur; iyi yolda giderek daha çok mutlu olur.

19. Düşüncesiz insan, din kanununun büyük bir bölümünü ezbere biliyor fakat yerine getirmiyorsa, dinî yaşamdan nasibini alamamıştır; o sadece başkalarının ineklerini sayan bir çobana benzer.

---

1 Buddhist rahiplerin özel giysisi.

20. Öte yandan kanunu izleyen, din kanunlarının sadece küçük bir bölümünü bilmesine rağmen, tutku, kin ve budalalıktan vazgeçerek gerçek bilgiye ve akıl huzuruna sahip olan kişi ne bu ne de öteki dünya için bir endişe duyar; işte bu kişi din adamlığından nasibini almış demektir.

2. İçtenlik Bölümü (Appamādavagga)

21. İçtenlik, *Nibbāna*'nın yoludur, kayıtsızlık ise ölümün yolu! Çabalayan kişiler ölümsüzdür, düşünmeyen kişiler ise zaten ölmüş sayılırlar.

22. Bunu iyice anlamış ve içtenliğini geliştirmiş kişiler, bu içtenlikle mutlu olurlar ve Soylu Olanların[2] bilgisinden sevinç duyarlar.

23. Böyle düşünen, dayanıklı ve her zaman büyük güçlere sahip bilge kişiler, en yüksek mutluluk olan *Nibbāna*'ya kavuşurlar.

24. Eğer bir kişi düşünceliyse, kendi kendini uyandırdıysa, eğer duyarsız değilse, davranışları safsa, saygılı davranıyorsa, eğer kendini kontrol altında tutabiliyorsa ve din kurallarına göre yaşıyorsa, işte bu kişinin şanı artacaktır.

25. Kendini uyandırmayla, içtenlikle, kendini tutma ve kontrol ile bilge kişi kendisine hiçbir tufanın boğamayacağı bir ada oluşturabilir.

26. Budalalar boş şeylerin peşinden gider. Bilge kişi ise içtenliği en büyük mücevheri olarak korur.

27. Boş şeylerin, aşk ve şehvet zevkinin peşinden gitme! İçten olan ve çok düşünen kişi daha çok zevk elde eder.

28. Bilgili kişi içtenlikle boş şeyleri bırakıp bilgeliğin doruklarına ulaştığında budalalara tepeden bakar: Kederden uzak olarak keder dolu yıllara bakar, tıpkı dağda oturan birinin ovada oturan bir kimseye baktığı gibi!

---

2 *Nibbāna* yolunda dört aşamadan herhangi birine ulaşmış kişiler.

29. Düşüncesizlerin arasında düşünceli, uyuyanların arasında uyanık olan bilge kişi, herkesi geride bırakarak bir yarışçı gibi ilerler.

30. Bu içtenlik İndra'yı[3] tanrıların kralı yaptı. İnsanlar içtenliğe dua ederler; düşüncesizlik her zaman için kusurdur.

31. İçtenlikle mutlu olmuş, düşüncesizliğe korku ile bakan bir *bhikkhu*, büyük küçük bütün engelleri yakarak bir ateş gibi ilerler.

32. Düşünceyle mutlu olmuş, düşüncesizliğe korkuyla bakan bir *bhikkhu* sahip olduğu mükemmel durumu kaybetmez; o *Nibbāna*'ya yaklaşmıştır.

3. Düşünce Bölümü
(Çittavagga)

33. Ok ustası okunu nasıl düzleştirirse, bilge kişi de çırpınan, düzensiz, korunması ve zapt edilmesi zor olan düşüncesini öyle doğru kılar.

34. Sulak vatanından alınıp kuru bir yere atılmış balık gibi, düşüncemiz de Ayartıcı Māra'nın egemenliğinden kurtulmak için çırpınır.

35. Denetlenmesi zor olan kararsız, oraya buraya koşan aklı eğitmek iyidir; eğitilmiş beyin mutluluk getirir.

36. Bilge kişi düşüncelerini uyanık tutmalı, çünkü onları sezmek zordur, çok beceri ister; onlar ne duysa oraya koşar, iyi korunan düşünceler mutluluk getirir.

37. Tek başına bedensiz hareket edip uzaklara giden ve (kalbin) odacığında oturan düşüncesini zapt edebilen kişiler, Ayartıcı Māra'nın bağlarından kurtulmuş olacaklardır.

38. Eğer bir kimse düşüncede kararsızsa, o kişi gerçek kanunu bilmiyorsa, huzur içindeki kafası altüst olmuşsa, bilgisi asla mükemmel olmayacaktır.

---

3 Antik Hint mitolojisinde baştanrı.

39. Eğer bir kimsenin düşünceleri dağınık değilse, kafası karışık değilse, iyi veya kötü düşünmeye son vermişse, tetikte olduğu sürece onun için korku söz konusu değildir.

40. Kişi bu bedenin bir kavanoz gibi kırılabileceğini bilerek ve düşüncesini bir kale gibi sağlam tutarak, Ayartıcı Māra'ya bilgi silahı ile saldırmalı; onu ele geçirince de denetim altında tutmalı ve asla gevşememelidir.

41. Pek yakında! Şu zavallı beden, tıpkı yararsız bir ağaç kütüğü gibi toprağa devrilip gidecek.

42. Bir kinci bir kinciye, bir düşman bir başka düşmana, yanlış yönlendiren akıl da kendi kendisine büyük zarar verir.

43. Ne anne ne baba ne de herhangi bir akraba, insana iyi yönetilen bir akıldan daha yararlı olabilir.

4. Çiçekler Bölümü (Pupphavagga)

44. Kim bu dünyaya, ölülerin efendisi olan Yama'nın dünyasına ve tanrıların dünyasına galip gelecek? Akıllı kişinin doğru çiçeği bulması gibi, erdemin sadelikle gösterilmiş yolunu anlayacak olan kimdir?

45. Mürit,[4] bu dünyaya, ölülerin efendisi olan Yama'nın dünyasına ve tanrıların dünyasına karşı galip gelecektir. Akıllı kişinin doğru çiçeği bulması gibi, mürit de erdemin sadelikle gösterilmiş yolunu anlayacaktır.

46. Bu bedenin bir köpük gibi geçici olduğunu bilen, onun bir serap gibi asılsız olduğunu anlayan kişi, Māra'nın çiçek uçlu okunu kıracak ve asla ölüm kralını görmeyecektir.

47. Ölüm, uyanmamış aklıyla çiçek toplayan bir insanı, tıpkı uyuyan bir köyü sellerin sürüklemesi gibi, sürükler götürür.

48. Ölüm, kafası karışmış bir halde çiçek toplayan bir insana, o daha zevklerine doyamadan boyun eğdirir.

4 İlk üç aşamadan birinde olan kişi.

49. Tıpkı arının çiçeğe zarar vermeden, rengine, dokusuna dokunmadan özünü alıp gitmesi gibi, aziz kişi de köyünde öyle yaşamalı.

50. Ne başkalarının sapıklıklarına ne de onların işlenmiş veya işlenmemiş günahlarına önem vermeli; bilge kişi kendi kötülüklerine ve gevşekliğine dikkat etmelidir.

51. O kişiye göre güzel fakat meyve vermeyen sözler, rengârenk ama kokusu olmayan görkemli bir çiçek gibidir; o bu sözlere göre davranışlarını düzenlemez.

52. Buna karşılık güzel ve meyve veren sözler, rengârenk ve mis gibi kokan çok güzel çiçekler gibidir; o kişi davranışlarını ona göre ayarlar.

53. Bir çiçek yığınından pek çok çeşit çelenk yapılabildiği gibi, bir kere doğduktan sonra bir ölümlü tarafından da pek çok iyi işler başarılabilir.

54. Ne çiçeklerin kokusu ne sandalağacının ne de *tagara*[5] ve *mallikā*[6] çiçeklerinin kokusu rüzgâra karşı gidebilir; fakat iyi insanların kokusu rüzgâra karşı bile gider; iyi kişi her yana yayılır.

55. Sandalağacı veya *tagara*, nilüfer veya *vassikī* gibi güzel kokuların arasında erdemin kokusu hepsinden üstündür.

56. Değersiz olan, *tagara* ve sandalağacından gelen kokudur; erdem sahiplerinden gelen koku ise en yüce tanrıların katına kadar çıkar.

57. Düşüncesizlikle yaşamayan ve doğru bilgiye doğru yol alan özgürleşmiş böyle erdemli kişilerde Ayartıcı Māra asla kendine yol bulamaz.

58-59. Buddha'nın müridi, anayolu saran çöp yığınının üzerinde güzel koku ve zarafetle yetişen zambak gibidir. Cahil kişilerin arasında tamamen aydınlanmış haliyle, dünyaya bağlı kör kişilerin üzerinde parlayarak öne çıkar.

---

5 *Tabernaemontana alternifolia.* Hindistan'da yetişen büyük yeşil yapraklı bir bitki.

6 *Mangifera mallika.* Hint mango ağacı.

5. Aptal Bölümü
(Bālavagga)

60. Uyanık kişi için gece uzundur, yorgun kişi için yol uzundur, hakiki *Dhamma*'yı bilmeyen budala için ise yaşam uzundur.

61. Eğer bir gezgin, kendinden daha üstün veya kendine eşit bir başkasıyla karşılaşmazsa onu yalnız yolculuğunda tek başına bırakmalı; budalanın arkadaşı yoktur.

62. Aptal kişi, "Bu oğullar benim, bu zenginlik benim," gibi düşüncelerle kendine acı çektirir. Oysaki kendi kendisinin bile sahibi değildir, oğullar ve zenginliğin nasıl sahibi olsun!

63. Aptallığını bilen aptal kişi hiç olmazsa bu yönüyle akıllıdır. Kendini akıllı sanan aptal ise gerçekten aptaldır.

64. Bir aptal, akıllı bir kişiyle bütün ömrü boyunca bile arkadaşlık etse, onun gerçekten anladığı, kaşığın çorbadan aldığı tat kadardır.

65. Akıllı kişi bilge kişiyle bir dakika bile arkadaşlık etse, tıpkı dilin çorbanın tadını hemen alması gibi, gerçeği süratle kavrar.

66. Anlayışı kıt aptallar, kendi kendilerinin en büyük düşmanıdırlar, çünkü acı meyveler taşıyan kötü işler yaparlar.

67. Kötü bir davranıştan sonra kişi pişmanlık duymalıdır; onun ödülünü o kişi ağlayarak, gözyaşları içinde alır.

68. Yok eğer iyi bir iş yapılmışsa kişi pişman olmaz; onun ödülünü de memnuniyetle ve neşeyle alır.

69. Hiçbir meyve vermeyen kötü işi yapan aptal kişi, onun bal gibi tatlı olduğunu düşünür; ancak iş büyüyüp olgunlaştığında kedere boğulur.

70. Aptal kişi isterse bir ay boyunca *kusa* otunun[7] sivri ucu kadar yemek yesin, onun değeri *Dhamma*'yı iyi bilen kişilerinkinin on altıda biri kadar bile değildir.

---

7 *Poa cynosuroides*. *Kusa* ve *kuşa*, aynı ottur. Çeşitli dinsel törenlerde kullanılan, uzun, sivri uçlu bir ot. *Darbha* da denir.

71. Kötü iş, yeni sağılmış süt gibidir, hemen bozulmaz; küller arasında kalan bir ateşin için için yanması gibi, yanarak aptal kişiyi izler.

72. Bilinir hale geldikten sonra kötü iş aptala keder olarak geri döner ve onun aydınlık talihini yok eder, hatta kafasını parçalara ayırır.

73. Bırak aptal kişi sahte bir onur istesin; *bhikkhu*ların önde geleni veya manastırın efendisi yahut diğer insanlar arasında hürmet gören olmayı istesin.

74. "Rahip sınıfından olmayan da, dünyayı terk eden de bunu benim yaptığımı bilsin; yapılmış veya yapılmamış her şeyde bana mahkûm olsunlar!" İşte aptal kişi böyle düşünür; isteği ve gururu böyle artar.

75. Yolların biri zenginliğe diğeri ise *Nibbāna*'ya götürür. Buddha'nın yoldaşı olan *bhikkhu* bunu öğrendiğinde, zenginlik onuru için çabalamaz, dünyadan ayrılmak için çabalar.

6. Akıllı Bölümü
(Panditavagga)

76. Eğer nelerden sakınılacağını gösteren, uyaran akıllı bir insan görürsen, gizli hazineleri açıklayan bu kişiyi izle; bu, onu izleyen için daha kötü değil daha iyidir.

77. Bırakın öğüt versin, bırakın öğretsin, bırakın uygun olmayanı yasaklasın! O kişi, iyinin sevgilisi, kötünün ise nefret ettiği kişi olacaktır.

78. Kötülük edenlerle, aşağılık insanlarla dost olma; erdemli insanlarla, insanların en iyileri ile dost ol.

79. *Dhamma*'yı doya doya dinleyen kişi, berrak bir zihinle, mutlu yaşar. Bilge kişi her zaman *Dhamma*'dan hoşnut olur.

80. Su kanalı yapanlar nasıl suyu istedikleri yöne götürür; ok ustaları oka şekil verir, marangozlar ağaç kütüklerini işlerse, bilge kişiler de kendilerini öyle biçimlendirir.

81. Sağlam bir kaya parçası nasıl rüzgârda sarsılmadan durursa, bilge kişiler de yergi ve övgü arasında öyle sarsılmadan dururlar.

82. Akıllı kişiler *Dhamma* kanunlarını dinledikten sonra tıpkı derin, dalgasız, sessiz bir göl gibi sakin olurlar.

83. İyi insanlar her şart altında uyanık yürürler; tensel zevk isteğini açıkça söylemezler, akıllı kişiler mutluluk veya üzüntü veren bir durumla karşılaştıklarında ne mutlu olurlar ne de üzülürler.

84. Bir kimse gerek kendisi gerekse başkaları uğruna evlat, zenginlik ya da efendilik istemezse ve eğer haksız araçlarla elde edilmiş bir başarıyı reddederse, o kişi iyi, akıllı ve erdemli bir kişi demektir.

85. İnsanlar arasında çok az kişi karşı kıyıya varır, diğerleri kıyı boyunca aşağı yukarı koşuşup durur.

86. Ancak kendilerine *Dhamma* açıklandığında onu izleyenler, her ne kadar geçmesi zorsa da ölümün egemenliğinin ötesine geçeceklerdir.

87-88. Akıllı kişi, sıradan yaşamın karanlığını terk etmeli ve *bhikkhu* olmanın aydınlığını izlemelidir. Evinden çıkıp evsiz durumuna ulaştıktan sonra, o kişi bu sakınmış durumunda, yok gibi gözüken neşeyi aramalıdır; bütün zevkleri geride bırakarak ve kendisi için hiçbir şey istemeden! Akıllı kişi kendisini aklın her türlü sorunundan temizlemelidir.

89. Aklı en üstün görüş gücüyle temellenmiş, hiçbir şeye bağlanmadan, bağlılıktan uzak olarak, bir özgürlük neşesiyle, arzuları tutulmuş, ışıkla dolu insanlar, bu dünyada bile özgürdür.

7. Arhatlar Bölümü
(Arahantavagga)

90. Yolculuğunun sonuna gelmiş kişi için artık acı yoktur; kederden vazgeçmiş, kendini her yönden özgür kılmış ve bütün engelleri aşmış kişi için acı yoktur.

91. Doğru düşüncelerle kendilerini yetkinleştirirler, evlerinde durmazlar; tıpkı göllerini terk eden kuğular gibi, onlar da evlerini ve yurtlarını terk ederler.

92. Hiçbir zenginliği olmayan, sıradan şeyleri yiyerek yaşayan, boşluktaki kayıtsız şartsız özgürlüğü algılayan insanlar gökteki kuşlara benzerler; onların yolunun izini sürmek zordur.

93. Arzuları durdurulmuş, zevk ve sefa içinde kaybolmamış, boşluktaki kayıtsız şartsız özgürlüğü algılayan kişi, gökteki kuşlara benzer; onun yolunu anlamak zordur.

94-95. Tanrılar bile imrense, o kişinin duyguları, tıpkı sürücüsü tarafından iyi yönetilen atlar gibi, baskı altına alınmış, gururdan uzak, arzu ve şehvetten kurtulmuştur; o kişi ki görevini tıpkı toprak gibi veya bir kapı eşiği gibi sabırla yapar; o çamursuz bir göle benzer, artık onun için yeni bir doğuş yoktur.

96. Gerçek bilgi yoluyla özgürlüğü elde ettiğinde ve böylece tam bir insan olduğunda o kişinin düşüncesi sessizliktir; sessizlik onun sözü ve eylemidir.

97. Her şeye inanmayan ama yaratılmamış olanı bilen, bütün bağlardan kurtulmuş, yolunu şaşırtacak etkenleri yok etmiş, bütün tutkulardan vazgeçmiş kişi, insanların en büyüğüdür.

98. Küçük bir köyde ya da ormanda olsun, denizde veya karada olsun, saygıdeğer *arhat*ların yaşadığı yer güzel bir yerdir.

99. Ormanlar sevinç doludur; dünyanın sevinç bulamadığı yerde, duygularına egemen olan kişi sevinç bulacaktır, çünkü o zevk peşinde değildir.

8. Binler Bölümü
(Sahassavagga)

100. Bir konuşma binlerce sözcükten oluşsa bile, bu sözcükler anlamsız olduktan sonra ne yararı var; duymasını bilen için anlamlı tek bir sözcük daha iyidir, o kişiyi huzura erdirir.

101. Bir beyit binlerce sözcükten oluşsa bile, bu sözcükler anlamsız olduktan sonra ne yararı var; duymasını bilen için bir beytin tek bir sözcüğü daha iyidir, o kişiyi huzura erdirir.

102. Bir kişi, anlamsız sözcüklerden oluşan binlerce beyti ezbere okusa ne fayda! Duymasını bilen için *Dhammapada*'nın tek bir sözcüğü daha iyidir, o kişiyi huzura erdirir.

103. Bir kişinin kendi kendini yenerek kazandığı zafer, bir başkasının savaşta bin kişiyi bin kez yenerek kazandığı zaferden daha iyidir; o kişi en büyük fatihtir.

104-105. Bir kimsenin kendi kendini yenmesi başkalarını yenmesinden daha iyidir, ne bir tanrı ne bir *gandhabba*[8] ne de bir Māra o kişinin kazandığı zaferi engelleyebilir; o kişi hep kendi kendini denetleyerek yaşar.

106. Bir kimse bin yıl her ay binlerce kurban töreni yaptırsa bile, özü gerçek bilgiyi kavramış kişi de bir kimseye bir an saygı gösterse, bu saygı binlerce yıldır verilen kurbandan daha iyidir.

107. Eğer bir kimse bin yıl ormanda Agni'ye[9] tapınsa, öte yandan özü gerçek bilgiyi kavramış kişi bir an için bir kimseye saygı gösterse, bu saygı binlerce yıldır verilen kurbandan daha iyidir.

108. Bir kimse bu dünyada sevap kazanmak için bütün yıl boyunca bir sunak veya adak sunsa, bütün bunların hiçbir değeri olmaz; dürüst kişiye gösterilen saygı daha iyidir.

---

8 Gök katının müzisyenleri yarı-tanrılar.

9 Ateş Tanrısı.

109. Yaşlıları her zaman selamlayan ve onlara her zaman saygı gösteren bir kişinin dört yönü gelişecektir. Bunlar yaşam, güzellik, mutluluk ve kuvvettir.

110. Derin düşünen, erdemli bir kişinin yaşadığı bir tek gün, kontrolsüz ve budalaca yüz yıl yaşamış bir kişininkinden daha değerlidir.

111. Derin düşünen bilge kişinin tek bir günlük yaşamı, bilgisiz ve kontrolsüz yaşamış kişininkinden daha değerlidir.

112. Değişmez bir dayanıklılık gücüne erişmiş kişinin bir günlük yaşamı, yüz yıl yaşayan başıboş ve dayanıksız kişinin yaşamından daha değerlidir.

113. Başlangıcı ve sonu gören kişinin bir günlük yaşamı, başlangıcı ve sonu göremeyen bir kişinin yüz yıllık yaşamından daha iyidir.

114. Sonsuzluk yerini gören kişinin bir günlük yaşamı, sonsuzluk yerini göremeyen bir kişinin yüz yıllık yaşamından daha iyidir.

115. En yüksek *Dhamma*'yı gören kişinin bir günlük yaşamı, en yüksek *Dhamma*'yı göremeyen kişinin yüz yıllık yaşamından daha iyidir.

9. Kötülük Bölümü
(Pāpavagga)

116. Bir kimse iyi olanı yapmakta acele etmeli ve düşüncesini kötü olandan uzak tutmalıdır; eğer kişi iyi olanı yapmakta tembelce davranırsa, aklı kötülüğün zevkine dalar.

117. Eğer bir kimse bir günah işlerse, onu bir daha yapmasın; o günahtan zevk almasın. Kötülüğün artması acı vericidir.

118. Eğer bir kimse iyi olanı yaparsa, onu bir daha yapsın; o iyilikten zevk alsın, iyiliğin artması zevk vericidir.

119. Kötülük yapan, yaptığı kötülük olgunlaşana kadar bunda mutluluk görür; ancak kötülük olgunlaştığında kötülük yapan kötülük görür.

120. İyi bir kişi ise yaptığı iyilik olgunlaşana kadar geçen günleri kötü görür. Ancak iyilik olgunlaştığı zaman iyi kişi iyi şeyler görmeye başlar.

121. Kimse "Nasıl olsa bana dokunmaz," diyerek, küçücük de olsa kötülük düşünmesin. Su damlalarının damlaya damlaya su kabını doldurması gibi, budala kimse de azar azar toplayıp kendini kötülükle doldurur.

122. Kimse "Nasıl olsa bana dokunmaz," diyerek, küçücük de olsa iyilik düşünmekten çekinmesin. Su damlalarının damlaya damlaya su kabını doldurması gibi, akıllı kimse de azar azar toplayıp kendini iyilikle doldurur.

123. Kişi, tehlikeli yolda az sayıda yol arkadaşıyla çok büyük zenginlikleri taşımaktan sakınan tüccar gibi yahut yaşamı seven kişinin zehirden sakındığı gibi kötülükten sakınsın.

124. Elinde yara olmayan zehre dokunabilir; yarası olmayan kişi zehirden etkilenmez, kötülük işlemeyen kişiye de kötülük etki etmez.

125. Eğer bir kimse zararsız, saf ve masum bir kişiye kötülük ederse, o kötülük, tıpkı rüzgâra karşı savrulmuş çerçöp gibi o budalaya geri döner.

126. Bazı insanlar yeniden doğarlar, kötülük yapanlar cehenneme, dürüst insanlar ise cennete gider; dünyasal zevklerden kurtulmuş kişiler *Nibbāna*'ya erişirler.

127. Ne gökte ne denizin ortasında ne de dağların yarıkları arasında, bu dünyada insanın kötü işten kaçabileceği bir yer yoktur.

128. Bu dünyada ölümün ölümlüyü yok edemeyeceği bir yer yoktur, ne gökyüzünde ne denizin ortasında, eğer görebilirsek, ne de dağların yarıkları arasında.

10. Eziyet Bölümü
(Dandavagga)

129. Bütün insanlar eziyetten ürperir, bütün insanlar ölümden korkar; onlara benzediğini hatırla ve ne öldür ne de öldürmeye neden ol.

130. Bütün insanlar eziyetten ürperir, bütün insanlar yaşamı sever; onlara benzediğini hatırla ve asla öldürme, asla öldürmeye neden olma.

131. Kendi mutluluğunu arayan, hem eziyet ediyor ve varlıkları öldürüyor hem de mutluluğu arzuluyorsa, ölümden sonra mutluluğu bulamayacaktır.

132. Kendi mutluluğunu arayan, eziyet etmiyor ve canlıları öldürmüyorsa, aynı zamanda mutluluğu istiyorsa, ölümden sonra mutluluğu bulacaktır.

133. Bir kimseyle sert konuşma; öyle konuştuğun kişiler sana aynı şekilde karşılık vereceklerdir. Öfkeli konuşmalar acı vericidir; darbelere karşı gelen darbeler, sonuçta sana dokunacaktır.

134. Kırık bir madenî gonk gibi hiç sesin çıkmazsa, o zaman *Nibbāna*'ya ermişsindir; öfke nedir bilmezsin.

135. Çobanın, değneği ile inekleri ahırlarına yöneltmesi gibi, Yaşlılık ve Ölüm de insanları yöneltir.

136. Budala kimse ne zaman kötülük ettiğini bilmez. Kötü adam ise, tıpkı ateşte yanar gibi, kendi işlerinin ateşiyle yanar.

137. Masum ve zararsız kişilere acı veren kimse, şu on durumdan birine maruz kalır:

138. İnsafsız bir keder durumu, kayba uğrama, bedenin incinmesi, büyük bir bela ve akıl kaybı.

139. Kraldan gelen bir felaket, korkunç bir suçlama, akraba kaybı veya zenginliğin yitirilmesi.

140. Belki de yıldırım ateşi onun evini yakacaktır; bedeni yok edildiği zaman da o budala cehenneme gidecektir.

141. Ne çıplaklık ne örülmüş saçlar ne kir ne oruç ne toprağın üstünde yatma ne toza bulanma ne hareketsiz oturma bir ölüyü saflaştırır. Saflaşmanın tek yolu tutkuları yenmektir.

142. Bir kimse güzel elbiseler giyse bile, sessiz kalmaya çalışıyorsa, sakinse, yumuşak, kontrollü, dürüst ise ve diğer canlılara eziyet etmiyorsa, o gerçek bir *brāhman*, bir *samana* ve bir *bhikkhu*dur.

143. Bu dünyada, azar gerektirecek kadar büyük bir utançtan, tıpkı soylu bir atın kamçıdan kaçtığı kadar kaçan bir insan var mıdır?

144. Kamçının dokunduğu soylu bir at gibi gayretli ve istekli ol! İnançla, erdemle, enerjiyle, derin düşünmeyle, *Dhamma*'yı anlayıp bu büyük acıyı yeneceksin; bilgi ve davranışını mükemmelleştir ve asla gevşek olma.

145. Kuyu açıcılar suyu istedikleri yere götürürler. Ok ustaları oklarını düzleştirir; marangozlar ağaçlara şekil verir. İyi insanlar ise kendilerini biçimlendirir.

11. Yaşlılık Bölümü
(Carāvagga)

146. Bu dünya sürekli yanarken orada zevk nasıl var olur, insanlar nasıl gülebilir? Etrafın karanlıkla çevriliyken bir ışık arayabilir misin?

147. Şu giyinip süslenmiş, yara bere içinde, hastalıklarla, entrikalarla dolu olan budalaya bak! Bu kişide güç ve dayanıklılık yoktur.

148. Bu vücut boştur, hastalıklı ve zayıftır; bu fesat yığını parçalanır gider, çünkü yaşam ölümle biter.

149. Bir kimse, sonbaharda yerlere atılmış sukabağına benzeyen şu beyaz kemiklere baktıktan sonra, onda yaşamdan gelen ne gibi bir zevk bulabilir?

150. Kemiklerden bir kale yapılır, sonra etrafı et ve kanla çevrilir ve bu kalenin içinde kibir ve hileyle, yaşlılık ve ölüme kadar yaşanır.

151. Kralların görkemli savaş arabaları bile yok olduktan sonra, insan vücudunun yok olmasında bir gariplik yok, ancak iyi kişilerin erdemi asla yok olmaz.

152. Az şey öğrenen insan bir öküz gibidir; büyür, eti gelişir fakat bilgisi gelişmez.

153-154. Bu meskeni inşa edeni ararken kendimi birçok doğum zincirlerinden oluşan bir yolda buldum ve yapıcıyı bulamadım. Her doğuşta yeniden acı çektim. Ama şimdi, meskeni inşa eden, sen görüldün; bu meskeni bir daha yapma! Senin bütün kirişlerin çatırdadı, çatıyı tutan direk koptu. Ölümsüz olana yaklaşan kafa, bütün istekleri öldürmeyi başarır.

155. Doğru eğitimin yolunu bulamayan ve gençliğinde zengin olamayan insanlar, balıksız bir gölün ihtiyar balıkçıl kuşları gibi ölüme giderler.

156. Doğru eğitimin yolunu bulamayan ve gençliğinde zengin olamayan insanlar, uğultusu geçmişte kalmış kırık yaylar gibi ölüme ulaşırlar.

12. Öz Bölümü
(Attavagga)

157. Eğer bir kimse kendini değerli buluyorsa, o kişi kendini dikkatle izlemelidir; hiç olmazsa yaşamın üç aşamasından birinde bilge kişi uyanık olmalıdır.

158. Her insan uygun olanı önce kendisine yöneltmeli, sonra başkalarına öğretmelidir; böylece akıllı kişi acı çekmeyecektir.

159. Eğer bir kimse, başkalarına olmalarını söylediği biri gibi olmuşsa, yani kendini kontrol altına almışsa, başkalarını da alabilir; doğrusu bir kimsenin kendini bastırması zordur.

160. İnsanın özü, kendisinin efendisidir, başka kim olabilir? İyi bastırılmış bir özle insan, sadece birkaç kişinin bulabileceği bir efendiye sahip olabilir.

161. Kendi özünün yarattığı kötülük, kendisinin doğurup kendisinin geliştirdiği aptal kişiyi, tıpkı bir elmasın bir başka mücevheri kırması gibi kırar.

162. Kötülüğü büyük olan kimse kendi kendini, düşmanının istediği aşağılık duruma getirir; tıpkı asalak sarmaşıkların ağacın çevresini kuşatması gibi.

163. Kötü işler, bizi yaralayan işler, yapılması kolay işlerdir; doğru ve iyi işleri yapmak ise çok zordur.

164. Budala kişi, saygıdeğer, seçkin ve erdemli kişilerin izlediği yolu küçük görerek, yanlış doktrinlerin peşinden gider, *katthaka* kamışının meyveleri gibi kendi yok oluşunun meyvelerini taşır.

165. Kötülüğü kişi kendi özüyle yapar, kendi özüyle acı çeker; kötülükten kişi kendi özüyle sakınır, kendi özüyle kendini temizler. Temizlik de kirlilik de öze aittir, kimse bir başkasını temizleyemez.

166. Başkasınınki büyük bile olsa, hiç kimse başkası uğruna kendi sorumluluk ve görevini unutmamalı; kendi görevini iyi anlamış olan insan, bu görevde her an dikkatli olmalı.

13. Dünya Bölümü
(Lokavagga)

167. Kötü *Dhamma* yolunu izleme! Düşüncesizce yaşama! Yanlış öğretilerin peşinden gitme! Dünyanın dostu olma!

168. Doğrul! Budala olma! İyi *Dhamma* yolunu izle! Erdemli kişi bu dünyada da gelecektekinde de mutluluk içindedir.

169. *Dhamma* yolunu izle, kötülük yolunu değil! Erdemli kişi bu dünyada da gelecektekinde de mutluluk içindedir.

170. Bu dünyayı bir hava kabarcığı, bir serap gibi düşün; dünyayı böyle gören kişi ölümü görmez.

171. Gel ve kraliyete ait bir aile gibi parlayan şu dünyaya bak; budala kişi onun içine dalar, bilge kişiyse ona yaklaşmaz.

172. Önceleri umursamaz davranıp, sonradan ayırdına varan ve ciddileşen kişi, bulutlardan kurtulup açığa çıkan ay gibi bu dünyayı aydınlatır.

173. İyi işleri kötü işlerinin önüne geçen kişi, bulutlardan kurtulup açığa çıkan ay gibi bu dünyayı aydınlatır.

174. Bu dünya karanlıktır, sadece birkaç kişi bunu görebilir; tıpkı ağdan kurtulan kuşlar gibi sadece birkaç kişi gökyüzüne erişebilir.

175. Kuğular güneş yoluna giderler, olağanüstü güçleri sayesinde göğe doğru uçarlar. Bilge kişi de Ayartıcı Māra'yı ve onun yardımcılarını yenerek, bu dünyanın dışına çıkar.

176. Büyük *Dhamma* kanunlarına uymayan, yalan söyleyen ve daha iyi bir dünyayı küçük gören kimsenin yapamayacağı hiçbir kötülük yoktur.

177. Merhametsiz kişi asla tanrıların ülkesine ulaşamaz; aptallar özgürlüğe şükretmezler. Bilge kişi özgürlükten sevinç duyar ve bu yolla öteki dünyada da mutlu olur.

178. Kutsal yolda atılan ilk adım, tüm dünyaya egemen olmaktan, cennete gitmekten, bütün dünyaların efendiliğinden daha iyidir.

14. Buddha Bölümü
(Buddhavagga)

179. Ulaştığı zafer tekrar ulaşılır bir zafer değil; bu dünyada hiç kimse o zafere ulaşamaz; hangi yolda o Uyanmış, Bilge ve İzsiz[10] kişiyi izleyebilirsin?

10 Tasvir edilmesinde kullanılabilecek hiçbir işaret ya da iz bulunmayan, tüm tanımları aşan.

180. Tuzakları ve zehirleri insanları yoldan çıkaran Tutku'yu yenmiş kişi; hangi izle o Uyanık, Bilge ve İzsiz kişiyi izleyebilirsin?

181. Böyle uyanmış, dikkatli, bilge, tefekkürde olan ve dünyadan el etek çekip sessizliğe gömülmüş kişileri tanrılar bile kıskanır.

182. İnsan olarak doğmak ne zordur, ölümlü yaşamı yaşamak ne zordur, ne zordur gerçek *Dhamma*'yı izlemek, ne zordur *Buddha* olarak doğmak.

183. Hiç kötülük işleme, iyilik yap ve kendi düşünceni temizle; işte bunlar bütün *Buddha*ların öğretisidir.

184. Buddha, sabrın en yüksek kefaret olduğunu ve en yüksek *Nibbāna* olduğunu söyler; çünkü o başkaları üzerinde tahakküm kuran bir münzevi, başkalarına hakaret eden bir çilekeş değildir.

185. Kimseyi azarlama, kimseye vurma, kanunun sınırları içinde davran, yemeğini azalt, yalnız uyu ve otur, en yüce düşüncelerle yaşa; işte bunlar Buddha'nın öğretileridir.

186. Gökten altın yağsa insanın isteği doyurulamaz; isteğin küçük bir zevk verdiğini ve aslında acıya neden olduğunu bilen kişi bilge bir kişidir.

187. O kişi ilahi zevklerde bile bir tatmin bulamaz; bütünüyle uyanmış bir çömez, ancak bütün isteklerinin yok edilmesinden zevk alır.

188. Korku ile dolu insanlar korunmak için kaçıp dağlara, ormanlara, koruluklara veya kutsal ağaçlara giderler.

189. Ancak, en güvenli ve en iyi korunaklar bunlar değildir; insan böyle yerlere gitmekle acılardan kurtulamaz.

190. O kişi kendine korunak olarak Buddha, *Dhamma* ve *Sangha*'yı[11] seçer; o kişi saf anlama yeteneğiyle dört kutlu gerçeğe ulaşır:

191. Acı, acının kaynağı, acının yok edilmesi ve acıyı gidermeye yarayan sekiz katlı kutlu yol.

---

11 Buddha, Öğreti, Örgüt (Buddha, *Dhamma* ve Sangha üçlüsüne "Triratna" [üç mücevher] denir).

192. İşte en emin ve en iyi korunak! Bu korunağa sığınmakla insan bütün acılardan kurtulur.

193. İnsanüstü olan bir kişi kolay kolay bulunmaz, her yerde doğmaz; bir yerde böyle bir kişi varsa, o toplum başarılı olur.

194. Bir Buddha'nın doğuşu mutluluktur, *Dhamma*'yı öğretmek mutluluktur, *Sangha*'daki huzur mutluluktur, huzur içinde yaşayan şeylere bağlılık mutluluktur.

195-196. Bütün kötülükleri yenmiş ve keder nehrini geçmiş olan kişi korku bilmez. Kurtuluşa ermiş bir Buddha'ya veya onun çömezlerine hürmet eden bir kimsenin değerini ölçebilecek yoktur.

15. Mutluluk Bölümü
(Sukhavagga)

197. Bizden nefret edenlerden nefret etmeden yaşayalım! Gelin bizden nefret edenler arasında nefretten kurtulmuş olarak yaşayalım!

198. Istırap çekenler arasında ıstıraptan uzak mutlu yaşayalım! Acı çeken insanlar arasında acıdan kurtulmuş olarak yaşayalım.

200. Kendimize ait bir şeyimiz olmasa da biz mutlu yaşayalım! Mutlulukla beslenen parlak tanrılar gibi olacağız.

201. Galibiyet nefreti doğurur, çünkü yenilen kişi mutsuzdur; galibiyeti de yenilgiyi de terk eden kişi huzur içindedir, mutludur.

202. Tutkudan daha büyük bir ateş, nefretten daha büyük zarar, bu bedenden daha büyük ıstırap, ruh huzurundan daha büyük mutluluk yoktur.

203. Açlık en büyük hastalık, beden en büyük kederdir; bu gerçeği kavramış kişi için *Nibbāna* en büyük mutluluktur.

204. Sağlık en büyük hediyedir, doyumluluk en büyük zenginlik; güven en iyi akrabalık, *Nibbāna* ise en yüksek mutluluktur.

205. Yalnızlığın sessizliğini tadan kişi, korkudan ve günahtan arınarak *Dhamma*'nın lezzetini tadar.

206. İyi olanı görmek ve onlarla birlikte yaşamak daima mutluluk verir; aptallarla karşılaşmayan bir insan sonsuza kadar mutlu yaşar.

207. Aptallarla birlikte giden kişi çok acı çeker; aptallarla birliktelik düşmanla bir olmak gibi acı vericidir; bilge insanla bir olmak ise akrabalarla yaşamak gibi insana mutluluk verir.

208. Bu yüzden bir kimse bilge olanı izlemeli; akıllı, eğitimli, sabırlı, saygılı ve seçkin olanı izlemeli; bir kimse, nasıl ay yıldızların yolunu izlerse, tıpkı bunun gibi iyi ve bilge kişiyi izlemeli.

16. Zevkler Bölümü
(Piyavagga)

209. Kendini boş gurura kaptıran ve kendisini derin düşünceye vermeyen kişi, gerçek amacını unutup zevk peşinde koşarak, zamanı geldiğinde derin düşünce için çabalayana gıpta edecek.

210. Hiç kimse neyin hoş neyin nahoş olduğuna bakmamalı; hoş olanı görmemek acıdır, hoş olmayanı görmek de acıdır.

211. Bu yüzden kimse bir şeyi sevmesin; sevilenin kaybı acıdır. Hiçbir şeyi sevmeyen ve hiçbir şeyden nefret etmeyen kişi, prangalarını kırmıştır.

212. Zevkten acı ortaya çıkar, zevkten korku ortaya çıkar; zevkten kurtulan kişi ne acı bilir ne de korku.

213. Sevgiden keder doğar, sevgiden korku doğar; sevgiden kurtulan kişi ne keder bilir ne de korku.

214. Şehvetten keder doğar, şehvetten korku doğar; şehvetten kurtulan kişi ne keder bilir ne de korku.

215. Aşktan keder doğar, aşktan korku doğar; aşktan kurtulan kişi ne keder bilir ne de korku.

216. Açgözlülükten keder doğar, açgözlülükten korku doğar; açgözlülükten kurtulan kişi ne keder bilir ne de korku.

217. Erdem ve akıl dolu olan, her zaman doğruyu söyleyen ve kendi işi neyse onu yapan bir kimseyi tüm dünya sever.

218. Bütün isteği "anlatılamayana" ulaşmak olan, kendi kendini ikna etmiş ve düşünceleri aşk tarafından çelinemeyen kişiye *Uddhamsoto*[12] denir.

219. Bir kimse uzun zaman uzaklarda bulunup sonra geri döndüğünde akrabaları, dostları, sevenleri onu nasıl karşılarsa...

220. İşte tıpkı bunun gibi yaptığı iyilikler bu dünyadan ötekine gittiğinde onu öyle karşılar.

17. Öfke Bölümü
(Kodhavagga)

221. Kişi öfkeyi ve gururu bırakmalı ve bütün bağlardan kurtulmalı! Ad ve biçime bağlı olmayan ve hiçbir şeyi kendisine ait saymayan bir kimsenin kederi de olmaz.

222. Öfkesini, tıpkı süratten savrulan bir arabayı kontrol eder gibi kontrol eden insana gerçek sürücü derim; diğer insanlar sadece yularları tutarlar.

223. Kişi öfkeyi sevgiyle, kötülüğü iyilikle yenmelidir; açgözlülüğü cömertlikle, yalanı gerçekle yenmelidir.

224. Doğruyu konuşun, öfkeye kapılmayın, isteyene elden geldiğince verin; bu üç adım sizi tanrıların yanına götürecektir.

---

12 İlk beş zinciri koparmış, kısmen aydınlanmış kişi.

225. Kimseye zarar vermeyen ve bedenlerini sürekli kontrol altında tutan bilge kişiler, Değişmez Yer'e giderler; oraya gittiklerinde artık acı biter.

226. Her zaman tetikte (uyanık) olup gece gündüz çalışan ve *Nibbāna*'ya ulaşmak için didinen insanların tutkuları kaybolur.

227. Eski bir söz vardır. Ey Atula, bu sadece bugün için söylenmiş değildir! "Sessiz kalanı da, çok konuşanı da, az konuşanı da suçlarlar." Bu dünyada suçlanmayan kimse yoktur.

228. Ne geçmişte ne gelecekte ne de şimdi, (büsbütün) suçlanan ya da (büsbütün) övülen bir insan vardır.

229. Ancak günden güne övgüyle seçkinleştirilen, akıllı, bilgi ve erdemce zengin kişiyi suçlamaya kim cüret edebilir?

230. O kişi ki Jambu Nehri'nden[13] çıkan altın para gibidir. Onu tanrılar bile över, hatta o Brahma tarafından bile övülür.

231. Bedensel öfkenizden sakının, bedeninize karşı tetikte olun! Bedensel günahlardan kurtulun, bedeninizle erdemli olmaya çalışın!

232. Dilinizin öfkesinden sakının, dilinize karşı tetikte olun! Dil günahlarından kurtulun, dilinizle erdemli olmaya çalışın!

233. Aklınızın öfkesinden sakının, aklınıza karşı tetikte olun! Akıl günahlarından kurtulun, aklınızla erdemli olmaya çalışın!

234. Bedenini kontrol eden, aynı şekilde dilini kontrol eden ve aynı şekilde aklını kontrol eden bilge kişi sahiden de iyi kontrol edilmiş olur.

---

13 Doğu Hindistan'da, Orissa eyaletinin doğusunda bir nehir. Jambunadī veya Jambunada diye de bilinir.

18. Kirlilik Bölümü
(Malavagga)

235. Şimdi artık kuru bir yaprak gibisiniz. Ölüm'ün (Yama) elçileri size yakındır; eşikte (ölümün kapısında) çıkmaya hazır durursunuz ve yolculuk için hazırlığınız yoktur.

236. Kendinize bir ada (sığınak) yaratın, çok çalışın, bilge olun! Kirleriniz uçup gittiğinde günahtan arınmışsınızdır; seçkin kişilerin göksel dünyasına gireceksiniz demektir.

237. Yaşamınız sona yaklaştı, artık Ölüm'e yakınsınız; bu yolda ne dinlenecek bir yer ne de yolculuğunuz için bir hazırlık vardır.

238. Kendinize bir ada yaratın, çok çalışın, bilge olun! Kirleriniz uçup gittiğinde günahtan arınmışsınız demektir; artık bir daha doğum-ölüm yoluna girmeyeceksiniz demektir.

239. Bilge kişi kendi kirini temizlesin, tıpkı gümüşün kirini birer birer, azar azar ve zaman zaman temizleyen demirci gibi.

240. Demirin pası nasıl demire yapışıp onu çürütürse, bir kötünün kirli işleri de ona yapışır, onu kötü yola sürükler.

241. Duaların lekesi tekrarlanmamasında, evlerin lekesi onarılmamasında, vücudun lekesi tembellikte, gözlemci kişinin lekesi de düşüncesizliktedir.

242. Kötü davranış kadının lekesi, açgözlülük iyilik eden kimsenin lekesidir; bu dünyada ve ötekinde bütün kötü yollar kirlidir.

243. Ancak bütün lekelerden daha büyük bir leke varsa o da cehalettir. Ey *bhikkhu*lar, bu lekeyi atıp lekesiz olun!

244. Yaşam, utanmaz kişiler için, ucuz kahramanlar, kavga çıkaranlar, onur kırıcı ve küstah davranan alçak kişiler için kolaydır.

245. Yaşam, her zaman her şeyin safını arayan alçakgönüllü kişiler için, önyargısız, sessiz, akıllı ve lekesiz kişiler için zordur.

246. Yaşamı heba eden, yalan söyleyen ve bu dünyada kendisine verilmeyeni alan, başkasının karısına yanaşan...

247. Ve sarhoş edici şeyler içen kimse, daha bu dünyada kendi yaşam ağacını kökünden kesiyor demektir.

248. Ey insanoğlu, şunu bil ki kendini denetlemeyen kişinin durumu kötüdür; açgözlülük ve kötü huyluluğa dikkat et, kedere dalma!

249. Dünya insanların inançlarına göre yahut insanların zevklerine göre verir. Bir kimse başkalarına verilen yiyecek ve içecekten rahatsız oluyorsa, o kişi ne gündüz ne de gece huzur bulur.

250. Bu duygusunu yenmiş ise, o zaman hem gece hem de gündüz huzur içinde olabilir.

251. Tutku gibi ateş, nefret gibi zincir, budalalık gibi kapan, açgözlülük gibi sel yoktur.

252. Başkalarının kusurları kolayca görülür ama kendi kusurumuz görülmez; kişi komşusunun kusurlarını ayıklar bulur, kendi kusurlarını ise kumarda hileyle zar saklar gibi saklar.

253. Kişi sürekli başkalarının kusurlarını görür ve onlara eğilim duyarsa, kendi tutkuları artar ve bu tutkulardan kurtulamayacak duruma gelir.

254. Gökyüzünde yol yoktur, bir Samana dış görünüşüyle Samana olmaz. Dünya zevkleri boştur, Tathāgatalar kibirden uzaktır.

255. Gökyüzünde yol yoktur, bir kişi dış görünüşüyle Samana olmaz. Hiçbir canlı ölümsüz değildir, sadece Buddha ölümsüzdür.

19. Erdemli Bölümü
(Dhammatthavagga)

256-257. Eğer şiddet yoluyla var oluyorsa, o kişi iyi değildir; öte yandan kanunu koruyan, akıllı, *Dhamma* yoluyla

var olan kişi, doğruyu yanlışı ayırt eder, bilgilidir ve başkalarına yol gösterir; böyle kişiye *erdemli insan* denir.

258. Çok konuşan kişi bilgisiz demektir. Sabırlı olan, nefret ve korkudan uzakta olan kişiye ise *bilgili* denir.

259. Çok konuşan kişi *Dhamma* taraftarı değildir. Bir insan çok az şey öğrenmiş olsa bile, *Dhamma*'yı bir bütün olarak görüyorsa, o kişi *Dhamma*'nın taraftarıdır; o asla *Dhamma*'ya karşı gelmez.

260. Bir insanın saçının beyazlaşması onun saygıya değer olduğunu göstermez; onun belki yaşı çok ileridir fakat ona *boşa yaşlanmış* denir.

261. Doğru davranan, erdemli, merhametli, kendini kontrol eden, ılımlı, aynı zamanda kirlilikten uzak ve bilgili kişiye *hakiki yaşlı* denir.

262. Kıskanç, cimri, sahtekâr adam, sadece çok konuşmakla veya görünüşünün güzelliğiyle saygıya değer bir hale gelmez.

263. Bütün bu kusurları kökünden söküp atan kişi, nefretten kurtulduğu ve bilgili olduğu zaman, ona saygıdeğer insan denir.

264. Sürekli yalan söyleyen disiplinsiz kişi, sadece kafasını kazıtmakla Samana olamaz; tutkusuna ve açgözlülüğüne esir düşmüş bir kimse hiç Samana olabilir mi?

265. Büyük olsun küçük olsun bütün kötülükleri susturan kişiye Samana denir; çünkü bütün kötülükleri susturmuştur.

266. İnsanı *bhikkhu* yapan, başkalarından sadaka isteyip dilenmesi değildir; insanı *bhikkhu* yapan, Kutsal *Dhamma*'yı bütünüyle benimsemektir.

267. İyiliğin ve kötülüğün üstünde olan, bu dünyayı dikkatle yaşayarak geçen namuslu kişiye *hakiki bhikkhu* denir.

268-269. Sessizliğinin nedeni aptallığı ve cehaleti ise o kişi *muni* değildir. İyiyi seçip kötüyü bırakan, dengeli ve bilgili kişi gerçek bir *muni*dir; o bu dünyada doğruyu yanlışı tartarak yaşar.

270. Yaşayan varlıklara zarar veren kişi *ariya* değildir; yaşayan varlıklara merhamet duyan kişiye *ariya* denir.

271-272. Sadece disiplin ve ant içmekle, çok öğrenmekle, kendinden geçmekle, tek başına uyumakla değil, bütün dünyevi işlerden terk ve feragat yoluyla mutluluğu yakalarım. Ey *Bhikkhu*! Tutkularını söndürmüş kişi güvende demektir.

20. Yol Bölümü
(Maggavagga)

273. Yolların en iyisi sekiz kat olanıdır; doğruların en iyisi Dört Gerçek'tir. Erdemleri bağlılıktan arınmış olmaktır, insanların en iyisi görme yetisine sahip olandır.

274. Yol budur, feraseti arındırmaya götüren başka bir yol yoktur. Bu yoldan yürü! Bu dünya, Ayartıcı Māra'nın bir hilesidir.

275. Bu yoldan gittiğin takdirde acılarına bir son vereceksin! Ben bu dünyadaki acılarımdan kurtulduktan sonra bunu öğütlemeye başladım.

276. Bizzat çaba sarf etmelisin. Yalnızca Tathāgatalar öğüt verir. Çabalayan ve kafa yoran kişi, Māra'nın esaretinden kurtulur.

277. Bütün canlılar yok olur: Bunu gören ve bunu bilen kişi, acılara tepki vermez, işte bu saflık yoludur.

278. Bütün canlılar kederle kuşatılmıştır: Bunu gören ve bunu bilen kişi, acılara tepki vermez, işte bu saflık yoludur.

279. Bütün biçimler gerçekdışıdır: Bunu gören ve bunu bilen kişi, acılara tepki vermez, işte bu saflık yoludur.

280. Kalkışması gereken zamanda kalkışmayan kişi, genç ve güçlü bile olsa, tembellik doludur, isteği ve düşüncesi zayıftır. Bu tembel ve aylak kişi, bilgiye giden yolu asla bulamaz.

281. Diline ve aklına egemen olan, bedeni ile kusur işlemeyen kişi, bu üç yolu temiz tuttuğu sürece, bilgelerin gösterdiği yolda başarı ile yürüyecektir.

282. Kafa yormaktan bilgi ortaya çıkar. Bu ihmal edildiğinde bilgi kaybolur. Bu kazanç ve kayıp yollarını bilerek, bilgeliğini geliştirecek yolu seç.

283. Yalnızca bir ağaç değil, bütün istek ormanını kes! İstek ormanından tehlike çıkar. Ey *bhikkhu*lar, şehvet ormanını çalılıklarıyla beraber kesip attığınız zaman, o ormandan kurtulacaksınız.

284. Bir erkeğin kadına duyduğu istek tamamen yok edilmedikçe, onun aklı, tıpkı annesinin sütünü arayan buzağı gibi esaret altında kalır.

285. Bir sonbahar nilüferini koparır gibi, kendine duyduğun sevgiyi kopar. Huzur yolunu benimse! *Nibbāna*, Sugata tarafından gösterildi.

286. "Yağmur mevsiminde de kışın da yazın da burada kalacağım," diye düşünen budala kişi, öleceğini hiç düşünmez.

287. Çocuklara ve sığır sürülerine düşkün olan kişiyi ölüm gelir ve alır götürür; onun aklı, uyuyan bir köyü selin alıp götürmesi gibi harap olmuştur.

288. Ölüm onu yakaladığı zaman ona ne çocukları ne babası ne de akrabaları yardım edebilir. Hiç kimse onu ölümün elinden kurtaramaz.

289. Bunu bilen bilgili ve iyi insan, *Nibbāna*'ya götüren yolu aydınlığa kavuşturacaktır.

21. Muhtelif Beyitler Bölümü
(Pakinnakavagga)

290. Kişi küçük bir zevki bırakmakta büyük bir zevk görüyorsa, o bilge kişi, küçük zevki bırakıp büyüğünü göz önüne almalı.

291. Başkalarının acısında zevk arayan kişi, nefret bağlarına takılıp kalır ve asla nefretten kurtulamaz.

292. Yapılması gerekeni yapmayıp yapılmaması gerekeni yapan, itaatsiz ve düşüncesiz insanların istekleri sürekli artar.

293. Ancak farkındalıkları bedene karşı sürekli tetikte olan, yapılmaması gerekeni yapmayan, bağlılıkla yapılması gerekeni yapan uyanık ve bilge kişilerin istekleri son bulur.

294. Gerçek bir *brāhman*, anne ve babasını öldürmüş, iki yiğit kralı, tüm halkıyla beraber bir krallığı yok etmiş bile olsa günahsız sayılır.

295. Gerçek bir *brāhman*, anne ve babasını, iki kutsal kral ile bir büyük rütbeli kişiyi öldürse bile günahsız sayılır.

296. Gotama'yı izleyenler her zaman uyanıktır; gece gündüz Buddha'yı düşünürler.

297. Gotama'yı izleyenler her zaman uyanıktır; gece gündüz *Dhamma*'yı düşünürler.

298. Gotama'yı izleyenler her zaman uyanıktır; gece gündüz *Sangha*'yı düşünürler.

299. Gotama'yı izleyenler her zaman uyanıktır; gece gündüz bedenlerini düşünürler.

300. Gotama'yı izleyenler her zaman uyanıktır; gece gündüz canlılara duydukları merhametin sevincini yaşarlar.

301. Gotama'yı izleyenler her zaman uyanıktır; gece gündüz düşünceye dalmanın sevincini yaşarlar.

302. Çilekeş olup dünyayı terk etmek zor; dünyayı sevmek de zor, manastırda yaşamak da zor, evde yaşamak da! Başkalarıyla ortak yaşamak acı vericidir ve gezgin dilenci kederle kaplıdır; o nedenle kimse gezgin dilenci olmasın ve kedere kapılmasın.

303. İnançlı, erdemli, ünlü ve zengin kişi, gittiği her yerde onurlandırılır.

304. İyi insanlar uzaktaki karlı dağlar gibi parlar; kötüler ise karanlıkta atılan oklar gibidir, görünmezler.

305. Yerken yalnız, uyurken yalnız, dolaşırken yalnız olan, isteklerini yok edip kendini kontrol eden kişi, ormandaki açıklıktan nefes alır gibi, mutlu olur.

22. Cehennem Bölümü (Nirayavagga)

306. Yapmadığına "Yaptım," diyen de, yaptığına "Yapmadım," diyen de cehenneme gider. Ölümden sonra ikisi eşittir, gelecek yaşamdaki kötü insanlardır.

307. Omuzlarında sarı elbise taşıyan birçok kişi kötü huylu ve dengesizdir. Böyle insanlar kötülüklerinin karşılığında cehenneme giderler.

308. Böyle kötü bir adamın merhamet dolu manastırda yaşamasındansa, kızgın demir gülleler yutması daha iyidir.

309. Komşusunun karısına göz koyan kişi şu dört şeyi kazanır: Onursuzluk, uykuların kaçması, cezalandırılma ve son olarak da cehennem.

310. Korkmuş kişinin elinde, kısa bir zevkten kalan kötü ad kazanma ve cehenneme gitme yanında, kral tarafından ağır bir cezaya çarptırılma da vardır. O halde kimse komşusunun karısını düşünmesin.

311. Kabaca koparılan *kuşa otunun* yaprakları eli keser; bunun gibi kötü uygulanan çilecilik de cehenneme götürür.

312. Dikkatsizce yapılan görevler, tutulmayan sözler ve disipline itaatsizlik; tüm bunlar büyük bir ödül getirmez.

313. Yapılması gereken bir şeyi, kişi var gücüyle yapmalı! Gezgin çilekeş dikkatsizse, yoldan kaldırdığı toz kendi tutkularının tozudur.

314. Kötü işi yapmamak daha iyidir, kişi sonradan pişman olur; iyi işi ise yapmak gerekir, bunun sonunda pişmanlık olmaz.

315. İçten ve dıştan iyi korunan bir sınır kalesi gibi, kişi kendini korumalıdır; bir anlık hata cehennemde acı çekmeye neden olur.

316. Utanılmaması gerekenden utanan, utanılması gerekenden korkmayan insanlar yanlış öğretilere sarılmışlardır, kötü yola girerler.

317. Korkulmaması gerekenden korkan, korkulması gerekenden korkmayan insanlar yanlış öğretilere sarılmışlardır, kötü yola girerler.

318. Yasaklanmaması gereken zamanda yasak koyan, yasaklanması gereken zamanda yasak koymayan insanlar yanlış öğretilere sarılmışlardır, kötü yola girerler.

319. Neyin ne zaman yasaklanacağını ve yasaklanmayacağını bilen insanlar, doğru öğretiye sarılarak iyi yola girerler.

23. Fil Bölümü
(Nāgavagga)

320. Kötü sözlere, savaşta yaydan fırlayan oklara sabırla dayanan bir fil gibi dayanacağım; çünkü bu dünyanın yapısı kötüdür.

321. Savaşa eğitilmiş fili sürerler, kral eğitilmiş file oturur; insanlar içinde de en iyisi, kötü sözlere dayanan eğitimli insanlardır.

322. Katırların, soylu *Sindhu* atlarının[14] ve büyük dişli fillerin eğitilmiş olanları iyidir; fakat kendini eğiten insan daha iyidir.

323. Çünkü kişi, iz sürülerek bulunan ülkeye bu hayvanlarla ulaşamaz, oraya kişi, eğitilmiş olan kendisiyle gidebilir.

324. *Dhanapālaka* adı verilen büyük fili kızgınlık zamanı kontrol etmek zordur; bağlandığı zaman bir lokma bile yemez, ormanını özler.

---

14 Sindhu Krallığı'nda yetiştirilen uzun yola dayanıklı bir at cinsi.

325. Eğer bir kimse şişmanlar ve çok yemeye başlarsa ve eğer ağır uykuyla yattığı yerde döner durursa, bu aptal kişi, pislik içinde yaşayan bir domuz gibi, tekrar tekrar dünyaya gelir.

326. Önceden aklım şehvetle, yersiz isteklerle, dilediği yerde dolanırdı; ama artık onu, tıpkı bir fil sürücüsünün öfkeli filini kontrol altına alması gibi kontrol altına alacağım.

327. Düşüncesiz olma, düşüncelerini koru! Çamura batmış bir fil gibi, kendini kötülükten çekip çıkar, kötülüğe batmaktan kurtar.

328. Eğer kişi, kendisiyle gelecek ölçülü ve bilgili bir kimseye rastlarsa, bütün tehlikeleri atlatarak, mutlu ve dürüst biçimde onunla birlikte yolunu sürdürsün.

329. Eğer kişi kendisiyle gelecek ölçülü ve bilgili bir kimse bulamazsa, o zaman, zapt edilmiş ülkesini terk eden bir kral gibi, ormandaki yalnız bir fil gibi yolunu tek başına yürüsün.

330. Bir aptalla birlikte gitmektense yalnız gitmek daha iyidir; kişi ormandaki fil gibi yalnız gezmeli, birkaç isteği olmalı, hiç günah işlememeli.

331. Sırası gelirse dostlar edinmek hoştur, eğlenmek, nedeni ne olursa olsun, hoştur; ölüm anında yararlı bir iş hoştur, tüm kederden kurtulmak hoştur.

332. Dünyada anne olmak hoştur, baba olmak hoştur, Samana olmak hoştur, *brāhman* olmak hoştur.

333. Yaşlılığa kadar uzanan erdem hoştur, kökü güçlü bir inanç hoştur; bilgeliğe erişmek hoştur, günahlardan sakınmak hoştur.

24. Susuzluk Bölümü
(Tanhāvagga)

334. Düşüncesiz kişinin susuzluğu, bir sarmaşık gibi büyür; o kişi ormanda meyve arayan bir maymun gibi yaşamdan yaşama koşar.

335. Bu dünyada kim zehirle dolu korkunç susuzluğa yenilirse, onun acıları, bol bulunan *bīrana* otu[15] gibi çoğalır.

336. Bu dünyada yenmesi zor olan korkunç susuzluğu kim yenerse, onun acıları, tıpkı lotus yaprağından düşen yağmur damlaları gibi ondan ayrılır.

337. Size şu yararlı sözü söylüyorum: "*Bīrana* otundan, güzel kokulu *usīra* kökünü[16] çıkarır gibi, siz burada toplanmış kişiler de susuzluğun kökünü çıkarın. Artık Ayartıcı Māra sizi, nehrin kamışları yıktığı gibi, tekrar tekrar yıkmasın."

338. Nasıl kesildiği halde kökleri sağlam kalmış bir ağaç yeniden büyürse, bunun gibi susuzluğu besleyen nedenlerin arkası kesilmedikçe, yaşam acısı tekrar tekrar yinelenecektir.

339. Otuz altı kanaldan zevke koşan kişinin susuzluğu çok güçlüdür; dalgalar, baştan çıkan bu adamı uzaklara sürükler.

340. Su kanalları her yerde akar; tutku sürüngeni serpilip gelişir, sürüngen sarmaşığın büyüdüğünü gördüğünde onun kökünü bilgiyle kes.

341. Bir insanın zevkleri sayıca çoktur; zevk arayarak ve zevke batarak insanlar, tekrar tekrar doğup ölmeyi sürdürürler.

342. Susuzluğun etkisiyle tuzağa düşmüş bir tavşan gibi oraya buraya koşturan insanlar, zincirle bağlanmış olarak tekrar tekrar ve uzun süre acı çekmeyi sürdürürler.

343. Susuzluğun etkisiyle insanlar tuzağa düşmüş tavşan gibi oraya buraya koştururlar. O nedenle *bhikkhu*, tutkusuz olmaya çalışarak susuzluğu yok etmelidir.

344. Tutku ormanından kurtulmuş kişi, yeniden o ormana girerse, tutku ormanından çıkıp tutku ormanına girmiş olur; böyle bir kişi özgür olduğu halde esarete dönmüştür.

345. Bilge kişiler en güçlü pranganın demirden, ağaçtan ya da kenevirden yapılmadığını bilirler; onlar için en güçlü pranga, değerli taşlar, yüzükler, kadın ve çocuklardır.

---

15 *Andropogon muricatum*. Itırlı bir ot türü (Skr. Vīrana).

16 Itırlı *andropogon muricatum* bitkisinin, yani *bīrana* otunun kökü.

346. Bilge kişiler, kendilerini bağlayan, aşağı çeken ve kurtulması çok zor olan bu bağı en güçlü pranga sayar; bunu kesen insanlar istek ve zevkleri geride bırakarak dünyadan vazgeçip özgür olurlar.

347. Tıpkı örümceğin ağından aşağı sarkması gibi, tutkunun esiri olanlar da istek nehrinden aşağı gelirler. Bilge kişiler bütün istek ve tutkularını kesip dünyadan uzaklaşırlar.

348. Varlığın öteki kıyısına vardığında önde, sonra ve ortada olandan vazgeç. Eğer aklın bütünüyle özgürse artık bir daha doğmaz ve ölmezsin.

349. Kişi eğer şüphelerle sersemler, güçlü tutkularla dolar ve zevk veren şeylerden hoşlanırsa, susuzluğu katlanarak artar; o kişi aslında prangalarını sağlamlaştırmaktadır.

350. Kişi eğer şüpheleri gidermekten hoşlanır ve her zaman derin düşünürse, zevk vermeyen şeylere yoğunlaşırsa, o kurtulur ve Māra'nın bağlarını koparır.

351. Bu işi tamamlayan kişi artık sarsılmaz, o susuzluktan ve günahtan kurtulmuştur, tüm yaşam bağlarını koparmıştır; bu artık edindiği son bedendir.

352. O kişi susuzluk ve tutku içinde değildir, o sözcüklerin anlam ve yorumlarını bilir, harfleri doğru sıralar; o son bedene sahiptir, ona *büyük ermiş*, *büyük insan* denir.

353. Ben her şeyden üstünüm, her şeyi biliyorum, her türlü yaşam şartında kusursuzum; her şeyi geride bıraktım ve susuzluğun kahredici etkisinden uzağım; bunu öğrenmiş olan ben, kime öğreteceğim?

354. *Dhamma*'nın cömertliği her türlü cömertliğin üstündedir; *Dhamma*'nın tatlılığı her türlü tatlılığın üstündedir. *Dhamma*'nın zevki her türlü zevkin üstündedir; susuzluğun yok edilmesi bütün acıları sona erdirir.

355. Başka dayanak aramazsa, zevkler aptal kişiyi yok eder; zevklere karşı duyduğu susuzlukla budala kişi, kendi kendisinin düşmanı gibi, kendini yok eder.

356. Tarlalar yabani otlardan, insanlar ise tutkulardan zarar görür. Bu yüzden tutkuya kapılmayan kişiye sunulanlar büyük ödül getirir.

357. Tarlalar yabani otlardan, insanlar ise nefretten zarar görür. Bu yüzden nefret etmeyen insanlara sunulanlar büyük ödül getirir.

358. Tarlalar yabani otlardan, insanlar ise gururdan zarar görür. Bu yüzden gurura kapılmayan insanlara sunulanlar büyük ödül getirir.

359. Tarlalar yabani otlardan, insanlar ise şehvetten zarar görür. Bu yüzden şehvetten uzak kişilere sunulanlar büyük ödül getirir.

25. Bhikkhu Bölümü
(Bhikkhuvagga)

360. Kendini göz yönünden kontrol etmek iyidir; kendini burun ve dil yönünden kontrol etmek iyidir.

361. Bedeni kontrol etmek iyidir, konuşmayı kontrol etmek, düşünceyi ve bütün her şeyi kontrol etmek iyidir. Her şeyi kontrol altında tutan bir *bhikkhu* bütün acılardan kurtulur.

362. Ellerini, ayaklarını ve konuşmasını kontrol eden, bütününü iyi kontrol eden, derinden bir haz duyan, kendinde olan, yalnız ve doygun kişiye *bhikkhu* derler.

363. Ağzını kontrol eden, bilgece ve sükûnetle konuşan, *Dhamma*'yı ve yorumu öğreten kişi *bhikkhu*dur; onun sözü tatlıdır.

364. O *Dhamma*'da yaşar, *Dhamma*'da haz duyar, *Dhamma*'da düşünür, *Dhamma*'yı izler; o *bhikkhu* gerçek *Dhamma*'dan asla vazgeçmez.

365. O, aldığı hiçbir şeyi küçümsemez ve hiç kimseyi kıskanmaz: Bir *bhikkhu* eğer başkalarını kıskanıyorsa asla düşünce huzuruna kavuşamaz.

366. Hiç tembel olmayan ve yaşamı saflıkla dolu olan bir *bhikkhu*, çok az bir şey kazansa da asla kazancını küçümsemez; tanrılar kendisini övse bile!

367. Her kim ki kendine herhangi bir ad ve form biçmez, bulamadığı şey için üzülmez, işte böyle bir kişiye gerçekten *bhikkhu* denir.

368. Nezaketle davranan, ad ve biçime duyduğu tutkuyu yok etmiş ve Buddha'nın öğretisi içinde erimiş *bhikkhu*, sessizlik yerine mutluluğa ulaşacaktır.

369. Kayığı boşalt Ey *Bhikkhu*! Eğer boşaltırsan daha hızlı gidecektir; tutku ve nefreti yok ettiğin zaman *Nibbāna*'ya erişeceksin.

370. Beş duyuyu kes, beş duyuyu bırak, başka beş duyu geliştir. Beş bağdan[17] kaçıp kurtulmuş bir *bhikkhu*ya "akıntıdan kurtulmuş" anlamında *oghatinna* denir.

371. Düşün *Bhikkhu*, duyarsız olma! Düşünceni zevk veren şeylere yöneltme ki duyarsızlığın yüzünden demir toplar yutup "Bu acıdır!" diye bağırmak zorunda kalmayasın.

372. Bilgi olmadan düşünme olmaz, düşünme olmadan da bilgi olmaz, hem bilgiye hem de düşünmeye sahip olan bir insan *Nibbāna*'ya çok yakındır.

373. Huzur içindeki aklıyla boş evine giren bir *bhikkhu*, *Dhamma*'yı tüm açıklığıyla gördüğü zaman, bir insanın alacağı en büyük hazzı alır.

374. O, vücut elementlerinin başlangıç ve yok oluşlarını kavradığı zaman, ölümsüzlüğü bilenlerin yaşadığı türden bir mutluluğu yakalar.

---

17 Kesilmesi gereken beş şey: kendini kandırma, şüphe, ayin ve törenlere inanç, ihtiras, kin. Terk edilmesi gereken beş şey ise, biçimi olan ilahi gerçekliklere duyulan arzu, biçimi olmayan gerçekliklere duyulan arzu, kibir, huzursuzluk, cahilliktir. Akıntıya girenler ile bir kez geri dönenler, ilk üç bağı kesmişlerdir. Geri dönmeyenler ikinci gruptaki iki bağı, *Arhatlar* ise bu gruptan beş bağı koparmayı başaranlardır. Beslenmesi gereken beş şey vardır: inanç, enerji, farkındalık, konsantrasyon ve bilgelik. Beş bağ temelde açgözlülük, nefret, kuruntu, yanlış görüşler ve kibirdir.

375. Duyulara karşı uyanıklık, doygunluk, kendini manastır yasalarıyla sınırlama, kendine tembel olmayan ve saf bir yaşam süren dostlar edinme, işte bunlar, burada bilge olan *bhikkhu* için bir başlangıçtır.

376. O merhamet içinde yaşasın, bütün işlerini en iyi şekilde görsün, sonra haz dolarak acı çekmeye bir son vermiş olsun.

377. Ey *bhikkhu*lar *vassikā* bitkisinin solmuş çiçeklerini dökmesi gibi, insanlar da tutku ve nefreti atmalıdır!

378. Bedeni, dili ve aklı huzur içinde kendine hâkim olan ve dünyanın tüm aldanışlarını reddetmiş *bhikkhu*ya gerçekten *huzurlu* denir.

379. Ey *Bhikkhu,* kendi kendini gayrete getir, kendi kendini denetle; böyle kendini korursan ve dikkatli olursan mutlulukla yaşayacaksın!

380. Çünkü insan kendi kendisinin efendisidir, kendi kendisinin sığınağıdır; bu yüzden bir tüccarın iyi bir ata hâkim olması gibi kendine hâkim ol.

381. Buddha'nın öğretisiyle sükûnete ermiş, haz dolu *bhikkhu*, istekleri ve mutluluğu bırakarak huzur barınağına erişecektir.

382. Genç bir *bhikkhu* bile olsa kişi, Buddha'nın öğretisine uymalı ve bulutlardan kurtulmuş ay gibi bu dünyayı aydınlatmalı.

26. Brāhman Bölümü
(Brāhmanavagga)

383. Ey *Brāhman,* cesaretle akıntıyı durdur, tutkuları başından defet! Yaratılmış şeylerin yok oluşunu anlayarak Yaratılmamış'ı kavra.

384. *Brāhman* iki *Dhamma*'nın öte kıyısına vardığında, bilgiyle kazandığı bütün bağlar kendisini terk eder.

385. Onun için ne bu kıyı ne şu kıyı ne de her ikisi vardır; bağlarını koparmış ve korkusunu yenmiş bu kişiye ben gerçekten *Brāhman* derim.

386. O kişi derin düşüncede boğulmuş, saf oturan, görevini bilen, tutkusuz bir kişidir, en yüce sona ermiştir; işte böyle kişiye ben gerçekten *Brāhman* derim.

387. Güneş gündüz parıldar, ay gece; savaşçı silahıyla parıldar, *brāhman* ise meditasyon süresince; fakat Buddha, gece gündüz hep parlaktır.

388. Kötülüğü başından defeden kişiye *brāhman*, sessizce yürüyen kişiye *samana*, kendi kirlerinden kurtulan kişiye de *pabbacita* denir.

389. Kimse bir *brāhman*a saldırmamalı, fakat saldırılan *brāhman* da saldırganına karşılık vermemeli! *Brāhman*a vurana yazıklar olsun, saldırgana saldırana daha da yazıklar olsun!

390. Aklını yaşam zevklerinden uzak tutan bir *brāhman*ın kazancı hiç de az değildir; zarar verecek bütün istekler yok edildiğinde acı da yok olur.

391. Bedeniyle, sözüyle veya düşüncesiyle kimseyi üzmeyen ve bu üç hususa hâkim kişiye ben *brāhman* derim.

392. Buddha'nın öğretisini yayan bir kimseden doğruluk kanunu öğrenen kişi, kurban ateşine tapan bir *brāhman* gibi, o insana saygı göstermelidir.

393. Bir insan keçeleşmiş saçları yüzünden, ailesi ya da doğuşu yüzünden *brāhman* olmaz; içinde gerçek ve doğruluk kanunu olan kişi mutlu bir *brāhman*dır.

394. Ey budala! Keçeleşmiş saçların ne faydası var, deri elbiselerin ne faydası var?[18] Onların içinde kir var, dışında olursan temizlenirsin.

395. Kirli giysiler giyen, sıska ve teni damar damar olmuş, ormanda tek başına düşünceye dalan kişiye ben gerçekten *brāhman* derim.

---

18 Buddha zamanında kutsal sayılan kişilerin saçları, giysileri böyleydi.

396. Bir kimseye kökeninden ya da anasından dolayı *brāhman* demem, o kişinin çok malı varsa, o ancak kendini beğenmiş sayılır! Bütün bağlardan kurtulmuş bir fakir, işte buna gerçekten *brāhman* derim.

397. Bütün bağlarını koparmış, asla tereddüt etmeyen, zincirlerini kırmış bağımsız kişi; buna gerçekten *brāhman* derim.

398. Kayışını, sırımını ve her şeyi kuşatan zincirini koparan, sürgüsünü söken Buddha olmuş kişiye, işte buna gerçekten *brāhman* derim.

399. Hiçbir kabahati olmadığı halde ayıplamalara, engellere ve kırbaç vuruşlarına dayanan, gücü için sabrı olan, güçlü aklı olan kişiye, işte buna gerçekten *brāhman* derim.

400. Öfkeden uzak olan, saygılı, erdemli, şehvet duymayan, son bedeni içinde yaşayan kontrollü kişiye, işte buna gerçekten *brāhman* derim.

401. Su damlalarının lotus yaprağına tutunamamaları gibi veya hardal tohumunun bir iğnenin ucuna tutunamaması gibi zevklere tutunamayan bir kimseye ben gerçekten *brāhman* derim.

402. Kim ki bu dünyada bile kederini söndürmeyi bilir, yükünü boşaltır ve zincirlerini kopartır, ben o kişiye gerçekten *brāhman* derim.

403. Bilgisi derin, bilgelik sahibi olan, yolun doğrusunu da eğrisini de bilen ve en yüce sona ermiş kişiye ben gerçekten *brāhman* derim.

404. Kendini evi olanlardan ve evsizlerden uzak tutan, kendisi de evsiz dolaşan ve sadece birkaç isteği olan kişiye ben gerçekten *brāhman* derim.

405. Kim ki zayıf ya da güçlü hiçbir canlıyı incitmez; ne öldürür ne de ölüme neden olur, ben o kişiye gerçekten *brāhman* derim.

406. Kim ki hoşgörüsüzler içinde hoşgörülü, sert insanlar içinde yumuşak, tutku dolu kişiler arasında da tutkusuzdur; ben o kişiye gerçekten *brāhman* derim.

407. Kim ki topluiğnenin ucundan geçen bir hardal çekirdeği kadar bile öfkesi, nefreti, gururu ve kıskançlığı yoktur; ben o kişiye gerçekten *brāhman* derim.

408. Kim ki hep doğru konuşur, eğiticidir ve kabalıktan uzaktır, kimseyi gücendirecek bir şey yapmaz; ben o kişiye gerçekten *brāhman* derim.

409. Kim ki bu dünyada kendisine verilmemiş uzun veya kısa, küçük veya büyük, iyi veya kötü hiçbir şeyi almaz; ben o kişiye gerçekten *brāhman* derim.

410. Ne bu dünya için ne de öteki için bir istek besler, hiçbir hevesi yoktur ve bağlarından kurtulmuştur; ben o kişiye gerçekten *brāhman* derim.

411. Kim ki istek nedir bilmez, gerçeği kavradığında şüpheden uzak olur, ölümsüzlüğün derinliğine ulaşır; ben o kişiye gerçekten *brāhman* derim.

412. Kim ki iyinin ve kötünün üstündedir, kederden uzak, kirden uzak, temiz pak bir yerdedir; ben ona gerçekten *brāhman* derim.

413. Kim ki ay gibi parlak, temiz, berrak ve saftır; onun var olma zevki sönmüştür, ben ona gerçekten *brāhman* derim.

414. Kim ki bu bataklık yolu aşmıştır, bu geçit vermez dünyayı ve onun boşluğunu aşıp öbür kıyıya varmıştır; düşünceli, içten, şüphelerden uzak, bağsız ve hoşnuttur; ben ona gerçekten *brāhman* derim.

415. Bu dünyada tüm istekleri bırakıp evsiz dolaşan ve bütün şehveti sönmüş kişi, işte ben ona gerçekten *brāhman* derim.

416. Bütün özlemlerini bırakıp evsiz dolaşan ve bütün açgözlülüğü yok olmuş kişi, işte ben ona gerçekten *brāhman* derim.

417. Kim ki insana olan bağlılığı ve ilahi bağlılığı bırakmış, her türlü bağdan ve her şeyden kurtulmuştur, ben ona gerçekten *brāhman* derim.

418. Kim ki zevki de acıyı da bırakmıştır, soğuktur, tutkulardan uzaktır, bütün dünyaya egemen olmuş bir kahramandır; ben ona gerçekten *brāhman* derim.

419. Kim ki yok oluşu ve canlıların sürekli geri gelişlerini bilir; istek bağlarından kurtulmuştur, Sugata'dır, Buddha'dır; ben ona gerçekten *brāhman* derim.

420. Kim ki yolunu ne tanrılar bilir ne *gandhabba*lar ne de insanlar; onun tutkuları sönmüştür, o bir *arhat*tır; işte ben ona gerçekten *brāhman* derim.

421. Kim ki başta, sonda veya ortada hiçbir şeyi kendisinin saymaz, onun hiçbir şeyi yoktur, tutkudan uzaktır; ben ona gerçekten *brāhman* derim.

422. Kim ki mert, soylu, kahraman, büyük ermiş, galip, şehvetsiz, çalışmasını tamamlamış kişidir; ben ona gerçekten *brāhman* derim.

423. Kim ki daha önce kaldığı yerleri bilir, cenneti ve cehennemi görür; doğuşlarının sonuna varır, bilgisi mükemmeldir, ermiştir o, her yaptığı kusursuzdur; ben ona gerçekten *brāhman* derim.

ÜÇ SEPET (TRİPİTAKA) HAKKINDA

I

Vinayapitaka

Buddhistler *Vinayapitaka*'yı kutsal kitap serilerinin en başına yerleştirirler. Bu seri üç bölüme ayrılır:

1. Suttavibhanga: *Mahāvibhanga* ve *Bhikkhunīvibhanga*,
2. Khandhakālar: *Mahāvagga* ve *Çūllavagga*,
3. *Parivāra* veya *Parivārapātha*.

Vinayapitaka'nın içeriğini *Pātimokkha* denen "bağ" oluşturur. Tüm keşişler bu bağ ile birbirine bağlıdır. *Dhamma* kanunlarına tam itaat gereklidir ve bu kurallar keşişlerin yaşamını düzenler. Buddha hiçbir müridine kendi yerine geçmesini söylememiştir, çünkü keşişlerin uyacağı on emri (Sikkhāpada) ve onları birbirine bağlayan bağı (Pātimokkha) açıklamıştı ve bu onlara yeterdi. Bu kanunlar, ayda iki kere yapılan toplantılarda yüksek sesle okunarak tekrarlanırdı. Her okumanın bitiminde, kalabalığa bu kanunlara karşı gelen olup olmadığı sorulurdu; eğer suç işlemiş olan varsa, çıkıp suçunu itiraf ederdi. *Uposatha* denen bu töreni bizzat Buddha uydurmuştu ve eski (*Brāhman*ik dönemdeki) uygulamalar da bu uyarlamada göz önünde bulundurulmuştu. İlk başlarda 152 kural vardı, sonradan Theravādinlerin *Vinayapitaka*'sında bu sayı 227'ye çıkarılmıştı. Bunların

hepsi *Suttavibhanga*'ya eklenmişti. *Suttavibhanga* "Suttaların Açıklanması" demektir. Her bir *sutta*, nerede ve ne sebeple Buddha'nın bir konu hakkında hüküm verdiğini açıklar. *Mahāvibhanga*'nın, müritlere karşı kanun ihlallerinin sekiz sınıfa ayrılışını anlatan sekiz bölümü vardır. Kadın keşişler için de kanunlar derlenmiştir ve bunlar da kısaca *Bhikkhunīvibhanga*'da anlatılır.

Khandhakā "bölüm" anlamına gelir ve bunlar da Örgüt'ün (Sangha) çeşitli uygulamalarını, rahip ve rahibelerin günlük yaşamlarını *Suttavibhanga*'ya bir ekleme yapar biçimde işler.

"Büyük Bölüm" anlamına gelen *Mahāvagga*, on bölümden oluşur. Örgüte kabul edilme koşullarını, Uposatha törenini, yağmur mevsimindeki yaşamı, yağmur mevsimi sonunda yapılan Pavāranā törenini, ayakkabıların nasıl giyileceğini, çeşitli araçların nasıl kullanılacağını, tıbbi ilaçlar ve keşişlerin giysilerini, Örgüt'ün yasal uygulamalarını, hizipleşme karşısında alınacak tavırları anlatır ve açıklar.

"Küçük Bölüm" olan *Çūllavagga*'nın ilk dokuz bölümü, küçük konulardaki disiplin uygulamalarını, çeşitli cezalandırmalar, tartışmaların düzenlenmesi, rahiplerin günlük yaşamı, yaşadıkları yerlerin düzenlenmesi, rahiplerin birbirlerine karşı görevleri, Pātimokkha töreninden menedilme gibi konularla ilgilidir. On bir ve on ikinci bölümler ise Rācagaha ve Vesalī şehirlerindeki ilk iki Buddhist konseyinin toplantıları ile ilgilidir. *Vinayapitaka*'nın konusu, tamamen *Sangha* denen manastır topluluğuyla ilgilidir.

Pātimokkha topluluğun karmaşık organizasyonunu sunar. Rahipler dilenerek kazandırdıklarıyla karınlarını doyurmak durumunda oldukları halde, bir yerden yemeğe davet edilirlerse gidebilirlerdi de. Üstlerine paçavralar giyebildikleri gibi, keten, pamuk ve ipek kumaşlar da giyebilirlerdi. Bir ağacın dibinde yaşadıkları gibi, lüks bir evde veya kulübede veyahut da mağarada yaşayabilirlerdi, ilaç olarak sadece idrarı

kullanabildikleri gibi yağ ve bal da kullanırlardı. Bizzat kendilerince öldürülmediği sürece balık bile yiyebilirlerdi. Bütün bunlar, zaman içinde örgüt yaşantısında, *Vinayapitaka*'nın derlendiği zamana gelene kadar, değişimler yaşandığını gösteriyor. Birçok uygulama eskiye dayandığı halde *Vinayapitaka*'daki bütün uygulamalar Buddha'ya mal edilir.

Mahāvagga'nın eski bölümlerinde Buddha'nın, arkaik bir dille, nasıl aydınlandığı, öğretisini nasıl açıkladığı ve ilk müritlerini kazanışı anlatılır. Örneğin soylu Yasa, lüks içinde yetişmiş bir delikanlıdır ve her geceyi kadın şarkıcılar ve dansçılarla eğlenerek geçirmektedir. Bir keresinde gece yarısı kalkar ve o güzel kadınları çok çirkin pozisyonlarda görür, tiksinti duyar ve bu dünya zevklerine doyduğunu hisseder. Şehvet düşkünlüğünü bir kenara bırakıp Buddha'ya bağlanır ve onun bir keşişi olur.

Bir başka ilginç öykü, karılarıyla birlikte eğlenmeye giden adamlarla ilgilidir. Adamlardan birinin karısı yoktur ve bir hayat kadınıyla birlikte gider. O kadın da bütün erkeklerin eşyalarını çalıp kaçar. Genç adamlar onu bulmak için peşinden koşar ve yolda Buddha'ya rastlarlar. Ona bir kadın görüp görmediğini sorarlar. Buddha da onlara bir kadın aramaktansa kendi özlerini aramalarının daha iyi olacağını, bunun için öğretisini izlemelerini salık verir. Adamların hepsi de buna uyar ve birer keşiş olur.

Yılan krallar ve tanrıların rol aldığı uçuk öyküler de vardır. Ama bu dine girme öyküleri içinde en güzelleri, sonradan Buddha'nın gözde müritleri olacak olan Sāriputta ve Moggallāna adlı iki arkadaşın öyküleridir. Buddha'nın ilk vaazı olan Benares Vaazı ve Ateş Vaazı da bu eski kayıtta yer alır.

Mahāvagga'nın sonraki bölümlerinde Buddha'nın memleketini ziyareti ve burada oğlu Rāhula'yı Örgüt'e kabul edişi anlatılır. *Çūllavagga*'da zengin tüccar Anāthapindaka'nın, bahçesini Örgüt'ün hizmetine sunması, ayrıca Buddhist toplumda ilk hizbi kuran, Buddha'nın düşmanı Devadatta anlatılır.

Parivāra, *Vinayapitaka*'nın son kitabıdır. Olasılıkla Seylanlı bir keşişe ait önemsiz bir yapıttır. On dokuz kısa metinden oluşur. Soru cevap yöntemiyle *Abhidammapitaka* metinlerine benzer.

Vinayapitaka metinleri, Vedik *Brāhmana* metinleriyle açık bir benzerlik gösterir. İzleyen sayfalarda *Vinayapitaka*'dan bazı örnekler sunulmuştur.

Mahāvagga I, 3

1. Yedi günün sonunda Kutlu Kişi meditasyonu bırakıp, Acapāla banyan ağacının dibinden *muçalinda* ağacına geçti. Oraya varınca, bağdaş kurup oturdu ve özgür olmanın verdiği mutlulukla yedi gün boyunca hiç kıpırdamadan bekledi.

2. O sırada, mevsimi olmadığı halde, büyük bir bulut belirdi ve yedi gün boyunca yağmur, soğuk hava, fırtına ve karanlık getirdi. Sonra yılanların kralı Muçalinda geldi, Kutlu Kişi'nin bedenini yedi kere sardı ve başını onun başının üstünde şişirdi.[19] Sonra kendi kendine konuştu:

"Hayret, Kutlu Kişi'nin bedenine soğuk işlememiş, sıcak da dokunmamış. Kutlu Kişi'nin bedeninde sinek ve sivrisineklerin, fırtına veya güneşin ya da sürüngenlerin yarattığı en ufak bir kızarıklık da yok!"

3. Yedi gün sona erip de Yılan Kral Muçalinda bulutsuz gökyüzünü gördüğünde, sarıldığı Kutlu Kişi'nin bedeninden ayrıldı; yılan biçiminden çıkıp genç bir insan biçimini aldı ve Kutlu Kişi'nin yanına oturup kavuşturduğu elleriyle ona saygı göstermeye başladı.

4. Kutlu Kişi yanında onu görünce, ağzından şu kutsal sözler çıktı: "Gerçeği öğrenen, gerçeği gören kişinin yalnızlığı ne güzel. Bu dünyada kötülükten kaçınmak ve yaşayan

19 Bu bir tür kobra yılanıdır. Kobra yılanları başlarını şişirebilirler. *Cobra capella* [şapkalı yılan] olarak da anılmalarının sebebi budur.

varlıklara zarar vermemek ne güzel. Bu dünyada şehvetten uzak durmak, bütün tutkuların ötesine geçmek ne güzel. 'Ben' duygusundan kaynaklanan gururu bırakmak ne güzel. Bu gerçekten en büyük mutluluk!"

Mahāvagga I, 11

1. Kutlu Kişi *bhikkhu*lara dedi ki:

"*Bhikkhu*lar, ben beşerî ya da ilahi her türlü bağdan kurtuldum, siz de beşerî ve ilahi bütün bağlardan kurtuldunuz. Şimdi gidin, çoğunluğun kazancı, çoğunluğun iyiliği için dolaşın; dünyaya merhamet dağıtın, tanrıların ve insanların iyiliği için dolaşın. Aynı yolda iki kişi gitmeyin. *Bhikkhu*lar, başlangıçta, ortada ve sonda şanlı olan öğretiyi, özünde ve sözünde şanlı öğretiyi açıklayın. Kutsal yaşamın bütünüyle saf ve mükemmel yönünü gösterin. Etrafta gönül gözü tam kapanmamış insanlar var, eğer öğretimiz onlara açıklanmazsa kurtuluşa eremeyecekler. Onlar öğretiyi anlayacaklardır. Ben de Uruvelā'ya, Senāninigama'ya (General'in Kasabası) gidip öğretiyi orada yayacağım."

2. Bu arada Ayartıcı Māra, Buddha'nın olduğu yere gitti, ona yaklaşarak şöyle konuştu:

"Sen beşerî ve ilahi, bütün bağlarla bağlısın. Sen çok güçlü bağlarla bağlısın. Sen benden kurtulamazsın ey çileci."

Buddha yanıt verdi:

"Ben beşerî ve ilahi tüm bağlardan kurtuldum. En güçlü bağlardan kurtuldum. Ey Ölüm, seni yere çarpıp devirdim."

Māra konuştu:

"Bu bağ, düşünceyi tutan, gökyüzüne kadar yayılan bir bağdır, seni onunla bağladım. Benden kurtulamazsın ey çileci."

Buddha yanıtladı:

"Duyuları besleyen biçimler, sesler, kokular, tatlar ve temaslar bende istek yaratamazlar. Ben seni yendim, ey Ölüm."

Bunun üzerine Ayartıcı Māra anladı:

"Kutlu Kişi beni biliyor, beni tanıyor" dedi, üzüntüyle uzaklaştı.

Mahāvagga VI, 13

1. Bir gün Saygıdeğer Pilindavaççha'nın başı ağrıyordu. Buddha dedi ki:

"*Bhikkhu*lar, size başınızı yağla ovma iznini veriyorum."

Ama baş ağrısı geçmedi.

"*Bhikkhu*lar size burundan ilaç almanıza izin veriyorum."

Burun kanadı.

"*Bhikkhu*lar, burun kaşığı kullanmanıza izin veriyorum."

O zaman *bhikkhu*lar altından, gümüşten yapılma cins cins burun kaşıkları kullanmaya başladılar. Bunu gören insanlar öfkelendi ve, "Dünyevi mallara düşkün insanlar gibi yaşıyorlar," diye homurdanmaya başladılar. Gidip bunu Kutlu Kişi'ye anlattılar.

"Çeşit çeşit burun kaşıkları kullanmayın *Bhikkhu*lar. Bunu yapan kişi Örgüt Yasası'na karşı gelmiş olur. *Bhikkhu*lar, size kemikten veya kabuktan yapılmış burun kaşıkları kullanmanızı öneriyorum."

2. Burnun her iki deliğine eşit miktarda ilaç gitmiyordu.

"*Bhikkhu*lar, çift burun kaşığı kullanmanıza izin veriyorum."

Hastalık geçmedi.

"*Bhikkhu*lar, güzel koku kullanmaya izin veriyorum."

Tüm *bhikkhu*lar burna iyi gelen kokular koklamaya başladılar ama bu sefer de boğazları yandı.

"*Bhikkhu*lar, kokuyu yönlendiren borular kullanmaya izin veriyorum."

O zaman rahipler çok çeşitli borular kullanmaya başladılar. Borular açık olduğu için zamanla içlerine kurtlar dolmaya başladı.

"*Bhikkhu*lar, boruları kapakla korumanıza izin veriyorum."

Rahipler boruları ellerinde taşımaya başladılar.

"*Bhikkhu*lar, koku borularını koyacağınız çantalara izin veriyorum."

Koku boruları birbirine sürtünüp aşındı.

"*Bhikkhu*lar, iki çanta taşımanıza izin veriyorum."

Omuz askıları yoktu.

"*Bhikkhu*lar, omuz askısı veya ip kullanmanıza izin veriyorum."

Mahāvagga VIII, 10

1. *Bhikkhu*lar elbiselerini inek pisliğiyle veya sarı çamurla boyuyorlardı. Elbiselerin rengi güzel olmuyordu. Bunu Buddha'ya anlattılar. (Buddha dedi ki:)

"*Bhikkhu*lar, size şu altı yöntemle elbiselerinizi boyamanızı emrediyorum: Bitki kökleriyle, ağaç kökleriyle, ağaç kabuklarıyla, yapraklarla, çiçeklerle ve meyvelerle."

2. *Bhikkhu*lar elbiselerini kaynatmadan boyuyorlardı, elbiseler kötü kokuyordu. Bunu Kutlu Kişi'ye anlattılar.

"*Bhikkhu*lar, size küçük boya kaplarında elbiselerinizi kaynatarak boyamanızı emrediyorum."

Boyayı döktüler.

"*Bhikkhu*lar, size boya kabının altına leğen koymanızı emrediyorum."

Bu sefer de rahipler boyanın kaynayıp kaynamadığını anlayamadılar. Bunu Kutlu Kişi'ye söylediler.

"*Bhikkhu*lar, size bir damla boyayı suya atmayı ya da tırnağınızla kontrol etmeyi emrediyorum."

3. Bu kere de *bhikkhu*lar içindeki boyayı dökelim derken kabı baş aşağı getirip kırdılar. Bunu Kutlu Kişi'ye söylediler.

"*Bhikkhu*lar, boya maşası veya uzun saplı kepçe kullanmanıza izin veriyorum."

Bu kez *bhikkhu*lar boyayı saklayacak kaplara sahip değildi. Bunu Kutlu Kişi'ye söylediler.

"*Bhikkhu*lar, size boyayı saklayacağınız kavanoz ve kâseler kullanmayı emrediyorum."

Bu kere *Bhikkhu*lar elbiseyi kaplara ve kâselere sürte sürte yırttılar. Bunu Kutlu Kişi'ye söylediler.

"*Bhikkhu*lar, size elbise boyarken geniş tekneler kullanmanızı emrediyorum."

Mahāvagga VIII, 26

1. Bir gün bir *bhikkhu*nun bağırsaklarında bir sorun vardı, iki büklüm yere yatmış, dışkı çıkarıyordu. Buddha, yanında Ānanda ile birlikte uyuma yerlerini gezerken, bu *bhikkhu*nun kaldığı yere gelip onu o durumda gördü ve ona sordu:

"Ey *Bhikkhu*, neyin var?"

"Efendim, bağırsaklarımda bir bozukluk var."

"Peki, senin başını bekleyen kimse yok mu?"

"Hayır Efendim."

"*Bhikkhu*lar niçin sana bakmıyor?"

"Çünkü ben *bhikkhu*lara hiç yardım etmem de ondan."

2. Derken Kutlu Kişi Ānanda'ya seslendi:

"Ānanda, git biraz su getir, bu *bhikkhu*yu yıkayalım."

Soylu Ānanda, "Peki, Efendim," dedi ve hemen su alıp geldi. Kutlu Kişi, dilenci rahibi suyla yıkadı, soylu Ānanda da silip kuruladı. Buddha onun başından tuttu, Ānanda ayaklarından, havaya kaldırıp onu yatağa uzattılar.

3. Kutlu Kişi bu vesileyle *bhikkhu* örgütünde bir toplantı düzenledi ve dilencilere şöyle hitap etti:

"*Bhikkhu*lar, şu şu dairede kalan bir *bhikkhu* var mı yok mu?"

"Var Efendim."

"Ey *Bhikkhu*lar, onun nesi var?"

"Efendim onun bağırsaklarında bir bozukluk vardır."

"Pekiyi içinizden hiç onun başını bekleyen olmadı mı?"

"Olmadı Efendim."

"*Bhikkhu*lar, neden onun başında beklemediniz?"

"Efendim, bu *bhikkhu* diğer *bhikkhu*lara hiç yardım etmez; bu yüzden kimse ona yardım etmedi."

"*Bhikkhu*lar, sizin ananız yok babanız yok! Eğer siz birbirinizin başını bekleyemeyecekseniz kim bekleyecek? *Bhikkhu*lar, benim başımda bekleyecek kişi herhangi bir hastayı da bekleyebilmelidir."

Çüllavagga VI, 6; 3

3. Kutlu Kişi, *bhikkhu*lara hitap ederek şöyle konuştu:

"*Bhikkhu*lar, uzun yıllar önce Himalayalar'ın alçak bölgelerinde büyük bir banyan ağacı vardı. O ağacın yakınında biri keklik, biri maymun ve biri fil olmak üzere üç arkadaş, karşılıklı saygıyla ve güven içinde yaşıyorlardı. Sonra bir gün kafalarına bir şey takılmış ve demişler ki: 'Hangimiz yaşça en büyük acaba? Bunu bilelim ki ona göre saygı gösterelim, ona hizmet edelim ve onun tavsiyelerine uyalım.' Böylece *bhikkhu*lar, keklik ve maymun, file sormuş: 'Dostum, sen geçmişi ne kadar hatırlıyorsun?' 'Dostlarım, ben küçücükken bu banyan ağacının etrafında dolaşırdım, onu bacaklarımın arasına alır korurdum ve onun en üstteki dalı benim ancak karnıma değerdi. İşte ben geçmişi bu kadar hatırlayabiliyorum.' Sonra keklik ve fil aynı soruyu maymuna sormuş. Maymun, 'Dostlarım, ben küçükken yerde otururken, bu ağacın en üstteki dalını kemiriyordum. Ben de bu kadar geçmişi hatırlayabiliyorum,' demiş. Sonra *bhikkhu*lar, maymun ve fil aynı so-

ruyu kekliğe sormuş. Keklik, 'Dostlarım, bir zamanlar şu ötedeki boş alanda bir banyan ağacı vardı. Bir gün onun meyvelerinden birini yerken tohumunu buraya düşürmüştüm. Bu gördüğünüz banyan ağacı ondan türedi. Demek ki ben ikinizden de daha yaşlıyım,' demiş. Bunun üzerine fil ve maymun kekliğe demişler ki: 'Dostum, sen içimizde en yaşlı olansın. Bundan sonra biz sana saygı gösterip hizmet edeceğiz ve nasihatlerine de uyacağız.'"

Çūllavagga VII, 3

(Buddha'nın düşmanı Devadatta, yaşlandığını ileri sürerek Buddha'nın Örgüt'ü bırakmasını istiyordu. Tek hayali, Örgüt'ün başına geçmekti. Ancak Buddha onu, "Sāriputta veya Moggallāna gibi sadık adamlarıma bile bırakmadığım bir örgütü senin gibi kötü birine neden vereyim?" diyerek terslemişti. Devadatta o andan sonra her fırsatta Gotama Buddha'yı öldürtmeye çalıştı.)

11. O sırada, Rācagaha'da Nālāgiri adında korkunç, insan öldüren bir fil vardı. Devadatta Rācagaha'ya gitti, fil ahırını buldu ve filcilere dedi ki: "Dostlarım, ben kralın bir akrabasıyım, bir kimseyi istediğim mevkiye getirebilirim ya da ücretlerinizi artırabilirim. Bu yüzden dostlarım, Samana Gotama bu yoldan geleceği zaman Fil Nālāgiri'yi yola salacaksınız."

Filciler, "Emredersiniz efendim," deyip Devadatta'ya boyun eğmişler.

Derken Kutlu Kişi sabah erkenden giyinmiş, dilenmek üzere yanında birkaç *bhikkhu* ile birlikte Rācagaha şehrine girmiş ve o yola sapmış. Bunu gören filciler Nālāgiri'yi çözüp yola bırakmışlar. Fil, uzaktan Kutlu Kişi'nin geldiğini görmüş ve görür görmez kuyruğunu, kulaklarını dikip hortumunu yukarı kaldırmış ve koşmaya başlamış.

Fil Nālāgiri'nin uzaktan geldiğini gören *bhikkhu*lar Kutlu Kişi'ye şöyle demişler: "Efendim, bu fil Nālāgiri! Korkunç ve adam öldüren bir fildir. Kutlu Kişi, geri dönün efendim, lütfen geri dönün!"

"Hadi *bhikkhu*lar, paniğe kapılmayın, bu olanaksız bir şey."

(*Bhikkhu*lar birkaç kez daha geri dönmesi için ısrar eder ve hep aynı yanıtı alırlar.)

12. O anda insanlar evlerinin üst katlarına, balkonlara ve çatılara tırmanmaya başladı. İnancı olmayanlar, "Büyük çilecinin görünüşü güzel, ama fil onu öldürecek," dediler. İnançlılar ise bağlılıklarını göstererek, "Fil ile insanların fili arasındaki dövüşe fazla bir şey kalmadı," dediler.

Derken Kutlu Kişi'nin sevgisi fil Nālāgiri'nin içine yayıldı; fil bu sevgiden etkilenerek hortumunu yere indirdi ve Kutlu Kişi'nin bulunduğu yere yaklaşıp onun önünde sessizce durdu. Kutlu Kişi sağ eliyle filin alnını okşayarak şunları söyledi:

"Ey fil, insanların filine dokunma,
Böyle bir saldırı çok üzücü olur,
Ey fil, buradan geçen insanların filine
Saldırmak sana hiç mutluluk sağlamaz.
O yüzden deli olma, dikkatini topla,
Zira dikkatsizlikle mutluluk yakalanamaz.
Eğer böyle davranmayı tercih edersen mutluluğa ulaşabilirsin."

Fil Nālāgiri, hortumunu Kutlu Kişi'nin ayağının üzerinden çekti, hortumunu kendi başının üstünde tutup geri geri giderken onu selamladı ve çekildi.

Sonra Nālāgiri, fil ahırına geri döndü, kendisine ayrılan yere geçip durdu ve o andan itibaren uysal Nālāgiri oldu. O zaman insanlar şunu söylediler:

"Bu hayvanlar hep sopalarla, kırbaçlarla terbiye edilir, fakat büyük bilge fili sopasız, silahsız terbiye etti."

Çūllavagga XI, 1

1. Saygıdeğer Mahā Kassapa, *bhikkhu*lara seslendi:

"Bir keresinde yaklaşık beş yüz *bhikkhu*dan oluşan bir kalabalık grupla Pāvā'dan Kusinārā'ya seyahat ediyordum. Bir ara yoldan ayrıldım ve bir ağacın dibine oturdum.

Tam o anda Kusinārā'dan *mandavara* çiçeği toplamış, çıplak bir çileci Pāvā'ya doğru yol boyunca geliyordu. Onun uzaktan geldiğini görerek ona seslendim:

'Ahbap, Efendimizi mutlaka tanıyorsundur, değil mi?'

'Evet dostum, tanıyorum. Bir hafta önce bugün Samana Gotama öldü. Bu *mandavara* çiçeğini de onun için topladım.

İşte efendiler, *bhikkhu*ların tutkudan kurtulamamış olanları, bazısı kollarını uzatmış ağlıyor, bazısı başı önde yere düşmüş, bazısı da acıdan, 'Kutlu Kişi çok erken öldü, aramızdan çabuk ayrıldı, dünyadaki ışığımız çok erken söndü,' diyerek kendilerini yerden yere atıyorlar.

Tutkudan kurtulmuş olan *bhikkhu*lar ise kedere yenilmeyip düşüncelerini şöyle toparlıyorlar: 'Bütün unsurlar gelip geçicidir, bunlar nasıl olur da bir sona erişmezler, son kaçınılmazdır.'

O halde efendiler, *bhikkhu*lara şunları söyleyin: 'Yeter artık, ağlamayın! Kutlu Kişi bize tabiatlarından dolayı sevdiğimiz şeylerden ayrı durmamız gerektiğini söylememiş miydi? Efendiler, içinde yok oluşu barındıran organize bir varlık nasıl olur da çözülüp yok olmaz? Böyle bir şey var olamaz!'

Gene bir keresinde, bu dünyadan çok yaşlandıktan sonra ayrılan Subhadda, birçok *bhikkhu*nun ortasında şunu söylemişti: 'Yeter efendiler, ağlaşmayın artık! Büyük *Samana*'dan (Buddha) kurtulduk! Onun, 'Size şu uygun, bu değil,' demesinden bıkmış usanmıştık. Artık istediğimizi yapabilecek güçteyiz. Yapılması gerekeni yapar, yapılması gerekmeyeni yapmayız. Gelin efendiler, *Dhamma* olmayan şeyler yayı-

lıp gerçek *Dhamma* unutulmadan, *Vinaya* olmayan şeyler yayılıp gerçek *Vinaya* unutulmadan, biz gerçek *Dhamma*'yı ve *Vinaya*'yı söyleyip yayalım. *Dhamma*'ya karşı gelenler güçlenip *Dhamma*'ya sarılanlar ezilmeden, *Vinaya*'ya karşı gelenler güçlenip *Vinaya*'ya sarılanlar tükenmeden biz *Dhamma*'yı ve *Vinaya*'yı söyleyip yayalım..."

II

Suttapitaka

Vinayapitaka Örgüt'ü anlatan en iyi kaynaktı. *Suttapitaka* ise *Dhamma*'yı açıklayan bir numaralı kaynaktır. Bu eserdeki karşılıklı konuşmalar ve anlatılar büyük ölçüde düzyazı ile dile getirilmiştir. Bu Buddha öğretisinin en geniş edebî kaynağı, beş *nikāya*ya [birikim] ayrılır. Beşincisi de on beş ayrı metni içerir:

1. Dīghanikāya (34 *sutta*)
2. Macchimanikāya (152 *sutta*)
3. Samyuttanikāya (56 *samyutta*, 2889 *sutta*)
4. Anguttaranikāya (2308 *sutta*, 11 *nipāta*)
5. Khuddakanikāya:

a) Khuddakapātha (9 kısa metin)
b) Dhammapada (423 *sutta*)
c) Udāna (82 *sutta*)
ç) İtivuttaka (112 kısa parça)
d) Suttanipāta (70 *sutta*)
e) Vimānavatthu
f) Petavatthu
g) Theragāthā (107 beyit)
ğ) Therīgāthā (73 beyit)

h) Cātaka (550 masal)
ı) Niddesa
i) Patisambhidāmagga
j) Apadāna
k) Buddhavamşa (24 Buddha)
l) Çariyāpitaka (35 hikâye)

İlk dört *nikāya* konuşmalardan oluşan *sutta*ları barındırır. Konuşmaların çoğu Buddha'ya aittir ancak bazen bir müridi de konuşabilir. Konuşmadan önce Buddha'nın nerede ve ne sebeple bu konuşmayı yaptığını açıklayan bir giriş gelir. Bazen de *Upanishadlar* veya *Mahābhārata*'daki gibi genel hatlı anlatılardır (*itihāsa*).

1. Dīghanikāya

Otuz dört ayrı *sutta*dan oluşan uzun vaazlardır. Buddhist öğretinin bir veya birkaç yönüne değinirler. Her biri bağımsız birer eser gibi de ele alınabilir. Bütün eser, geleneğin eskiliğine ve yeniliğine göre değişik içerikler ve karakterler sunan üç kitaba ayrılır. En eski gelenekler birinci kitaptadır, en yeni gelenekler ise üçüncü kitapta bulunur. En uzun *sutta*lar ise ikinci kitapta yer alır. Bunlar çoğunlukla düzyazıdır. İkinci ve üçüncü kitaplarda hem mensur hem manzumdur.

Birinci kitaptaki çoğu *sutta* ahlâki sorularla ilgilidir. Bir Arhatı o aşamaya ulaştıran üç şey vardır: Erdem (şīla), akıl kontrolü (samadhī) ve içgörü (pannā). Buddha'nın buradaki etik öğretileri *brāhman*larınkine tamamen terstir. İlk *sutta*lardan biri olan *Brahmacāla Sutta* [Brahman Ağı Konuşması] Eski Hindistan'ın dinsel yaşam ve düşünüşü üzerine çok önemli bilgiler veren bir eserdir. Burada Buddha, müritlerinin sakınması gereken işleri ve *brāhman*lara özgü yaşam biçimlerini sayar. Brahmanlar ve benzeri çileciler zenginliğe, müzikli ve danslı eğlencelere, türlü türlü oyunlara, lükse, şa-

tafata, kurban törenlerine, sihir ve büyüye düşkündürler. Bir kısmının da varlık-yokluk, dünyanın başlangıcı ve sonu, ruh ve onun yapısı gibi konularda altmıştan fazla felsefi düşünceleri vardır. Buddha'nın müritlerinin bunlardan sakınması gerekmektedir.

İkinci *sutta* kitabında da çok kaydadeğer bölümler vardır; örneğin çileciliğin yararlarını anlatan ve Buddha zamanı hakkında önemli bilgiler veren bölüm (*Sāmannaphala Sutta*) gibi.

Ambattha Sutta'da (3) Hint kast sistemi ve Buddha'nın bu soruna bakışı anlatılır.

Kūtadanta Sutta'da (5) *Brāhman* Keskin Diş'le yapılan konuşma anlatılır.

Tevicca Sutta'da (13) *Traividya* yani "Üç Bilgi" anlamına gelen Üç Veda ve bunların içeriğindeki bilgi kritik edilir. Buddha, *brāhman*ların kanlı kurban törenleriyle alay eder, tanrı Brahma ile bir olmalarını eleştirir ve kendi öğretilerinin üstünlüğünü ortaya koyar. Burada eski öğreti olan Brahmanizm ile yeni öğreti olan Buddhizm açıkça görülür.

Mahāpadāna Sutta (14) Buddha'nın mucizelerini anlatan konuşmalardan oluşur.

Mahānidāna Sutta (15) Buddhist felsefenin birbirine bağlı nedenlerini anlatan temel öğreti *sutta*sıdır.

Mahāparinibbāna Sutta (16) "Nirvāna Üzerine Büyük Konuşma" bölümüdür. Aslında "Büyük Ölüm" diye de çevrilebilir, çünkü bu kitap Buddha'nın ölümüyle ilgilidir. Bu *sutta*da öğretiyle ilgili bilgilerden başka, Buddha'nın yaşamının son dönemleri, son sözleri ve ölümü anlatılır. Değişik zamanlarda yazılmıştır. Buddha öldükten sonra yazılan kısım oldukça kısaydı. Sonradan çeşitli eklemeler yapılarak hacmi genişletilmiştir. Buradaki anlatılarda bazen arkaik bir dil kullanılmıştır ve konuşmalar Buddha ile bir başkası (örneğin Ānanda) arasında yüz yüze yapılmaktadır. Bu *sutta* çok değerlidir.

17'nci *sutta*da, başta İndra olmak üzere birçok yarı-tanrı ve tanrı Buddha'ya tapınır halde gösterilir.

Sakkapanha Sutta'da (21) Sakka (İndra) Buddha'ya çeşitli sorular sorar ve yanıtlar alır.

Mahāsatipatthāna Sutta (22) Buddhizmin temel prensiplerini anlatır ve dört soylu gerçek hakkında ayrıntılı bilgi verir.

Pāyāsi Sutta (23) sırf diyalogdan oluşan ilginç bir *sutta*dır.

Pātika Sutta'da (24) Buddha, tumturaklı sözlerle kendi yaptığı mucizeleriyle övünür gösterilmiştir.

Çakkavatti Sīhanāda Sutta (26) Buddha Metteyya'yı anlatır. Bir tür mitolojik öyküdür bu: ahlâk kuralları, vaaz ve vaizlik içerir.

Agganna Sutta (27) *Purāna*lardakine benzer konular içerir. Evrenin ve canlıların oluşumu, kültürün ve sosyal düzenin başlangıcı konuları arasındadır.

Sigālovāda Sutta (29) Sigāla'nın vaazıdır. Bir Buddhist'in ev ve toplumdaki görevlerini anlatır.

Lakkhana Sutta (30) büyük insanın otuz iki özelliğini sayar. Böyle fiziksel özellikleri taşıyan bir kişi, dünyanın yöneticisi, bir *Buddha* olmalıdır.

Mahāparinibbāna Sutta III

66. Kutlu Kişi, taraftarlarına şöyle öğüt verdi:

"Bakın kardeşlerim, birleşmiş olan her şey çürüyecektir, size bunu öğütlüyorum. Kendi kurtuluşunuz için gayret gösteriniz. Tathāgata'nın yaşamı çok geçmeden nihayete erecek. Bugünden itibaren üç ayın sonunda Tathāgata ölecek!

Şimdi ben artık yaşımı doldurdum, sona çok yaklaştım. Sizden ayrılıyorum, sadece kendime güvenerek ayrılıyorum. O yüzden kardeşlerim, içtenlikli ve düşünceli olun! Azminiz sürekli olsun, kendi yüreklerinize güvenin! Sakın yorulma-

yın, *Dhamma* ve *Vinaya*'ya sıkıca sarılın! Bu yaşam denizini geçip kedere bir son vereceksiniz."

Mahāparinibbāna Sutta V

16. "Ānanda, inanan kişilerin saygı ve huşu ile gezecekleri dört yer vardır. Nedir bu dört yer?"

17. "Ānanda, inanan kişilerin saygı ve huşu ile gezecekleri, 'İşte Tathāgata'nın doğduğu yer,' diyecekleri yerdir."

18. "Ānanda, inanan kişilerin saygı ve huşu ile gezecekleri, 'İşte Tathāgata'nın en yüce ve mükemmel bilgiye ulaştığı yer,' diyecekleri yerdir."

19. "Ānanda, inanan kişilerin saygı ve huşu ile gezecekleri, 'İşte Tathāgata'nın erdem krallığını kurduğu yer,' diyecekleri yerdir."

20. "Ānanda, inanan kişilerin saygı ve huşu ile gezecekleri, 'İşte Tathāgata'nın son sözlerini söylediği ve geride başka hiçbir şey bırakmadan ayrıldığı yer,' diyecekleri yerdir."

21. "Ve Ānanda, Örgüt'ün kardeşleri, kız kardeşleri, inanan erkek ve kadınlar o bölgeleri ziyarete geldiklerinde, 'İşte Tathāgata'nın doğduğu yer, işte Tathāgata'nın en yüce ve en mükemmel bilgiye ulaştığı yer, işte Tathāgata'nın erdem krallığını kurduğu yer ve işte Tathāgata'nın son sözlerini söylediği ve geride başka hiçbir şey bırakmadan ayrıldığı yer,' diyecekler."

22. Ve Ānanda, inanan kalpleriyle bu bölgeleri gezerken ölecekler ve bedenleri göğün mutlu bölgelerine gark olup karışırken kendileri yeniden doğacaklar."

23. "Efendim, kadınlara nasıl davranmamız gerekir?"

"Onları görmeyin Ānanda."

"Peki ya görmek kaçınılmazsa, o zaman ne yapalım?"

"Konuşmaktan kaçının Ānanda."

"Peki ya onlar bizimle konuşursa, o zaman ne yapalım?"

"Gözünüzü dört açın Ānanda!"

Mahāparinibbāna Sutta VI

1. Kutlu Kişi, saygıdeğer Ānanda'ya şöyle konuştu:

"Ānanda, bazılarınız, 'Efendimizin sözleri tükendi, artık bizim yol göstericimiz kalmadı,' diye düşünebilir. Fakat bu doğru değil Ānanda, bunu hiç unutma. Ben aranızdan ayrıldıktan sonra sizin yol göstericiniz, size öğrettiğim gerçekler ve örgüt yasalarıdır."

2. "Ānanda! Ben öldüğüm zaman bütün kardeşleriniz birbirine şimdiye kadarki gibi seslenmeyi sürdürsünler, mesela *avuso* [arkadaş] demesinler. Genç bir kardeşimiz büyüğüne ismiyle, aile adıyla veya 'arkadaş' diye hitap edecek olursa, büyük olan küçük kardeşine 'efendim' veya 'saygıdeğer beyefendi' demeye devam etsin."

Mahāparinibbāna Sutta VI

45. Sonra Soylu Mahā Kassapa, Kusinārā'ya, Kutlu Kişi'nin cenazesinin bulunduğu Mallalara ait ölü yakma yerine gitti. Oraya geldiğinde elbisesini bir omzuna topladı, odun yığınının önünde ellerini kavuşturarak selam verdi ve onun çevresinde saygıyla üç kez dolaştı. Örtüsünü açmadan Kutlu Kişi'nin ayaklarına saygıyla eğildi.

46. Sonra beş yüz keşiş elbiselerini tek omuzlarına attılar, ellerini kavuşturup selam verdiler, odun yığınının çevresinde saygıyla üç kez dolaştılar ve Kutlu Kişi'nin ayaklarına saygı ile eğildiler.

47. Soylu Mahā Kassapa'nın ve beş yüz keşişin saygı sunmaları bittiği zaman Kutlu Kişi'nin içinde yattığı odun yığını kendi kendine ateş aldı.

48. Kutlu Kişi'nin bedeni yandığında ne deri ne et ne sinir ne eklem sıvısı ne kurum ne de kül görünüyordu; geriye sadece kemikler kalmıştı.

Kimse bu yanış sırasında bir kül veya kurum göremedi; öyle ki Kutlu Kişi'nin bedeni kendi kendine yandı. Ne deri ne et ne sinir ne eklem sıvısı ne kurum ne kül görüldü, geriye sadece kemikler kaldı. Ve beş yüz parça elbise, en içteki ve en dıştaki dâhil yandı gitti.

49. Kutlu Kişi'nin bedeni yanınca gökten ırmaklar akmaya başladı ve onun cenaze ateşini söndürdüler. Gene bunun gibi, yerin altından patlayıp gelen sular Kutlu Kişi'nin cenaze ateşini söndürdü. Kusinārā'nın Mallaları da her çeşit güzel kokuyu içeren sular getirdi ve onlar da Kutlu Kişi'nin cenaze ateşine döküp söndürdü.

50. Kusinārā'nın Mallaları, Kutlu Kişi'nin kemiklerini kendi toplantı salonlarına getirip çevresini oklardan yaptıkları surlarla çevirdiler, mızraklardan kafes yaptılar. Orada öylece yedi gün boyunca dans edip şarkı söyleyerek, çiçekler ve hoş kokular arasında onlara sevgi ve saygı gösterisinde bulundular.

Tevicca Sutta I

24. "Vāsettha, şu Açiravati Nehri[20] ağzına kadar suyla dolu olsa ve gürül gürül akıyor olsa, bir adam da gelse ve onun karşı kıyısına geçmek istese, sonra bu kıyıdan karşı kıyıya şöyle seslense 'Gel buraya karşı kıyı, gel buraya!' dese, ne düşünürsün Vāsettha? Açiravati Nehri'nin karşı kıyısı, bu adamın yalvarıp yakarmalarına, dualarına uyup bu kıyıya gelir mi?"

"Kesinlikle hayır Gotama!"

25. "Aynı şekilde Vāsettha, bu Üç Veda'yı bilen, ancak kişiyi *brāhman* yapan nitelikleri kazandıran pratikleri

20 Bugünkü Rapti Nehri. Güney Himalayalar'dan doğar, Güney Nepal ve Kuzey Uttar Pradeş'ten akar. Buddha'nın çok uğradığı Şravasti (Sāvatthi) şehrinin batısından geçer.

bırakıp kişiyi *brāhman* olmaktan çıkaran nitelikleri kazandıran pratikleri izleyen *brāhman*lar şöyle söyler: 'İndra sana sesleniriz, Soma sana sesleniriz, Varuna sana sesleniriz, İşāna sana sesleniriz, Pracāpati sana sesleniriz, Brahmā sana sesleniriz, Mahiddhi sana sesleniriz, Yama sana sesleniriz. Aynı şekilde Vāsettha, Üç Veda'yı bilen, ancak kişiyi *brāhman* yapan nitelikleri kazandıran pratikleri bırakıp, kişiyi *brāhman*lıktan çıkaran nitelikleri kazandıran pratikleri izleyen *brāhman*lar, yalvarıp yakarmaları, umut edip şükretmeleri karşılığı, ölüp de bedenleri çürüdüğünde *Brahmā* ile birleşmiş olmalıdırlar; böyle durumdakiler artık var olmazlar."

26. "Gene ağzına kadar suyla dolup taşan Açiravati Nehri'ni düşün Vāsettha; onun karşı kıyısında bulunan ve bu tarafa geçmek isteyen bir adam var. O adamın elleri arkadan sağlam bir zincirle sıkıca bağlı. Şimdi ne dersin Vāsettha, bu adam nehrin karşı kıyısına geçebilir mi?"

"Kesinlikle hayır Gotama!"

27. "Aynı şekilde Vāsettha, soylu kişiyi şehvete sürükleyen beş şey, onun için bir *zincir*, bir *bağ*dır."

"Nedir bu beş şey?"

"Gözle algılanan biçimler, istenen, şehvet uyandıran, hoş, çekici ve hepsi de aşırı istekle yüklü haz uyandıran biçimler. Aynı özellikleri taşıyan kulağın algıladığı sesler; aynı özellikteki burnun algıladığı kokular; aynı özellikteki dilin algıladığı tatlar; aynı özellikteki temasın algıladığı maddeler. Bu tutkuya götüren beş şey, Soylu Kişi'ye göre bir *zincir*, bir *bağ*dır. Ama şehvete götüren bu beş şey, Üç Veda'ya bağlı *brāhman*lar için zararsızdır ve bunlara tutkuyla bağlıdırlar; bunlarda bir tehlike, bir kabahat görmezler, onların gerçekdışılığını kavrayamazlar ve onlardan hoşlanırlar.

2. Macchimanikāya

Bunlar, *Dīghanikāya*'ya kıyasla daha kısa olan konuşmalardır ve sayıları 152'dir. Bu konuşmalarda Buddha öğretisinin her yönü işlenmiştir. Dört soylu gerçek, *Karma*, isteklerin boşluğu, ruh inancının yanlışlığı, *Nirvāna*, çeşitli meditasyon türleri gibi konulardır bunlar. Çoğunlukla sıkıcı vaazlardan oluşur. Ancak bazen de bir çerçeve girişle popüler bir diyalog biçimine girebilir. Buddhist öğretiyi yaymak için bazı mit ve efsaneler de kullanılmıştır. Örneğin Moggalāna'nın öyküsü (37), Buddha'nın ünlü müridi Moggalāna'nın İndra'nın cennetine gitmesiyle ilgilidir. Bu, *brāhman* efsanelerini hatırlatan bir yapı gösterir.

Bir keşiş olmadığı halde Nirvāna'ya eren Pukkusāti'nin öyküsü (140); birçok hastalığa yakalanan Keşiş Çanna'nın öyküsü (144) anlatılır; bu keşiş damarını keserek yaşamına son verir. Buddha bunu onaylar, çünkü intihar eğer yeniden doğuş için yapılmış ise suçtur, ama sonunda Nirvāna'ya erişilecekse edilebilir. *Assalāyana Sutta*'da (93) dört kast arasında bir fark olmadığı tartışılır. Genç *brāhman* Assalāyana, Gotama Buddha ile kast sorunu üzerine konuşur.

Bazı *sutta*larda ne diyalog vardır ne de vaaz, sadece bazı öyküler anlatılır. Örneğin Angulimāla öyküsünde (86) önceden korkunç bir hırsız olan Angulimāla'nın sonradan nasıl bir Buddhist keşiş olduğu anlatılır. Bazı *sutta*larda da (127, 137, 140, 148, 151 vb.) *Anguttaranikāya*'daki kategoriler, *Abhidhammapitaka*'nın tasnifi aynen uyarlanmıştır.

*Macchimanikāya sutta*ları bize eski Buddhist dini hakkında, Buddha'nın ve onun ilk müritlerinin öğretim teknikleri hakkında en güvenilir bilgileri sunar. Ayrıca sadece keşişlerin yaşamlarını değil, toplumun her kesiminden insanların yaşamlarını yansıtır. Örneğin bir *sutta*da (51) *brāhman*ların kanlı kurban törenleri ve bu yolla toplum üzerinde kurdukları din adamı egemenliği açıkça gösterilmiştir.

Macchimanikāya'nın bazı *sutta*larında Buddha ölümlü bir insan olarak ortaya çıkar ve öğretisini anlatır. 26 ile 36 sayılı *sutta*larda kendi biyografisini verir, bu sırada kendisine ait mucizelerden hiç söz etmez.

Karma doktrini ve *cehennem* gibi kavramlar, *Macchimanikāya*'nın yazıldığı zaman Buddhist öğretilerle yan yana yaşayan inançlardı. Cehennem, *Purāna* tarzı eserlerin etkisiyle, Karma da Brahmanizm'den Hinduizm'e geçiş aşamasında, az da olsa Buddhacı düşünce geleneğini etkilemiş gibi görünüyor.

Macchimanikāya II, 152'den,

Assalayāna Buddha'ya der ki: "Efendi Gotama, *brāhman*lar en iyi kastın kendilerininki olduğunu, diğerlerinin aşağı kast olduğunu söylüyorlar. Tek beyaz sınıf *brāhman*lar, diğer sınıfların hepsi siyah; sadece *brāhman*lar saf, *brāhman* olmayanlar değil; sadece *brāhman*lar Tanrı Brahma'nın oğullarıdır; onun ağzından türeme, onun biçim verdiği, onun vârisi oğullarıdır diyorlar. Efendi Gotama, buna ne diyorsun?"

Buddha, Assalayāna'ya, onun yanıt vermekte zorlandığı bir dizi soru sorar ve *brāhman*ların bu iddialarının temelsiz olduğunu anlatır. Örneğin şöyle söyler:

"Ne düşünürsün Assalāyana? Savaşçı sınıfından anlı şanlı bir kralın, birbirinden farklı yüz kasttan insanı bir araya topladığını farz et! Savaşçı sınıftan insanlar, soylu *Brāhman*lar gelse ve ellerine *sāla* ağacından veya *salala*,[21] sandal yahut *padmaka* ağacından[22] yapılmış soylu ateş çubukları alıp birbirine sürtüp bir ateş yaksalar; öte yandan

21 *Sāla* ağacı (Skr. Şāla). *Shorea robusta* veya *vatica robusta*. Kütüğü çok değerli bir ağaç.

22 *Costus speciosus* veya *costus arabicus*.

Çandālalardan, avcılardan, sepet yapıcılardan, araba yapıcılardan, Pukkusalardan çeşitli insanlar gelse ve ellerine köpek yalağından, domuz yalağından, çamaşır yalağından ya da sıradan bir ağaçtan ateş çubuğu alıp birbirine sürterek ateş yaksalar ne olur? Savaşçı ve *brāhman*ların yaktığı ateş parlak, alevli, ışıltılı, yararlı da aşağı kasttan olanların yaktığı ateş mat, alevsiz, ışıltısız ve yararsız mıdır?"

Macchimanikāya, Sutta 63

Şöyle işittim.

Bir keresinde Kutlu Kişi, Sāvatthi'de, Anāthapindika bahçesindeki Cetavana Manastırı'nda kalıyordu. O sırada soylu Mālunkyāputta bir köşeye çekilmiş meditasyon yaparken kafasına şöyle bir düşünce takılmış:

"Kutlu Kişi şu konulara bir açıklık getirmeden bir kenara bıraktı: Acaba dünya kalıcı mıdır, bitimli midir? Dünya sonlu mudur, sonsuz mudur? Ruh ve beden özdeş midir? Ruh başka beden başka mıdır? Kutsal kişiler ölümden sonra hem yok olup hem de var olabilirler mi veya ne var ne de yok olabilirler mi? İşte bunları Kutlu Kişi bana açıklamıyor. Bunları bana açıklayıp beni rahatlatmıyor. Bu nedenle onun yanına gideyim ve aklıma takılanları ona sorayım. Eğer Kutlu Kişi bu sorularımı aydınlatırsa, onun yolunu izlerim. Eğer Kutlu Kişi bu sorularımı aydınlatmazsa, o zaman dinsel yolu bırakır, bir aşağı ev yaşamına geri dönerim."

Sonra soylu Mālunkyāputta akşam olunca kendi köşesinden kalkıp Kutlu Kişi'nin bulunduğu yere gitmiş. Onun yanına yaklaşıp saygıyla selamlamış ve bir kenara oturmuş. Saygıyla yanına oturduktan sonra Mālunkyāputta Kutlu Kişi'ye şöyle konuşmuş:

"Saygıdeğer Efendim, bir köşeye çekilmiş meditasyon yaparken kafama şöyle düşünceler takıldı: Kutlu Kişi şu ko-

nulara açıklık getirmeden bir kenara bıraktı. Dünya kalıcı mıdır, bitimli midir? Dünya sonlu mudur, sonsuz mudur? Ruh ve beden özdeş midir? Ruh başka beden başka mıdır? Kutsal kişiler ölümden sonra yaşar mı yoksa yaşamaz mı? Kutsal kişiler ölümden sonra hem var olup hem de yok olabilirler mi veya ne var ne de yok olabilirler mi? Kutlu Kişi bunları bana açıklamıyor, ona gidip sorayım. Eğer Kutlu Kişi bu sorularımı aydınlatırsa onun yolunu izlerim. Eğer aydınlatmazsa o zaman kutsal yolu bırakır, aşağı ev yaşamına geri dönerim.

Şimdi Kutlu Kişi, bu soruların yanıtını bilmiyorsan, en doğrusu, 'Bunu bilmiyorum, anlayamıyorum,' demendir..."

"İlahi Mālunkyāputta, ben sana, 'Gel Mālunkyāputta, benim kutsal yoluma gir, ben de sana bu dünya kalıcı mıdır bitimli midir, dünya sonlu mudur sonsuz mudur vb. açıklayayım,' dedim mi?"

"Demediniz Saygıdeğer Efendim."

"Veya sen bana, 'Efendim, eğer dünyanın kalıcı mı bitimli mi olduğunu vb. açıklarsanız ben de Kutlu Kişi'nin kutsal yolunu izleyeceğim,' dedin mi?"

"Demedim Saygıdeğer Efendim."

"Ben sana öyle demediğime, sen de bana öyle demediğine göre neden boş yere öfkelenip beni suçluyorsun?"

(Mālunkyāputta sorularında ısrar edince Buddha şöyle konuşur:)

"Mālunkyāputta, bu zehir sürülmüş kalınca bir okla vurulan adamın durumuna benzer. Arkadaşları, akrabaları, komşuları onu yaşatmak için bir doktor ya da cerrah ararken o yaralı adam şöyle der: 'Bu oku atan adamın savaşçı sınıfından mı, çiftçi mi yoksa işçi sınıfından mı olduğunu anlamadıkça bu oku kabul edemem.'

Gene o kişi şöyle der: 'Beni yaralayan adamın adını ve hangi soya ait olduğunu öğrenmedikçe bu oku kabul edemem.'

Gene o kişi şöyle der: 'Beni yaralayan adamın uzun boylu mu, kısa mı yoksa orta boylu mu olduğunu öğrenmeden bu oku kabul edemem.'

Gene o kişi şöyle der: 'Beni yaralayan adamın kapkara mı, hafif esmer mi yoksa sarı benizli mi olduğunu öğrenmedikçe bu oku kabul edemem.'

Gene o kişi şöyle der: 'Beni yaralayan adam şu köyden mi, bu kasabadan mı yoksa şu şehirden mi öğrenmedikçe bu oku kabul edemem.'

Gene o kişi şöyle der: 'Beni yaralayan adamın oku *çāpa* oku[23] mu yoksa *kodanda* oku[24] mu, bunu bilmedikçe bu oku kabul edemem.'

Gene o kişi şöyle der: 'Beni yaralayan adamın yayı kırlangıçotundan mı yapılmış, bambudan mı yoksa kamçı otundan mı bilmedikçe bu oku kabul edemem...'

Gene o kişi şöyle der: 'Beni yaralayan okun tüyleri bir akbabanın mı, bir balıkçılın mı, bir şahinin mi yoksa bir tavus kuşunun mu öğrenmedikçe bu oku kabul edemem...'

Bu adam bunları öğrenemeden ölecektir Mālunkyāputta.

İşte aynı şekilde bana sorduğun soruların yanıtını kişi benden alamadan ölecektir.

Mālunkyāputta, dinsel yaşam, dünyanın sonlu olması veya dünyanın sonsuz olması esasına dayanmaz. Esas, ne dünyanın sonlu olmasıdır ne de dünyanın sonsuz olmasıdır. Esas olan, bu dünyada doğum, yaşlılık, ölüm, keder, ağlaşma, sefalet, karamsarlık ve ümitsizlik olmasıdır; bunun için bunları bu yaşamda söndürmeyi salık veriyorum.

Dinsel yaşam, Mālunkyāputta, dünyanın sonlu veya sonsuz olmasına dayanmaz. Ruh ve bedenin özdeş olmasına da dayanmaz. Dinsel yaşam kutsal kişilerin ölümden sonra yaşayıp yaşamayacaklarına da dayanmaz; kutsal kişilerin ölümden sonra hem var hem yok veya ne var ne yok ol-

23 *Çāpa* denen bir tür yaya takılan ok.

24 *Kodanda* adındaki sarmaşığın gelişmiş dallarından yapılan ok.

malarına da dayanmaz. Esas olan bunlar değildir. Esas olan doğum, yaşlılık, ölüm, keder, ağlaşma, sefalet, karamsarlık ve ümitsizliktir; bunun için bunları şimdiki yaşamda söndürmeyi salık veriyorum.

Neyi açıkladığımı neyi açıklamadığımı iyi düşün Mālunkyāputta. Bu dünyanın kalıcı mı bitimli mi olduğunu açıklamadım. Ben dünyanın sonlu mu yoksa sonsuz mu olduğunu açıklamadım. Ben ruh ve bedenin özdeş olduğunu açıklamadım. Ruhun başka, bedenin başka olduğunu açıklamadım. Kutsal kişilerin ölümden sonra var olup olmadıklarını açıklamadım. Onların ölümden sonra hem var olup hem yok olduklarını ya da ne var olup ne de yok olduklarını açıklamadım. Neden açıklamadım? Çünkü Mālunkyāputta, bunlar dinin temellerine uygun değildir, hem de nefreti ve tutkuları gidermeyi, sükûneti, doğaüstü yetenekleri, bilgeliği ve *Nirvāna*'yı kazanmayı sağlamazlar; bu yüzden bunları açıklamadım.

Ben neyi açıkladım Mālunkyāputta? Acıyı açıkladım, acının kaynağını açıkladım, acıdan kurtulmayı ve acıdan kurtulmaya götüren yolu açıkladım. Peki, niçin bunları açıkladım? Çünkü bunlar dinin temellerine uygundur, nefreti yenmeyi ve tutkuları gidermeyi sağlar, sükûneti, doğaüstü yetenekleri, bilgeliği ve *Nibbāna*'yı kazandırır; bu yüzden bunları açıkladım. O nedenle neyi açıklayıp neyi açıklamadığıma dikkat et Mālunkyāputta."

Kutlu Kişi böyle dedi, bu konuşmadan çok etkilenen soylu Mālunkyāputta onun konuşmasını alkışladı.

3. Samyuttanikāya

Bunlar gruplandırılmış konuşmalardır. 56 grup *sutta*dan oluşur ve gruplara *samyutta* adı verilir. Buddha öğretisinin çeşitli noktalarına değinirler. Birincisi olan *Devatā Samyutta*'da, çeşitli tanrılar farklı farklı konulara değinirler. *Māra*

Samyutta'da (4) 25 *sutta* vardır; her bir *sutta*da Ayartıcı Māra, Buddha'yı veya onun müritlerinden birini öğretiden uzaklaştırmaya çalışır ama her seferinde başarısız olur. Bhikkunī Samyutta (5) rahibelere ait 10 öyküden oluşur. Bunlar da gene Māra'nın ayartıcılığıyla ilgilidir; Māra rahibeleri başka dine döndürmeye çalışır ama başaramaz. *Nidāna Samyutta* (12) 92 konuşmayı kapsar; bunlar bitmek tükenmek bilmez şekilde 12 *nidāna*yı, yani neden-sonuç sıralamalarını anlatır. *Anamatagga Samyutta* (15) hep aynı başlayan cümlelerden oluşan 12 konuşma içerir. Bunlar yeniden doğuşun anlamsızlığı üzerinedir. *Kassapa Samyutta* (16) adını, bütün konuşmaları yapan Buddha'nın müridi Kassapa'dan almıştır. Aynı şekilde *Sāriputta Samyutta* da (28) adını, ünlü Sāriputta'dan almıştır. Sāriputta'nın 10 konuşmasını içerir. *Nāga Samyutta* (29) 50 *sutta* içinde yılan tanrıların yaptıkları işleri ve yeniden doğuşlarını anlatır. *Chāna* (veya *Samādhi*) *Samyutta* (34) 55 *sutta*dan oluşur ve meditasyon usullerine ilişkindir. *Mātugāma Samyutta* (37) 34 *sutta*dan oluşur ve kadınların güçlü ve zayıf yönlerini, iyilik ve kötülüklerini ve gelecek yaşamdaki yazgılarını konu olarak işler. *Moggallāna Samyutta* (40) büyük Moggallāna'ya ait efsaneler ve konuşmalardır ve 11 *sutta*dan oluşur. *Sakka Samyutta*'nın (31) kahramanı, Buddhizme bağlanmış olan Tanrı İndra'dır. Ari dönemin savaşçı tanrısının şiddeti bırakıp sevgi ve şefkat yolunu seçmesi ilginç bir tezat oluşturmuştur. Son *samyutta* olan *Saççа Samyutta* (56) 131 *sutta*dan oluşur. Dört soylu gerçeği açıklar.

Bu *sutta*ların gruplandırılmasında üç fark öne çıkar: (1) Buddhist öğretinin bir veya birkaç ana prensibini açıklarlar, (2) bazı tanrı, yarı-tanrı ve insanları öne çıkarırlar, (3) önemli bir kişi, bir kahraman veya konuşmacı olarak gözükür. Bu 56 *samyutta* da ayrıca 5 bölüme (vagga) ayrılır. Bunların her biri de gene Buddha dininin çeşitli yönlerini açıklar. İlk bölümde etik ve Buddhist idealler konu edilir; ikinci bölümde ise bilgi kuramı ve metafizik ana konulardır.

Samyutta Nikāya'nın *sutta* sayısı, diğerlerine göre fazladır (2.889 sutta). Bunun nedeni çok çeşitli konulara değinmesi ve uzun, sıkıcı açıklamalara girmesidir. Bölümlerde manzum biçim de göze çarpar. Soru-cevap şeklinde konuşmalar vardır. Bu şiirler, kutsal baladların yazıya geçirilmiş halidir.

Samyuttanikāya XXII, 22; 1

Şöyle işittim.

Bir keresinde Kutlu Kişi, Sāvatthi'deki Anāthapindika bahçesinde bulunan Cetavana Manastırı'nda bulunuyordu. Kutlu Kişi keşişlere hitap etti:

"Keşişler," dedi.

"Efendim," dedi keşişler Kutlu Kişi'ye.

Kutlu Kişi şöyle sürdürdü konuşmasını:

"Keşişler, size yükü, yükü taşıyanı, yükü almayı ve yükten kurtulmayı öğreteceğim. Keşişler, yük nedir?

Yanıt, beş bağlılık grubu olmalıdır. Peki, nedir bu beş şey? Bunlar; biçim bağlılıkları, duygu bağlılıkları, algılama bağlılıkları, eğilim duyma bağlılıkları, bilinç bağlılıklarıdır; işte keşişler, bunlara yük denir.

Peki, yükü taşıyan kimdir?

Yanıt birey olmalıdır; şu şu aileden soylu filanca! Keşişler, işte o kişi yükü taşıyandır.

Keşişler, yükü almak ne demektir?

Bu yeniden doğuşa götüren istektir, zevk ve tutkuya bağlanmaktır, her varlıkta zevk bulmadır; yani tensel zevklere duyulan istektir, yani geçici varlık ve kalıcı varlık için duyulan istektir. İşte keşişler yükü almak budur.

Peki, yükten kurtulmak nedir?

Tutkunun tamamen yok edilmesidir. İsteğin kesilip atılması, istekten vazgeçilmesi, ona uyulmamasıdır. İşte keşişler, buna da yükten kurtulmak denir."

Bunları söyleyen Büyük Öğretmen, konuşmasını şöyle tamamladı:

"Ağır yükün beş grubu vardır,
İnsan bu ağır yükü hep taşır,
Bu yükü sırtlanmak acı verir,
Bundan kurtulmak ise mutluluktur.

Bütün bu yükü bırakıp
Bir daha hiçbirini almayan,
Tüm tutkusunu kesip atıp
Açlıktan kurtulur, *Nibbāna*'ya ulaşır."

Samyuttanikāya XXII, 90; 16

"Ey Kaççāna, bu dünyanın büyük bir kısmı var oluşa inananlar ve var oluşa inanmayanlar diye ikiye ayrılır. Fakat Kaççāna, en yüce bilginin ışığıyla bir kimse var oluşa inanmayarak bu dünyanın nasıl doğduğunu düşünürken bir başkası da var oluşa inanarak bu dünyanın nasıl yok olacağını düşünür. Bu dünyada çoğu insan bağlılık ve bağımlılık içindedir. Ama bir keşiş bağlılığa ilgi duymaz, hiçbir şeye eğilimi yoktur, tarafsızdır ve benlikten hiç söz etmez. O kötülüğün ne var oluştan gelip gelmediğini ne de kötülüğün var oluşla kaybolup kaybolmadığını sorgular. Onun bu konudaki inancı sadece kendisine dayanır. Ey Kaççāna, Doğru İnanç'ı belirleyen şey budur.

Kaççāna, şeyler vardır denince bir uç öğreti oluşur; şeyler yoktur denince de bir başka uç nokta yaratılır. Bu aşırı uçları reddeden Tathāgata, bir orta yol önermiştir:

Cehalet *Karma*'dan doğar,
Karma bilinçten doğar,
Bilinç ad ve biçimden doğar,

Ad ve biçim altı duyu organından doğar,
Altı duyu organı temastan doğar,
Temas histen doğar,
His istekten doğar,
İstek bağlılıktan doğar,
Bağlılık varlıktan doğar,
Varlık doğuştan doğar,
Doğuş yaşlılık, ölüm, keder, ağlama, acı ve üzüntüden doğar. Böylece bütün acılar ortaya çıkmış olur.
Öte yandan cehaletin bütünüyle yok olmasıyla
Karma kaybolur,
Karma kaybolunca bilinç yok olur,
Bilinç yok olunca ad ve biçim yok olur,
Ad ve biçim yok olunca altı duyu organı yok olur,
Altı duyu organı yok olunca temas yok olur,
Temas yok olunca his de yok olur,
His kaybolunca istek de yok olur,
İstek kaybolunca bağlılık da kaybolur,
Bağlılık kaybolunca varlık da kaybolur,
Varlık kaybolunca doğuş olmaz,
Doğuş olmayınca yaşlılık, ölüm, acı, keder, ağlama, üzüntü de olmaz. Böylece bütün acılar sona erdirilmiş olur."

4. Anguttaranikāya

Bunlar, sayısal düzeni olan vaazların oluşturduğu birikimlerdir. 2.308 *sutta*dan oluşur ve bu *sutta*lar on bir bölümde (nipāta) toplanmıştır. Bunların özelliği şudur: Birinci bölümde bir şeyden söz edilir, ikinci bölümde iki, üçüncü bölümde üç, onuncu bölümde on, on birinci bölümde on bir şeyden söz edilir. Örneğin, ikinci bölümde sakınılması gereken iki şey, iki karanlık iki aydınlık şey, ormanda yaşamanın iki nedeni, iki tür Buddha gibi hep iki sayısı üzerinden

açıklamalar yapılır. Üçüncü bölümde ise işlerin, sözlerin ve düşüncelerin üç türü, üç çeşit keşiş, tanrıların üç elçisi (yaşlılık, hastalık, ölüm), dünyanın yeryüzünü yönetmesinin üç nedeni, üç çeşit sessizlik, kadınları cehenneme gönderen üç şey gibi konular üç sayısı üzerinden anlatılır. Diğerleri de aynı şekilde işlenmiştir.

Bu 11 bölüm de yeniden çeşitli bölümlere ayrılır. *Sutta*ların bir kısmı kadınlarla ilgilidir. Bir yerde (IV, 80) Buddha'nın en gözde müridi Ānanda, Buddha'ya neden kadınların toplantılara çağrılmadığını sorar. Buddha da "kadınların çabuk kızdığını, kıskanç ve aptal olduklarını" belirterek, bu nedenle toplantılara alınmadıklarını söyler.

Anguttaranikāya'nın bir yerinde (III, 35) uzun ve sıkıcı cehennem betimlemeleri yapılır. Cehennem, Buddhizmden daha eski bir kavram olduğu için Buddhist edebiyatında görebiliyoruz. Bir başka yerde, sekizler bölümünde (VIII, 27) birçok karışık şeyin sayıldığını görüyoruz: "Keşişler, sekiz güç vardır, nedir onlar? Ağlamak çocuğun gücüdür, azarlamak kadının, silah hırsızların gücüdür, alçakgönüllülük bilge kişilerin, düşünce bilim adamlarının gücüdür, uysallık da çileci ve *brāhman*ların gücüdür."

*Sutta*ların uzun ve sıkıcı olması, aynı cümleleri yineleyerek sürmesi, hatırlamayı kolaylaştırmak ve söylenmek isteneni derli toplu sunmak içindir. Bütün *nikāya*larda birbirlerinden alınma bölümler vardır. *Nikāya*lar içinde en yenisi *Anguttaranikāya*'dır ama diğerleriyle arasında çok büyük bir zaman farkı yoktur.

Anguttaranikāya III, 33; 1

"Keşişler, işlerin yarattığı üç durum vardır. Nedir bu üç şey? İşlerin yarattığı üç durumdan biri açgözlülüktür, biri nefrettir, biri de tutkudur.

Keşişler, bir insanın işlediği işler açgözlüce ise bundan açgözlülük türer; işler açgözlülükten kaynaklanır, açgözlülüğe neden olur. O kişi nerede olursa olsun işleri olgunlaşır ve olgunlaşan işler onun başına bela olur, bu yaşamda veya gelecektekinde mutlaka olur.

Keşişler, bir insanın işlediği işler nefretle yapılmışsa bundan nefret türer; işler nefretten kaynaklanır, nefrete neden olur. O kişi nerede olursa olsun işleri olgunlaşır ve olgunlaşan işler kendi başına bela olur, bu yaşamda veya gelecektekinde mutlaka olur.

Keşişler, bir insanın işlediği işler tutkuyla yapılmışsa bundan tutku türer; işler tutkudan kaynaklanır, tutkuya neden olur. O kişi nerede olursa olsun işleri olgunlaşır ve olgunlaşan işler kendi başına bela olur, bu yaşamda veya gelecektekinde mutlaka olur.

Keşişler, bu bir tohuma benzer; verimli ve ekime hazırlanmış bir toprağa ekilen, rüzgârdan, sıcaktan etkilenmeyen bir tohuma; uygun mevsimde yağan yağmurlar sonucunda bu tohum büyüyüp gelişecek, açılıp saçılacaktır. İşte tıpkı bunun gibi, Keşişler, bir kişinin yaptıkları açgözlülükle yapılmışsa ondan açgözlülük doğar, açgözlülükten kaynaklanır, açgözlülüğe neden olur. O kişi nerede olursa olsun işler kendi başına bela olur, bu yaşamda veya gelecektekinde mutlaka olur.

İşte Keşişler, nefretle yapılan işler nefret doğurur, tutkuyla yapılan işler tutku doğurur. Bunlar olgunlaştığı zaman nerede olursa olsun, bu yaşamda veya gelecektekinde mutlaka başına bela olur.

İşte işlerin yarattığı üç durum budur."

Anguttaranikāya III, 129

"Keşişler, üç şey gizlice yapılır, açıkça yapılmaz. Nedir o üç şey? Ey Keşişler, kadınlar gizlice davranır, açık dav-

ranmaz. *Brāhman*ların sihirleri gizlidir, açık değildir. Yanlış öğretiler gizlidir açık değildir, işte keşişler, bu üç şey gizlice yapılır, açıkça yapılmaz.

Keşişler, üç şey açıkça parlar, gizli değildir. Nedir o üç şey? Keşişler, Ay açıkça parlar, gizli değildir. Güneş, açıkça parlar, gizli değildir. Buddha'nın kurduğu örgütün dini ve öğretisi açıkça parlar, gizli değildir. İşte Keşişler, bu üç şey açıkça parlar gizli değildir."

5. Khuddakanikāya

Kısa parçaların birleşmesinden oluşan bu koleksiyon, beşinci *nikāya* olarak kabul edilir. Bu birikimler içinde, kısa birtakım eserlerin yanı sıra, Pāli kanunlarından en genişlerinin birkaçını da bulabiliriz. Sık sık tekrarlanmış önemli bir *sutta*da, Buddha dinini gelecekte bekleyen tehlikelerden biri olarak onun derin felsefesinin gelecek nesiller tarafından anlaşılmayacak olması gösterilmişti. Bu tahmin *Khuddakanikāya*'ya bakılarak yapılmış olsa gerek, çünkü bu koleksiyon şiirsel örnekler, güzel sözler, şarkılar, nakaratlar, peri masalları ve hayvan masalları içerir. Bu eserin tamamlanması daha geç bir tarihte olmuştur ve parçalar, kimisi daha erken kimisi daha geç olmak üzere birbirinden farklı zamanlarda oluşturulmuştur. Öte yandan Buddhist şiirinin en eski örneklerini de barındırır. Bunlar Hint şiir sanatının en önemli örneklerindendir. *Khuddakanikāya* günümüze, Seylan Buddhistlerinin el yazmaları sayesinde ulaşmıştır. On beş kitaptan oluşur. Bunlar sırasıyla şunlardır:

a. *Khuddakapātha* [Küçük Ezberler]. Bunlar dokuz küçük metin derlemesidir. Dine yeni katılan rahip adaylarının her şeyden önce bu küçük duaları ezberlemesi gerekirdi. Daha sonra diğer metinlere geçerlerdi.

b. *Dhammapada* [Dinsel Cümleler]. Buddhist eserler içinde en bilinen ve en uzun olan eserlerden biridir. Birçok Avrupa diline çevrilmiştir, ismi "Erdem Yolu" veya "Dhamma Adımı" gibi anlamlara gelir. Seylan'da dine yeni giren her insan bu eseri ezberinden okur. Buddhist rahipler vaazlarında *Dhammapada* cümlelerini kullanırlar. Bunlar, Buddhist etik öğretilerinin toplandığı bir antolojidir. 423 cümle vardır ve bu cümleler 10 veya 20 civarında gruplar halinde bölümler oluştururlar. Bölümlerin biçimi ve konusu, derleyene aittir. Buddha'nın aydınlanmaya erdikten sonra söylediği birçok güzel sözü burada bulmak mümkündür. 26 bölümden oluşur: İkiz Beyitler, İçtenlik, Düşünce, Çiçekler, Aptal, Akıllı, Arhatlar, Binler, Kötülük, Eziyet, Yaşlılık, Öz, Dünya, Buddha, Mutluluk, Zevkler, Öfke, Kirlilik, Erdemli, Yol, Muhtelif Beyitler, Cehennem, Fil, Susuzluk, Bhikkhu, Brāhman.

Son bölümden bir önceki, Buddhist dilenci rahibin (bhikkhu) nasıl olması gerektiğini açıklar. En sonuncu bölümün *brāhman*lara ayrılması ise şaşırtıcı değildir. Çünkü eski inançlara bağlı çileci ve din adamlarını yeni inanca bağlamak için son bir uyarı, son bir çabadır bu.

Dhammapada'da öz Buddhist düşüncesini bulmak mümkündür. Örneğin, "Nefret hiçbir zaman nefretle yok edilemez; nefret nefretsizlikle yok edilir. Bu ölümsüz bir kanundur." (I, 5)

Bir başka örnek, "Savaşa eğitilmiş fili sürerler, kral eğitilmiş file biner. İnsanlar içinde de en iyisi, kötü sözlere dayanan eğitimli insandır." (XXIII, 321)

Veya "Bu dünyayı bir hava kabarcığı, bir serap gibi düşün; dünyayı böyle gören kişiyi ölüm görmez." (XIII, 170)

c. *Udāna* [Özlü Sözler], birikimi olan düzyazı ve şiirsel anlatılardır. Eser, her biri 10 *sutta* içeren 8 bölümden oluşur. *Sutta*lar genellikle Buddha zamanında olmuş kısa bir öykü anlatırlar ve öykünün sonunda Buddha, bunun anlamını

açıklayarak özlü sözü söyler. *Udāna*, "iç rahatlatan nefes, gönül rahatlığı" veya "dinsel açıklama" anlamlarına gelir. Bazı *sutta*lar önemsiz hatta komik anlatımlar içerir; fakat önemli ve ciddi anlatılarda gerçek Buddha düşüncesini buluruz.

Udāna'dan (VI, 4)

Bir keresinde birtakım *brāhman*lar ve çileciler toplanmış tartışıyorlardı. Bazıları "Dünya ölümlü" bazıları da "Dünya ölümsüz" diyordu. Bir kısmı "Dünya sonlu" diyordu, bir kısmı ise "Dünya sonsuz" diye iddia ediyordu. Bazıları "Beden ayrı ruh ayrı" derken bir başka grup "Beden ve ruh aynı" diye söylüyordu. Bir grup, "İnsan ölümden sonra mükemmelliğe ulaşır" derken bir diğer grup "Hayır, insan ölümden sonra mükemmelliğe erişmez" diyordu. Sonunda tartışma didişmeye dönüştü ve taraflar birbirlerine kırıcı sözler söylemeye başladılar. Keşişler bu tartışmayı Buddha'ya anlattı, Buddha da onlara şu kısa öyküyü anlattı:

"Bir zamanlar kralın biri, doğuştan kör olan birçok insanı bir araya toplamıştı. Kral onların toplandığı yere bir fil getirilmesini emretti. Fil getirildi ve kör insanların bazıları onun başını, bazıları kulağını, bazıları dişlerini, bazıları hortumunu, bazıları da filin kuyruğunu elledi. Sonra kral onlara 'Fil neye benziyor?' diye sordu. Filin kafasına dokunanlar 'Fil bir kaba benziyor' dedi. Filin kulağına dokunanlar 'Fil bir yelpazeye benziyor' dedi. Filin dişine dokunanlar 'Fil bir saban demirine benziyor' dedi. Filin hortumuna dokunanlar 'Fil bir saban sapına benziyor' dedi. Filin kuyruğuna dokunanlar da 'Fil bir çalı süpürgesine benziyor' dedi. Büyük bir gürültü koptu. Her biri, 'Fil budur' 'Bu değildir' diye bağırıyordu ve kavga ediyorlardı. Kral da bu durumdan memnun, fazlasıyla eğleniyordu."

Buddha, "İşte bunun gibi, *brāhman*lar ve çileciler de, 'Bu gerçektir', 'Bu gerçek değildir' diye gerçeğin sadece bir yönünü görerek birbirleriyle çekişiyorlar," diye konuşmasını tamamlamış.

ç. *İtivuttaka* [Buddha Dedi Ki Konuşmaları]. Bu eser 112 kısa parçadan oluşur. Bunların hemen hemen yarısında bir fikir önce düzyazıyla kısaca açıklanır, sonra aynı fikir şiirle tekrarlanır. Hemen bütün parçalar kısadır. Mensur olsun manzum olsun, hepsinde dil sade, doğal ve gösterişsizdir. İncelikli benzetmeler nadirdir, ama bazen çok güzel benzetmeler yapılır. Örneğin dindar dilencilere sadaka dağıtan cömert adam, *suyunu hem tepelere hem vadilere boşaltan yağmur bulutuna* benzetilmiştir (75). Duyular iyi korunması gereken kapılardır (28-29). Buddha kendini kıyaslanmaz bir şifacı ve cerrah, keşişlerini de çocukları ve mirasçıları olarak adlandırır (100). 92'ncide Buddha şöyle söyler: "Eğer bir keşiş benim elbisemin kenarından tutup beni adım adım izlese, o keşiş açgözlü, tutku dolu, kötü niyetli vb. ise benden çok uzakta demektir, ben de ondan çok uzaktayımdır. Öte yandan eğer bir keşiş benden çok çok uzakta yaşasa, açgözlü, tutkulu, kötü niyetli vb. olmadığı sürece bana çok yakın demektir, ben de ona çok yakınımdır."

d. *Suttanipāta* [Konuşmalar Kitabı]. Beş bölümden oluşur: *Uragavagga*, *Çūlavagga*, *Mahāvagga*, *Atthakavagga*, *Pārāyanavagga*. İlk dördü 54 küçük şiirsel parça içerir. Sonuncu bölüm ise 16 kısa parçadan oluşan bağımsız bir eser gibi durur. *Suttanipāta*'nın *sutta*larının bir kısmı, Buddhizmin başlangıç günlerine kadar geri gider. Bu seri, *Dhammapada*'dan sonra, Buddhist kitaplara en çok aktarılmış eserdir. *Sutta*larda kullanılan bütün edebî üsluplar, eski *brāhman* edebiyatının üslubudur. Bazı *sutta*larda (II; 7, III; 7, III; 9 vb.) gerçek *brāhman*ın, tanrılara tapınan, kurban sunan, çile dolduran insan yerine, doğru sözlü, iyi ahlâklı, canlı öldürmeyen bir kimse olduğu söylenir. Ben-

zeri konu *Dhammapada*'nın son bölümünde işlenmişti. *Kasibharadvāca Sutta*'da (I, 4) *Brāhman* çiftçi Bharadvāca, Buddha'nın çalışmadığı için yemek yemeye hakkı olmadığını söyler. Buddha ise, *inancın tohum, kendini kontrolün yağmur, bilgeliğin boyunduruk ve saban, utanma duygusunun saban direği, aklın bağ ipi, düşünceliliğin de saban sapı ve keçi* olduğunu söyleyerek, böyle icra edilen bir çiftçiliğin ölümsüz meyveler vereceğini söyler ve *brāhman*ı Buddhist olmaya ikna eder.

e. *Vimānavatthu* [Göksel Sarayların Öyküleri]. Bu eserde, Moggalāna tarafından bir göksel yaratığa, bu ihtişamlı göksel sarayı (vimāna) nasıl kazandığı sorulur. Göksel yaratık yanıt olarak bunu önceki doğuşlarında yaptığı iyi şeyler sonucunda kazandığını anlatır.

f. *Petavatthu* [Hayalet Öyküleri]. *Peta*, Sanskrit dilindeki *Preta* sözcüğünün Pāli dilinde söylenişidir ve "ölmüş bir kişinin yeryüzünde dolaşan ruhunu" ifade eder. Bu eserde, Nārada veya bazen bir başkası tarafından bir Preta'ya, kötü talihinin nedeni sorulur, o da kısa birkaç cümle ile açıklar.

g. *Theragāthā* [Din Büyüklerinin Şarkıları]. Bunlar, *Rigveda* ilahilerinden Kalidāsa ve Amaru gibi şairlere kadar olan devrede görülen en güzel dinsel lirik şiirlerdendir. 107 şiir 1.279 beyitte (gāthā) toplanmıştır. Olasılıkla 3. yüzyılda yazılmışlardır. Theraların anlattığı yaşam öykülerini içerir. Bunları kimin yazdığına dair bilgiler güvenilir değildir. Bazı şarkıları rahipler, bazılarını ise rahibeler yazmıştır.

ğ. *Therīgāthā* [Kadın Din Büyüklerinin Şarkıları]. Bunlar da aynı *Theragāthā*lar gibidir. 73 şiir 522 beyitte toplanmıştır. Aynı tarihlerde yazılmıştır. Bunların büyük bölümünü rahibeler yazmıştır. Rahip ve rahibeler için en önemli şey, aklın huzuru, tutkunun, nefretin, tensel zevklerin yok edilmesidir ve en yüksek amaç olan *Nibbāna*'ya erişmektir. Buddhist ahlâk idealleri, dört soylu gerçek, bütün canlılara merhamet, şiddetsizlik, kendini kontrol etme anlatılır ve bunlar rahip ve

rahibelerin kişisel deneyimleri açısından öne sürülürler. Bu şarkı ve beyitlerin bir kısmı diğer dört *nikāya*dan, *Dhammapada* ve *Suttanipāta*'dan alınmıştır.

h. *Cātaka*lar [Bodhisatta Öyküleri veya Buddha'nın Önceki Yaşamlarının Masalları]. Bunlar, sayısı 550'yi bulan masallardır ve *Khuddakanikāya*'ya dâhil edilmişlerdir. Buddha aydınlanmaya kavuşana kadar bir Bodhisatta (Skr. Bodhisattva) idi, yani *aydınlanmak üzere olan kişi*. Bütün masallar onun bu aşamadaki haliyle ilgilidir ve hepsi, "Filancanın zamanında, Bodhisatta, falancanın karnında yeniden doğmuştu," diye başlar (Örnek: Brahmadatta Benares'te hüküm sürerken Bodhisatta bir filin karnındaydı... gibi). Buddhistler, Hint geleneğine uyarak böyle peri masalı ve hayvan masalı türünde masallar uydurmak zorunda kalmışlardı. *Cātaka*ların büyük bir kısmı, Hintlerin çok sevdiği düzyazı ve şiir karışımıyla yazılmıştır. Kitabın tamamı 22 bölümdür (*nipāta*) ve birinci bölümde 150 öykü vardır; bunların her birinde bir mısra bulunur. İkincide 100 öykü vardır ve her birinde iki mısra bulunur. Üçüncüde 50 öykü vardır, her birinde üç mısra bulunur. Bu böyle böyle, öykü sayısı azalıp mısra sayısı artarak devam eder.

Bazı *cātaka*lar çok eski olup Buddhist geleneğe uygun bir yapı arz eder; bunlar MÖ 2-3. yüzyıllara aittir. Bunları *cātaka*ların resmedildiği Bharhut ve Sançi'deki Buddhist *stūpa*larının üzerindeki rölyeflerden anlıyoruz. Daha sonra yazılan çok sayıdaki düzyazı masallar miladi döneme aittir.

*Cātaka*lar çeşitli formlar gösterirler: (a) fabl türü, peri masalı türü veya vecize türü düzyazı-şiir karışık biçim, (b) balad, diyalog tarzı ya da diyalogla düzyazı anlatı karışık, (c) düzyazı başlayıp şiir şeklinde devam eden uzun anlatılar, (ç) bir konuda söylenenlerin derlenmesi, (d) düzenli destansı parçalar.

*Cātaka*ların içeriğini de şu şekilde sayabiliriz: (a) hayvan masalları, (b) peri masalları, (c) kısa fıkralar, gülünç öyküler,

şakalar, (ç) roman gibi yazılar, (d) ahlâki öyküler, (e) deyişler, (f) dinsel efsaneler.

Cātaka 193

Bir adam bir keresinde karısının hayatını, ona kendi kanından içirerek kurtarmıştır. Kadın ise, her nasılsa, sakat ve kötü kalpli bir adama âşık olur. Kadın sevdiği adama kavuşabilmek için kocasını bir tepeden aşağı yuvarlar. Fakat bir kertenkele adamın hayatını kurtarır ve adam garip bir yoldan kral olur. Edindiği yeni mevki sayesinde sadakatsiz karısı ile âşığını yeniden görmek fırsatına kavuşur ve onları cezalandırır.

Cātaka 240

Kral çok zorba biridir. Ölünce bütün Benares sevinir, bir tek kapı bekçisi ağlar. Bodhisatta ona bunun nedenini sorar. Adam der ki: "Ben kral öldüğü için ağlamıyorum, çünkü o saraya girip çıkarken kafasıyla bana sekiz kez balyoz gibi vururdu. Şimdi korkarım aynısını öbür dünyada, oranın bekçisi Yama'ya yapacak. Yama da onu dünyaya geri gönderecek, o da gene bana sekiz vuruş yapacak, onun için ağlıyorum." Bodhisatta, adamı şu sözlerle yatıştırır: "Ölü insan asla geri dönmez; o yakıldı, odun yığını suyla söndürüldü ve geri kalanın üstüne toprak atıldı, o yüzden asla geri gelmez."

Cātaka 527

Bir kral, ordu komutanı Ahipārika'nın güzel karısına bir görüşte âşık olur. Ancak onun başkasıyla evli olduğunu an-

layınca, onu elde edemeyeceği için bunalıma girer ve duygularını ağlayarak açığa vurur. Karısını çok seven Ahipārika, kralın aklını yitirmesinden korkarak, karısını ona vermek ister. Ancak kral günah işlemek istemez ve bu teklifi geri çevirir. Kral ile ordu komutanı arasında olağanüstü derecede dramatik bir konuşma geçer. Birbirleriyle soyluluk yarışı yaparlar, ama sonunda erdem galip gelir ve kral bu isteğini tamamen bastırır.

Cātaka 352

Bir adam babasının ölümünden dolayı, avutulamaz ölçüde perişandır. O sırada adam oğlunu ölmüş bir öküze ot ve su verirken görür. Adam, haliyle oğlunun delirdiğini düşünür; oğlan ise babasına der ki: "Bunun hiç olmazsa bir başı, ayakları ve kuyruğu var, öküz kalkıp bu verdiklerimi alabilir. Ama büyükbabamın ne başı, ne elleri ne de ayakları var. Asıl sen sürekli baban için ağlamakla deli gibi görünüyorsun." Bunun üzerine baba rahatlar ve ağlamayı keser.

ı. *Niddesa* [Açıklama]. *Mahaniddesa* "Uzun Açıklama"dır ve *Atthakavagga*'yı açıklar, Çullanidesa "Kısa Açıklama"dır ve *Khaggavisānasutta*'yı açıklar. *Niddesa* bize eski zamanlarda kutsal metinlerin derslerde nasıl açıklandığını gösterir. Dilbilgisel ve sözvarlığına dair açıklamaların yanı sıra önemli teknik ifadeler de vardır.

i. *Patisambhidāmagga* [Analiz Yolu]. Üç büyük bölümü vardır ve her biri Buddhist öğretinin on önemli yönünü konu edinir. (I, 1) 73 çeşit bilgi sayar, (I, 3) düşünceyi sağlamlaştırmak için nefesi düzenlemeyi anlatır, (II, 2) dört soylu gerçekten söz eder, (II, 4) tüm yaratıklara duyulan sevgiden ve (III, 2) ermişlerin sahip olduğu olağanüstü güçlerden bahseder. Bunlar soru-cevap şeklindedir.

j. *Apadānalar* [Kahramanca İşler]. Bunlar da *cātaka*lar gibi Buddhist masalları anlatan hacimli kitaplardır. *Cātaka*lar Buddha'nın önceki yaşamlarını anlatıyordu; *Apadāna*lar ise bir ermiş veya *arhat*ın yaşamını anlatır. Bu nedenle bunlara "ermişlerin efsaneleri" diyebiliriz. Bütünüyle düzyazıyla yazılmışlardır. *Buddhāpadāna* ile başlar. Bu bölüm Buddhaları över. Sonraki bölüm Paççekabuddhaları öven bölümdür. Burada bir gergedan gibi yalnız yaşamak gerektiği söylenirken, araya *Khaggavisānasutta* [Gergedanın Boynuzu Suttası] (Suttanipāta I, 3) sokulur. Eserin asıl bölümü *Thera Apadāna*'dır, yani "Din Büyüklerinin Şanlı İşleri". Bu 55 bölümdür ve her biri 10 *apadāna* içerir. Sonraki bölüm *Therī Apadāna*, yani "Kadın Din Büyüklerinin İşleri"dir ve her biri 10 *apadāna* içeren 4 bölümü vardır. *Apadāna*lar, *Khuddakanikāya*'nın en eski eserlerindendir.

k. *Buddhavamşa*: *Khuddakanikāya*'nın en kısa kitaplarından biri budur. Bu kitap, dünyanın son 12 çağında Gotama Buddha'dan sonra ortaya çıkmış 24 Buddha'yı anlatır. Bir giriş bölümünden sonra 24 Buddha'dan bir bir söz eden bölüm gelir. Buddha'nın 26'ncı bölümde verdiği otobiyografi, bir tür tarih kitabı gibidir. Bitiş bölümünde Buddhaların bir listesi verilir. *Buddhavamşa*'nın yorumcusu, kitabın bizzat Gotama Buddha tarafından oluşturulup açıklandığını söyler.

l. *Çariyāpitaka*: *Khuddakanikāya*'nın son kitabıdır. Bunlar düzyazı şeklinde 35 *cātaka* benzeri birikimlerdir ve *pāramitā*yı, yani "mükemmelliği" vurgularlar. Bütün öyküleri anlatanın Buddha olduğu öne sürülür. Öykülerin çoğu *cātaka*larda da görülür. Ancak öyküler tahrif edilmiş bir haldedir. Örneğin, "Maymun ile Timsah" masalında (*Cātaka* 208) hayvanlar birbirlerine yalan söylerken, *Çariyāpitaka*'da hiç yalan söylemezler ve bu yüzden masalın bir anlamı kalmaz. Bu tür mükemmellikler Buddhist kanunlarının ve Buddha inancının ilk devrelerinde hiç görülmez. Bunlar sonraki tarihlerde eklenmiştir.

Suttanipāta

Yılan Bölümü (Uragavagga), (I)

Yılan Suttası (Uragasutta), (1)

1. Öfkesini yenen kişi, vücuduna yayılan yılan zehrinden kurtulan kişi gibidir. Bu dünyadan ve ötekinden vazgeçen *bhikkhu*, tıpkı eskimiş derisini yenileyen yılan gibidir.

2. Şehveti tümüyle dağıtan kişi, tıpkı göle girip nilüfer çiçeklerini dağıtan kişiye benzer. Bu dünyadan ve ötekinden vazgeçen *bhikkhu*, tıpkı eskimiş derisini yenileyen yılan gibidir.

3. Arzuyu tümüyle yok eden kişi, onu kurutmakla özgür nehir gibi akar. Bu dünyadan ve ötekinden vazgeçen *bhikkhu*, tıpkı eskimiş derisini yenileyen yılan gibidir.

4. Gururunu tümüyle yok eden kişi, sel taşkınlarıyla yok edilmiş zayıf kamışlardan bir köprü gibidir. Bu dünyadan ve ötekinden vazgeçen *bhikkhu*, tıpkı eskimiş derisini yenileyen yılan gibidir.

5. Varlıkta herhangi bir öz bulamayan kişi, incir ağacında çiçek bulamayan kişi gibidir. Bu dünyadan ve ötekinden vazgeçen *bhikkhu*, tıpkı eskimiş derisini yenileyen yılan gibidir.

6. İçinde hiç öfke olmayan, tekrar tekrar doğmaktan kurtulmuş ve bu dünyadan ve ötekinden vazgeçmiş olan *bhikkhu*, tıpkı eskimiş derisini yenileyen yılan gibidir.

7. Tüm şüphelerden kurtulmuş olan keşiş, geride kalıntı bırakmadan içini temizlemiştir. Bu dünyadan ve ötekinden vazgeçen *bhikkhu*, tıpkı eskimiş derisini yenileyen yılan gibidir.

8. O ne hızlı gider ne de geri kalır, tüm dünyevi hayalleri yenmiştir. Bu dünyadan ve ötekinden vazgeçen *bhikkhu*, tıpkı eskimiş derisini yenileyen yılan gibidir.

9. O ne hızlı gider ne de geri kalır, dünyadaki her şeyin sahte olduğunu bilir. Bu dünyadan ve ötekinden vazgeçen *bhikkhu*, tıpkı eskimiş derisini yenileyen yılan gibidir.

10. O ne hızlı gider ne de geri kalır, her şeyin sahte olduğunu görüp açgözlülükten kurtulur. Bu dünyadan ve ötekinden vazgeçen *bhikkhu*, tıpkı eskimiş derisini yenileyen yılan gibidir.

11. O ne hızlı gider ne de geri kalır, her şeyin sahte olduğunu görüp tutkudan kurtulur. Bu dünyadan ve ötekinden vazgeçen *bhikkhu*, tıpkı eskimiş derisini yenileyen yılan gibidir.

12. O ne hızlı gider ne de geri kalır, her şeyin sahte olduğunu görüp nefretten kurtulur. Bu dünyadan ve ötekinden vazgeçen *bhikkhu*, tıpkı eskimiş derisini yenileyen yılan gibidir.

13. O ne hızlı gider ne de geri kalır, her şeyin sahte olduğunu görüp ahmaklıktan kurtulur. Bu dünyadan ve ötekinden vazgeçen *bhikkhu*, tıpkı eskimiş derisini yenileyen yılan gibidir.

14. Böyle kişide hiçbir kötü eğilim yoktur, o kişi kötülüğün köklerini çıkarıp atmıştır. Bu dünyadan ve ötekinden vazgeçen *bhikkhu*, tıpkı eskimiş derisini yenileyen yılan gibidir.

15. Böyle kişinin bu dünyaya düşmeyi sağlayan endişeleri sona ermiştir. Bu dünyadan ve ötekinden vazgeçen *bhikkhu*, tıpkı eskimiş derisini yenileyen yılan gibidir.

16. Böyle kişide bu dünyaya bağlanış nedeni olan arzudan eser kalmamıştır. Bu dünyadan ve ötekinden vazgeçen *bhikkhu*, tıpkı eskimiş derisini yenileyen yılan gibidir.

17. Böyle kişi o beş engelden vazgeçmiştir; bütün tereddütlerini yenerek acıdan kurtulmuştur. Bu dünyadan ve ötekinden vazgeçen *bhikkhu*, tıpkı eskimiş derisini yenileyen yılan gibidir.

1. Zengin sürü sahibi Dhaniya dedi ki: "Pirincimi haşlamışım, ineklerimi sağmışım, ev halkımla birlikte Mahī Nehri[25] kenarında oturuyorum. Evim çatıyla örtülüdür, içinde ateş yanar. Ey Tanrı, istersen gökten yağmur yağdır."

2. Bhagavan dedi ki: "Ben öfkeden kurtulmuşum, hırstan kurtulmuşum, Mahī Nehri kıyısında sadece bir gece kalırım. Evim örtülü değildir, içindeki tutku ateşi de sönmüştür. Ey Tanrı, istersen gökten yağmur yağdır."

3. Dhaniya (dedi ki): "Burada atsineği olmaz, ineklerim çimlerde otlanır, yağmur geldiğinde de ondan etkilenmez. Ey Tanrı, istersen gökten yağmur yağdır."

4. Bhagavan (dedi ki): "Ben de güzelce bir sal yaptım, *Nibbāna*'ya giden yolda akıntıları onunla aştım. O sal bundan başka bir işe yaramaz. Ey Tanrı, istersen gökten yağmur yağdır."

5. Dhaniya (dedi ki): "Karım bana sadıktır, ahlâksız değildir. Uzun bir süredir benimle mutluluk içinde yaşar. Onun hakkında kötü hiçbir şey işitmedim. Ey Tanrı, istersen gökten yağmur yağdır."

6. Bhagavan (dedi ki): "Aklım söz dinler ve tutkudan uzaktır, uzun bir süredir eğitilmekte ve denetlenmektedir. Dolayısıyla bende kötülük bulunmaz. Ey Tanrı, istersen gökten yağmur yağdır."

7. Dhaniya (dedi ki): "Ben kendi kendini geçindiren biriyim, oğullarım ve kızlarım hepsi de sağlıklıdır. Onlar hakkında da kötü bir şey işitmedim. Ey Tanrı, istersen gökten yağmur yağdır."

8. Bhagavan (dedi ki): "Ben kimsenin kölesi değilim, gerekeni gezinerek kazanırım, hizmet etmeye ihtiyacım yoktur. Ey Tanrı, istersen gökten yağmur yağdır."

---

25 Batı Hindistan'da bir nehir. Madhyapradeş eyaletinden doğar, Racasthan eyaletini geçip Gucarat'tan Arap Denizi'ne dökülür.

9. Dhaniya (dedi ki): "Danalarım var, süt veren ineklerim var, hamile veya genç ineklerim var. Sürünün başı olan bir de boğam var. Ey Tanrı, istersen gökten yağmur yağdır."

10. Bhagavan (dedi ki): "Ne danam var, ne süt veren ineğim, ne hamile veya genç ineğim var. Ne de sürünün başı olan boğam var. Ey Tanrı, istersen gökten yağmur yağdır."

11. Dhaniya (dedi ki): "Kazıklar çok sağlam çakılmıştır, *munca* otundan[26] yapılmış ipler yeni ve sağlamdır. İnekler onları koparamaz. Ey Tanrı, istersen gökten yağmur yağdır."

12. Bhagavan (dedi ki): "Zincirlerini kıran boğa gibi ya da *putilatā* sarmaşığını[27] koparan fil gibi kırmışım zincirimi, artık bana doğmak yok! Ey Tanrı, istersen gökten yağmur yağdır."

13. Büyük bir bulut aniden yeryüzünü dolduran müthiş bir yağmur yağdırdı. Fırtınanın korkunç sesini duyan Dhaniya şu sözleri söyledi:

14. "Meğer Bhagavan'a bakıyormuşuz, ne büyük kazanç bizim için. Bilgelik gözüne sahip olan size sığınırız. Ey Muni, siz bizim efendimiz olun!"

15. "Karım ve ben artık sana itaat edeceğiz; Sugata'nın önderliğinde dindar bir yaşam süreceğiz, doğum ve ölüme galebe çalıp acı çekmeye bir son vereceğiz."

16. O anda Ayartıcı Māra belirdi ve Dhaniya'yı baştan çıkarmaya çalıştı: "Çocukları olan kişi onların tadını çıkarmalıdır; sığır sürüleri olan onlarla mutlu olmalıdır. Bir insanın mutluluğu sadece *upadhi*ye bağlıdır. Eğer *upadhi* yoksa mutluluk da yoktur."

17. Bhagavan (dedi ki): "Çocukları olanın, onlar yüzünden derdi vardır. Sığır sürüleri olanın onlar yüzünden derdi vardır. *Upadhi* denen şey sadece kedere neden olur, *upadhi*si olmayan insan asla acı çekmez."

---

26 *Saccharum munja*. Kamış biçiminde bir tür ot.

27 *Coccolus cordifolius*.

1. Bütün canlılara karşı şiddeti bir kenara bırakmalı, hiçbirini incitmemeli; kişi ne bir oğul istemeli ne de bir dost! Bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

2. Başkalarıyla temastan sevgi doğar, sevgiyi acı izler; sevgiden doğan kötülüğü gören kişi bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

3. Dostlara ve değerli kişilere sevecen davranmakla kalp bağlılığı yaratan kişi kendi sağlığını kaybeder. Bu yakınlıktaki korkuyu gören kişi bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

4. Kadın ve çocuklara duyulan bağlılık iç içe geçmiş bambu dallarına benzer. Oysaki kişi yeni sürgün vermiş bambu gibi olmalı, bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

5. Ormanda bağsız dolaşan ve zevkle karnını doyuran bir geyik gibi, bilge kişi de kendi özgürlüğünü aramalı, bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

6. Dostlar arasındaki kişi, dinlenirken, eğlenirken ve gezinirken hep çağrılır, fakat kişi kendi iradesini izleyerek özgürlüğünü aramalı, bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

7. Dostlar arasındaki kişi zevklere bağlanır, çocuklara derin bir sevgi besler. Sevilenlerden ayrılmaktan hoşlanmasa bile kişi bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

8. Dört bölgenin hiçbirine düşmanlık duymadan, şuna veya buna razı, tüm tehlikelere karşı korkusuz olan kişi, bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

9. Bazı keşişler ve bazı ev yaşamı sürenler de doyumsuzdur. Başkalarının çocuklarına karşı ilgisiz kalan kişi bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

10. Ev yaşamına ait bütün izleri *kovilāra* ağacının[28] yapraklarını dökmesi gibi atan kişi, bu evsel bağları kahramanca attıktan sonra bir gergedan gibi yalnız yaşamalı.

---

28 *Bauhinia variegata*. Tanrıların dünyasına ait olduğu düşünülen bir ağaç (Skr. Kovidāra).

11. Eğer kişi erdemli bir yaşam süren, sabırlı, bilge bir dost bulursa, tüm tehlikeleri aşarak onunla mutlu ve düşünceli bir şekilde birlikte olsun.

12. Eğer kişi erdemli bir yaşam süren, sabırlı, bilge bir dost bulamazsa, krallığını terk eden bir kral gibi olmalı; bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

13. Şüphesiz böyle en iyisinden, kendimize eşit dostlar edinmek için şansımıza dua ederiz. Böyle dostlar bulamayan bir kimse azla yetinmeli, bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

14. Kuyumcunun ince işle işlediği parlayan ve birbirine çarpan iki altın bileziğin tek bir kolda durduğunu gören kişi bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

15. Böyle ikinci bir kişiyle birlikte olursam karşılıklı konuşma ve bağlılık içinde olurum. Gelecekteki bu tehlikeyi göz önüne alarak bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

16. Duyu zevkleri tatlı ve cezbedicidir, çeşitli biçimleri aklı darmadağın eder. Duyu zevklerindeki kötü sonuçları görerek bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

17. Duyu zevklerini dert, çıban, kaza, hastalık, derin acı ve tehlike gibi görüp bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

18. Soğuk ve sıcağa, açlık ve susuzluğa, rüzgâr ve güneşe, atsinekleri ve yılanlara üstün gelerek bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

19. Büyük, benekli, güçlü filin çobanından ayrılarak ormanda gönlünce yaşadığı gibi yaşamalı; bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

20. "Kalabalık düşkünü olan bir insan, geçici kurtuluşu bile elde edemez." Ādiççabandhu'nun bu sözlerini düşünerek kişi bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

21. Yanlış görüşlerden kendimi kurtardım, doğru yolu buldum. Kendim çabaladım, başkalarına uymadım, kendimi bilinçlendirdim; bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

22. Açgözlü olmadan, yalansız, arzusuz, kıskançlık hissetmeden, cehaletten uzak, dünyadaki hiçbir şeye karşı istek duymadan kişi bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

23. Kötü dosttan sakınmalı, insanı kötü davranışa sevk eden, yanlış görüşlere bağlayan, işlerine duyarsız olan kişiyle dost olmayıp bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

24. *Dhamma*'yı bilen, bilgili, seçkin, birçok şeyin anlamını bilen ve şüpheyi dağıtan kişi ile arkadaş olunur; kişi bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

25. Bu dünyada eğlence ve zevk aramadan, kendini süslemekten kaçınarak ve gerçeği konuşarak kişi bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

26. Oğlu, karıyı, babayı ve anayı, zenginliği, tahıl ambarlarını, çeşitli istek nesnelerini terk ederek kişi bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

27. Bu bir bağdır, bunda mutluluk geçici, eğlence az, keder ise çok fazladır; akıllı kişi bu tuzağı görür, kişi bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

28. Suda ağlarını yırtan bir balık gibi, yakıldığı yere geri dönmeyen ateş gibi, tüm bağlarını kıran kişi bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

29. Gözleri etrafa bakmayıp yere bakan, duyuları kontrollü, aklı iyi korunan, tutkudan uzak, şehvetten yanmayan kişi bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

30. Ev yaşamı süren kişinin eşya ve süslerini, *pāriccḥata* ağacının[29] yapraklarını dökmesi gibi bırakan ve sarı elbise giyip dolaşan kişi bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

31. Tat almak için açgözlü olmadan, tatlardan çelinmeden, kimseyi geçindirmeden, ev ev dolaşıp dilenerek, ev yaşantısı süren birine bağlanmadan bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

32. Aklın beş engelinden kurtularak, tüm kötülüğü dağıtarak, isteğin yarattığı kötülüğü kesmiş, bağımsız biri olarak, kişi bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

33. Zevk ve acıyı bırakan, akıl huzuru ve huzursuzluğunu bir kenara atan, ilgisizlik, ılımlılık ve saflığı kazanan kişi bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

---

29 *Erythrina.*

34. En yüce iyiliği kazanmaya çalışarak, bağlılıktan uzak bir zihinle, aylakça yaşama kapılmadan, bedensel ve zihinsel güçle, bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

35. İnzivadan ve meditasyondan hiç vazgeçmeden, hep *Dhamma*'nın izinden giderek ve var oluştaki sefaleti görerek kişi bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

36. İstekleri öldürerek, dikkatle, budalalığa kapılmadan, bilgi ve çabayla, *Dhamma*'yı iyi özümseyerek, kendini tutarak cesaretle, kişi bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

37. Gürültüden korkmayan bir aslan gibi, ağın yakalayamadığı bir rüzgâr gibi, sudan kirlenmeyen nilüfer gibi, kişi bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

38. Dişleriyle güçlü olan, uzak yaşam alanlarında dolaşan ve diğer hayvanlara üstünlük kuran, hayvanlar kralı aslan gibi olmalı; kişi bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

39. Zamanında gösterilen nezaket, ılımlılık, merhamet, kurtuluş, memnuniyet ve dünya tarafından rahatsız edilmemeyle kişi bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

40. Tutku, nefret ve ahmakça körlükten kurtulup bütün bağları koparark ve yaşamını kaybetmekten hiç korkmadan, bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

41. İnsanın yararı için yardım ve hizmet eden dostları vardır; başkalarını düşünen dostlar nadirdir, kötü insanlar kendi çıkarlarını gözetirler; bir gergedan gibi yalnız dolaşmalı.

Çundasutta (Çundasutta), (5)

1. Demirci Çunda sordu:

"Büyük bilgelik sahibi, *Dhamma*'nın efendisi, tutkudan uzak kişi, iki ayaklı canlıların en iyisi, en mükemmel yol gösterici, Soylu Buddha, söyler misin yeryüzünde kaç çeşit keşiş vardır?"

2. Buddha yanıtladı:

"Çunda, dört çeşit keşiş vardır, beş değil; onları sana açıklıyorum: Yol'u kazanan, Yol'u gösteren, Yol'da yaşayan ve Yol'da yürüyen."

3. Çunda (sordu):

"Buddhaların söylediği bu yolu kazanan kimdir? Yol'u gösteren kişi nasıldır? Yol'da yaşayan kimdir ve Yol'da yürüyen kimdir, bunları bana açıklar mısınız?"

4. Buddha (yanıtladı):

"Şüphelerini yenmiş, acıdan kurtulmuş, *Nibbāna*'da haz bulan, açgözlülüğü bırakmış, insanlara ve tanrılara yol gösteren kişiyi Buddhalar, *Yol'u kazanmış kişi* olarak tanımlarlar."

5. "Bu dünyada *Nibbāna*'yı en soylu şey olarak bilen ve *Dhamma*'yı açıklayıp etrafı aydınlatan, şüpheleri yenmiş ve şehveti kovmuş ermişe, bu ikinci tip *bhikkhu*ya, *Yol'u gösteren* denir."

6. "Duyularını iyi kontrol eden, *Dhamma*'nın doğru yorumlanmış sözlerine göre Yol'da yaşayan, düşünceli ve doğru öğretiyi uygulayan üçüncü tip *bhikkhu*ya *Yol'da yaşayan* denir."

7. "İyi davrananlar gibi giyinen, kazanç fırsatlarını kollayan, toplulukları rezil eden, dünyayı umursamayan, aldatıcı, denetimsiz, geveze kişi, sanki gerçek bir keşişmiş gibi Yol'da yürür."

8. "Bu dördünü bilen bilgi sahibi bir ev insanı, soylu kişilerin öğrencisi bilge kişi, bunları bildiği zaman onun inancı asla azalmaz. Yol'da yürüyenle yürümeyen veya saf olanla olmayan nasıl birbirine eşit görülebilir."

İyilik Suttası (Mettasutta), (8)

1. İyiliği aramakta ısrarlı olan ve huzura kavuşmayı isteyen kişi, becerikli, dürüst, vicdanlı, nazik konuşan, alçakgönüllü biri olmalıdır.

2. Kanaatkâr olan, tek tük işi olup kolayca geçinen, malı mülkü çok az, duyuları kontrollü, akıllı, ağırbaşlı ve açgözlülükle başka ailelere saldırmayan biri olmalıdır.

3. Başkalarının kendisini kınayacağı değersiz bir şeyin peşinden gitmemeli. Tüm canlılar mutlu ve korkusuz olsun, hepsinin kalbi huzur içinde olsun!

4. Yaşayan varlıklar, zayıf ya da güçlü, uzun, büyük, orta, kısa, küçük veya geniş, hepsi.

5. Görünen, görünmeyen, uzakta veya yakında yaşayan, doğmuş olan ya da doğmakta olan bütün canlılar mutlu olsun.

6. Kimse kimseyi aldatmasın, kimse kimseyi küçümsemesin, kimse kimseye öfkeyle veya darılmayla zarar vermek istemesin.

7. Bir annenin kendi yaşamını riske sokarak biricik çocuğunu koruması gibi, kişi tüm canlılara sınırsız bir şefkat beslemeli.

8. Onun geniş sevgisi tüm dünyayı sarmalı; yukarı, aşağı, çaprazlama, hiçbir engel olmadan, nefret olmadan, düşmanlık olmadan.

9. Uyanık olduğu sürece, yürürken, otururken, yatarken bu düşüncesini geliştirmeli; bu dünyadaki en soylu yaşamın bu olduğunu söylerler.

10. Yanlış görüşlere sarılmayan, erdemli ve anlayışlı, duyu zevklerine aldırış etmeyen kişi bir daha asla ana rahmine düşmez.

Zafer Suttası (Vicayasutta), (11)

1. Yürürken olsun, dururken olsun, otururken veya yatarken olsun birisi eğer kasılır ya da gerinirse, bu vücudun hareketidir.

2. Vücutta kemik ve sinirler vardır; zar ve et ile sıvanmıştır, deri ile kaplıdır; öyle ki gerçekte ne olduğu görülmez.

3. Vücutta bağırsaklar, mide, karaciğer, idrar kesesi, kalp, akciğerler, böbrekler ve dalak vardır.

4. Sümük, salya, ter, lenf, kan, eklemleri sağlayan sıvı, safra ve yağ.

5. Bedenin dokuz geçidinden sürekli pislik atılır; gözün pisliği gözden, kulağın pisliği kulaktan.

6. Burnun sümüğü burundan akar, bazen ağızdan safra ve balgam çıkarılır. Vücuttan da ter ve kir atılır.

7. Kafadaki boşluk yerde beyin vardır. Budala kişi cahilliğinden bedenin iyi bir şey olduğunu düşünür.

8. Vücut, şişmiş ve solmuş halde mezarlığa atıldığında, orada cansız yatarken, akrabaları ona daha bakmak istemezler.

9. Sonra vücut, köpekler, çakallar, kurtlar ve solucanlar, kargalar, akbabalar ve öteki hayvanlar tarafından yenir.

10. Bu dünyada akıllı *bhikkhu*, Buddha'nın sözünü dinleyerek vücudun ne olduğunu anlar, çünkü onun gerçekte ne olduğunu görür.

11. Canlı beden neyse ölü beden odur, ölü beden neyse canlı beden odur; kişi kendisinin veya başkasının bedenine olan bağlılığı bırakmalıdır.

12. Tutku ve bağlılıktan kurtulmuş olan bilge bir *bhikkhu*, sonsuz huzur ve ölümsüz *Nibbāna*'ya kavuşmuş demektir.

13. Bu iki ayaklı, kötü koku taşıyan ve kir dolu beden çeşitli yerlerinden salgı salgılar.

14. Böyle bir bedenle kişi kendinin üstün, başkalarının aşağı olduğunu düşünür; bu körlük değil de nedir?

Çūlavagga, II, 15
(Hirisutta)

253. "Ben senin dostunum," dediği halde utanmazca davranıp dostunu küçük görüyorsa ve yapabileceği hiçbir işi yapmıyorsa, sen onu, "O benim dostum değildir," diye bil.

254. Arkadaşlarına güzel ama boş sözler söylüyor, bu sözleri de yerine getirmiyorsa, akıllı kişi onu dost olarak tanımaz.

255. Sürekli açık arayan ve hata bulmaya çalışan kişi dost değildir; göğsünde anne kucağındaki çocuk gibi durabildiğin kişi gerçek dosttur ve o diğerlerinden apayrı bir yerde durur.

256. İnsana ait boyunduruğu taşıyarak, iyi sonuçlarını bildiği neşe veren, övgü ve mutluluk getiren bu enerjiyi besler.

257. Sessizlik ve yalnızlığın tadını alan bir kimse, *Dhamma*'nın tatlılığını içerek, korkudan ve kötülükten kurtulur.

Çūlavagga, II, 16
(Mahāmangalasutta)

Şöyle işittim:

Bir keresinde Kutlu Kişi, Ceta Korusu'nda, yakınındaki Anāthapindika Manastırı'nda kalıyordu. Şafak sökerken oraya, görkemli bir tanrı tüm Ceta Korusu'nu aydınlatarak çıkageldi; Kutlu Kişi'yi selamlayarak yanına oturdu. Tanrı, Kutlu Kişi'ye şöyle seslendi:

258. "Birçok tanrı ve insan mutluluk özlemiyle en büyük nimetin ne olduğunu arar. Sence en büyük nimet nedir?"

259. Buddha (yanıt verdi):

"Budalalarla değil akıllılarla birlik olmak, onura layık kişileri onurlandırmak; bu en büyük nimettir."

260. "Uygun bir yerde yaşamak, önceki doğuşlarda iyi işler yapmış olmak, aklı doğru yöne sevk etmek; bu en büyük nimettir."

261. "Derin bilgi ve beceri, iyi bir davranış disiplini, güzel konuşma; bu en büyük nimettir."

262. "Anne ve babaya bakma, karı ve çocukları bağrına basma, engelden uzak bir iş; bu en büyük nimettir."

263. "Sadaka verme; erdemli yaşama, akrabalara yardım etme, masum işler; bu en büyük nimettir."

264. "Kötülüğü kesip bitirmek, sarhoş edici içkiler içmemek, *Dhamma* kanunlarını uygulamada ısrarcı olmak; bu en büyük nimettir."

265. "Saygı, alçakgönüllülük, gönül rahatlığı, minnettarlık, *Dhamma*'yı uygun zamanda dinleme; bu en büyük nimettir."

266. "Sabır, güzel söz, *samana*ları ziyaret, uygun zamanda yapılan dinsel konuşmalar; bu en büyük nimettir."

267. "Gayret ve saflık, dört soylu gerçeği kavrama, *Nibbāna*'yı anlama; bu en büyük nimettir."

268. "Dünyevi işlerle temasa geldiğinde aklı sarsılmayan kişi; kederden uzak, temiz ve korkusuz kişi; bu en büyük nimettir."

269. "Bütün bu işleri yerine getiren kişiler yenilmez kişilerdir ve her yerde güvenle dolaşırlar; bunlar onların en büyük nimetleridir."

Mahāvagga, II, 34
(Sallasutta)

574. Bu dünyadaki ölümlüler için yaşam, nedensiz, bilinmez, kısa, sıkıcı ve acı ile doludur.

575. Doğmuş olan canlılar için ölümden kaçış yoktur; yaşlılık çağına ulaşınca ölüm beklerler, canlıların böyle bir açmazı vardır.

576. Olmuş meyveler düşme tehlikesiyle karşı karşıyadır; bunun gibi, doğmuş olan her canlı ölüm tehlikesiyle karşı karşıya bulunur.

577. Çömlekçinin yaptığı bütün çömlekler bir gün kırılır; ölümlülerin yaşamı da bundan farksızdır.

578. Genç olsun erişkin olsun, aptal olsun akıllı olsun bütün insanlar ölümün gücüne yenik düşerler, hepsi de ölümün kölesidir.

579. Ölüme yenik düşenler öteki dünyaya gider, baba oğlunu kurtaramaz, akrabalar da kendi akrabalarını kurtaramazlar.

580. Dikkat et, ağlaşan akrabaların önünden, çaresiz olan yakınları bir bir ölüme giderler; bu, mezbahaya giden öküzlerin durumuna benzer.

581. Ölüm ve yok oluş bu dünyanın baş belasıdır; bilge kişi, dünyanın bu halini bilir ama kedere kapılmaz.

582. Çünkü insanın ne zaman gelip ne zaman gittiğini bilemezsin, her iki ucu da göremezsin, boşa kederlenirsin.

583. Eğer aptal kişi kederlenip kendine zarar vererek bir şey elde edebiliyorsa, o zaman akıllı kişi de öyle yapsın.

584. Bir kimse ağlayarak ve kederlenerek akıl huzurunu kazanamaz; aksine o katlanarak artar, bedeni acı çeker.

585. Kendi kendisini yaralayarak zayıf ve solgun bir hale gelir; ölü artık kurtulmaz, ağlamalar boşunadır.

586. Kederi arkada bırakmayan kişi yalnızca daha çok acıya batmış olur; ölü için ağlayarak kederin gücüne yenik düşer.

587. Yaptıkları karşılığında hak ettikleri gibi göçenlere bir bak! Canlılar ölümün pençesine düşmüş, her yerde titriyorlar.

588. İnsanların düşündüklerinden daha farklı şeyler olur ve o zaman hayal kırıklıkları da büyük olur; dünyanın hali böyledir.

589. Bir kimse yüz yıl, hatta daha fazla bile yaşasa, sonunda hısım akraba herkesten ayrılacak ve yaşamı bu dünyada bırakacaktır.

590. Bu yüzden bu kutsal sözleri duyan kişi, ağlamalarına bir son versin; ölmüş kişiye baktığı zaman, "Onu bir daha hiç görmeyeceğim," diye düşünsün.

591. Yanan bir ev nasıl suyla söndürülürse bunun gibi akıllı, bilgili, sezgili ve uyanık kişi de, tıpkı rüzgârın bir pamuk topunu uçurması gibi, hemen kederden kurtulur.

592. Kendi iyiliğini arayan kişi, derdini, kederini ve gözyaşlarını, bir oku fırlatır gibi söküp atmalıdır.

593. Bu oku fırlatıp atan ve hiçbir yardıma ihtiyaç duymayan kişi, akıl huzuruna kavuşacaktır; tüm kederini yenen kişi, ondan kurtulacak ve kutlu olacaktır.

Atthakavagga, IV, 39
(Kāmasutta)

766. Tensel zevkleri isteyen kimsenin ne kadar ölümlü istekler peşinde koştuğunu bilen kimsenin iyi bir aklı vardır.

767. Öte yandan tensel zevkleri isteyen ve ısrar eden kimse, keder oklarına hedef olup acı çekecektir.

768. Tensel zevkleri, bir yılanın başını ayağından uzakta tutar gibi tutan kişi, bu düşünceliliğiyle istediği gibi yaşayabilecektir.

769. Arazi, eşya, altın, inekler, atlar, uşaklar, kadınlar, akrabalar gibi zevklere düşkün olanları...

770. (...) kötülük mahvedecek, tehlikeler parçalayacak ve tıpkı delinmiş bir gemiye suyun dolması gibi acı kendisini izleyecektir.

771. Bu nedenle kişi hep dikkat edip zevklerden sakınsın, onları terk etsin ve gemiyi denk bağlayıp karşı kıyıya ulaşmak üzere nehri geçsin.

Atthakavagga, IV, 40
(Guhatthakasutta)

772. Bedenine yapışık yaşayan insan çok kötülükle doludur, karanlığa gömülüdür; böyle bir insan dünyadan el etek

çekemez, çünkü bu dünyada tensel zevklerden vazgeçmek hiç kolay değildir.

773. Güdülerine göre her şeyi isteyen, dünya zevklerine zincirle bağlı insanlar için kurtuluş zordur; çünkü önde ne var sonda ne var diye imrenirken başkaları tarafından kurtarılamazlar.

774. Açgözlülükle tensel zevklere kapılmış, kötülüğün içine dalmış insanlar, acılara boğulduklarında şöyle feryat ederler: "Öldükten sonra bize ne olacak?"

775. Bu nedenle kişi dünyada kötü bildiği şeyi iyi öğrenmeli, kötü şeyi uygulamamalı, zira bilgeler, "Hayat kısadır," derler.

776. Bu dünyada var olma isteğiyle titreyen şu toplumu görüyorum. Onlar tekrar var olma isteğinden kurtulamamış, ölümün ağzında ağlaşan zavallılardır.

777. Kurumak üzere olan deredeki balıklar gibi bencillikle çırpınan şu insanlara bak; bunu gören insan varlığa bağlanmasın, bencillikten uzak dolaşsın.

778. Her iki uçtan da isteğini bastıran, açgözlülükten uzak olmayı kavrayan, kendisinin ayıpladığı hiçbir şeyi yapmayan bilge kişi, gördüğü ve duyduğu şeylere bağlanmaz.

779. Ad ve biçimi bilerek, hiçbir şeye sahip olmadan Muni Nehri'ni geçsin; tutku oklarını söksün, gayretli olsun, ne bu dünyayı ne de ötekini istesin.

Atthakavagga, IV, 44
(Carāsutta)

804. Yaşam gerçekten kısadır, bir kimse yüz yıl yaşasa, bir başkası daha da fazla yaşasa, onlar da yaşlılıktan mutlaka ölür.

805. İnsanlar bencillikten acı çeker, sürekli endişe onları öldürür, bu dünya hayal kırıklıklarıyla doludur, bunu görerek kişi ev yaşamı sürmemelidir.

806. İnsan "Bu benimdir" diye düşündüğü sürece ölüm onun arkasındadır; bunu bilen bilge kişi dünyevi yaşamın izleyicisi olmaz.

807. Uykusundan uyanmış kişi rüyasında gördüklerini nasıl bir daha göremezse, öldükten sonra da kişi, sevdiği kimseyi bir daha göremez.

808. Ünlü olmuş insanların adı duyulur ve kendileri de görülür ama öldükten sonra geriye sadece isimleri kalır.

809. Bencilliklerinin içindeki açgözlülük keder, ağlama ve hırstan ayrılmaz haldedir. Bu yüzden ermişler açgözlülüğü bırakıp kurtuluş için dolanırlar.

810. Çünkü bir ermiş, bağsız dolaşır ve aklını çileciliğe verir. Onlar kendini yeniden yaşama vermemenin uygun olduğunu söylerler.

811. Her şart altında bağımsız ermiş ne sevinir ne de üzülür. Su nasıl yaprağa yapışamazsa, keder ve hırs da ona yapışamaz.

812. Bir damla su veya daha çok su nasıl nilüfer çiçeğine yapışamazsa, bir ermiş de öyle, görülen, duyulan, düşünülen hiçbir şeye yapışmaz.

813. Kötülüğü silkip atan kişi, görülen, duyulan, düşünülen bir şeyi daha fazla düşünmez; başka bir arınma yolu istemez, çünkü o bir şey için ne sevinir ne de üzülür.

Atthakavagga, IV, 45
(Tissametteyyasutta)

814. Tissa Metteyya (sordu):

"Saygıdeğer kişi, cinsel ilişkiye düşkün kişinin durumu nedir, emirlerinizle çile yerinde bunu da öğrenelim?"

815. Buddha (yanıtladı):

"Saygıdeğer Metteyya, cinsel ilişkiye düşkün kişi, yolunu şaşırmış bir kişidir; yanlış şeyle uğraşır, bu onun için alçaltıcı bir şeydir."

816. "Daha önce yalnız gezen bir kimse kendini cinsel ilişkiye kaptırırsa, bu dünyada onu devrilmiş bir araba gibi aşağılık, bayağı bir insan olarak çağırırlar."

817. "Daha önce edindiği bütün onuru ve namı yok olur; bunları kavrayan kişi cinsel ilişkiden vazgeçmelidir."

818. "Sanki başkalarının ayıplayıcı konuşmalarını duymuş gibi üzülür, bir pinti gibi derin düşünceye dalıp kendi düşüncelerine yenik düşer."

819. "Sonra başkalarının öğretilerine dayanan kötü işler yapar; çok açgözlüdür ve yalanın içine battıkça batar."

820. "Kendisine *bilge* denen kişi bir çileci yaşamına başlar, sonra da cinsel ilişkiye yenik düşer, bu budalalığıyla acı çeker."

821. "Bunun bir dert olduğunu kavrayan ermiş, bu dünyanın başından sonuna kadar çile yaşamını seçer, cinsel ilişkiye yenik düşmez."

822. "Dünyadan el etek çekmeyi öğrensin, bu, soylu insanlar için en iyisidir. Bu yüzden ne kadar *Nibbāna*'ya yaklaşmış olsa da kendisini en üstün gibi de görmesin."

823. "Tutkudan uzak dolaşan, tensel zevklere kapılmayan ermiş, nehrin öbür yanına geçer; tensel zevklere bağlı canlılara imrenmez."

Atthakavagga, IV, 50
(Çūlaviyūhasutta)

878. Kendi görüşlerine dayanarak bazı insanlar kendilerini uzman sanıp, "O bunu anlar, şu *Dhamma*'yı bilir, bunu anlamaz, o mükemmel değildir," gibi laflar ederler.

879. "Karşımdaki aptal, cahil bir kişi," diye iddia yarışına girerler. Hepsi de kendisini doğru olarak öne sürüyorsa, bunlardan hangisi doğru öğretidir acaba?

880. Karşılarındaki *Dhamma* öğretisini onaylamayan kişi bir aptaldır, anlayışı kıttır, bir hayvandır; anlayışı kıt

olanlara *aptal* denir, bunlar kendi görüşlerinden zerre dışarı çıkmazlar.

881. Onlar elbette ki görüşleriyle saflaşmış, anlayışı geniş, düşünmeyi bilen, ustalaşmış kişilerdir. Onların arasında anlayışı kıt olan bir kişi dahi yoktur, görüşleri mükemmeldir!

882. Aptallar birbirlerine, "Bu gerçektir diyemem," derler; onlar kendi görüşlerinin doğruluğuna inanırlar, başkalarını aptal ilan ederler.

883. Bazılarının gerçek dediğine bazıları yalan der ve böylelikle tartışırlar. Dilenci rahipler neden aynı şeyi söylemezler?

884. Çünkü gerçek tektir, ikincisi yoktur; bununla ilgili aklı başında kişiler birbiriyle tartışabilirdi; ancak onlar farklı olgulara dua ederler, o yüzden aynı şeyi söylemezler.

885. Tartışanlar neden farklı gerçekler öne sürerek kendilerini tek uzman olarak görürler? Birçok farklı gerçek işitilmedi mi veya onlar kendi gerçeklerini izlemiyorlar mı?

886. Bu dünyada ne farklı farklı gerçekler vardır ne de ölümlülerde bilinç eksikliği; ama felsefi görüşlerini usa vurdukları zaman iki *Dhamma* ortaya çıkar: Gerçek ve Yalan.

887. Görülen, işitilen şeylerde, erdem ve kutsallık konularında ve genel düşüncede her görüş diğerlerine yukarıdan baktığı için, kendilerinden emin, karşı tarafın aptal ve cahil olduğunu öne sürer.

888. Çünkü o kişi diğerini aptal sayar kendisini ise akıllı. Kendince en uygununu söyleyen kendisidir, diğerleri kusurludur.

889. O kişi kendi görüşünde küstahtır, gururdan çılgınlaşmıştır, kendisini mükemmel zanneder, onun felsefesi kutsal sıvıyla yağlanmıştır, bütünüyle geçerlidir.

890. Eğer biri diğerine göre aşağılıksa, o da ötekinin aşağılık olduğunu söyler; eğer biri bizzat mükemmel ve akıllı ise, çileciler arasında hiç aptal yoktur.

891. Titthiya Okulu mensupları sürekli, "*Dhamma* öğretisi yayanlar yanlış, öğretileri kirli, kusurlu," derler, çünkü onlar kendi felsefi düşünceleri gereğince tutkuyla yanmaktadırlar.

892. Titthiyalara göre kendileri saftır, diğer öğretiler saf değildir. Onlar, en ince ayrıntısına kadar öğretilerini işlediklerini düşündüklerinden, kendi yollarının daha güçlü olduğunu sanırlar.

893. Kendi yollarının güçlü olduğunu söyleyerek karşı tarafı budala olarak görürler; rakipleri aptal ve kötü diye niteleyerek kendilerini didişmeye sevk ederler.

894. Bu tavırda ısrar ettikleri sürece daha çok tartışma içine girerler, bu sert tutumu terk ettikleri zaman kimse tartışma için bir diğerini kışkırtmaz.

III

Abhidhammapitaka

Buddhistlerin *Üç Sepet*'inin üçüncüsü budur. *Abhidhamma* "Yüksek Din" anlamına gelen bir sözcüktür. Bazen yanlışlıkla "Metafizik" diye çevrilir ama bununla bir ilgisi yoktur. *Abhidhammapitaka*, *Suttapitaka*'da yazılı olanlardan ne daha fazla ne de daha az bilgi içerir. İkisi arasındaki tek fark, *Abhidhammapitaka*'nın daha ayrıntılı, daha kuru olmasıdır; yoksa her ikisi de aynı bilgileri aktarır. Bu metinlerde Buddhist terminoloji bir sözlük gibi işlenir ve uzun eşanlamlılar sözlüğü verilir. Uzun sınıflamalar, sıkıcı kategoriler yapılır. Yedi kitabı veya bölümü vardır:

1. *Dhammasamgani* [Dhammaların Özeti]. *Dhamma*'nın tanımlarını ve sınıflandırılmasını içerir. Bunlar âdeta Buddhistlerin "Psikolojik Ahlâk El Kitapları"dır.

2. *Vibhanga* [Sınıflama]. Bu birinci kitabı tamamlayan bir kitaptır. *Dhammasamgani*'deki formül ve sınıflandırmayı tekrarlar ve bunlara yenilerini ekler.

3. *Dhātukathā* [Elementlerin Sayılışı]. 14 bölümlü, soru cevap şeklinde, elementleri anlatan küçük bir kitaptır.

4. *Puggalapannatti* [Bireylerin Tarif ve Tanımlaması]. Örneğin, öfkeli insan nasıl olur veya kurnaz insan nasıldır, gibi

sorulara yanıt verir. Bu kitabın birçok yeri *Suttapitaka*'nın bazı kitaplarıyla aynıdır.

5. *Kathāvatthu* [Konuşma Konuları]. Bu kitap, Buddhizm tarihi açısından önemli bir kitaptır ve *Abhidhammapitaka* içindeki yazarı belirtilen tek kitaptır. Bunu, III. Buddhist Konseyi'ne başkanlık eden Tissa Moggaliputta yazmış veya derlemiştir. Büyük olasılıkla bu MÖ 3. yüzyılda derlenmiş, ancak izleyen zaman içinde birtakım eklemelerle genişletilmiş ve dine aykırı bilgilerin de yer aldığı bir kitap haline getirilmiştir.

6. *Yamaka* [Çift Sorular Kitabı]. Bütün soruların iki tür açıklaması yapılır. On bölümdür.

7. *Patthānapakarana* [Nedensel İlişkiler Kitabı]. Bütün kitap 24 çeşit nedenselliği araştırarak geçer: Maddi ve ruhsal fenomenler arasındaki ilişki, nedensellik ilişkisi, süje ve objenin ilişkisi, yöneten ve yönetilenin ilişkisi, sınır birliği, bir arada var olma vb. gibi.

Abhidhammapitaka'nın güvenilirliğinden bir parça kuşku duyulmaktadır. I. Buddhist Konseyi'nde (*Vinayapitaka*; Çūllavagga XI) sadece *Vinaya* ve *Dhamma*'dan söz edilir, *Abhidhamma*'dan söz edilmez. Bu nedenle bu üçüncü sepetin yaşı ve güvenilirliği konusunda şüpheler vardır. Ama birçok Buddhist mezhebi bunları güvenle kullanmaktadır.

Diğer Pāli Metinler

Milindapanha

Buraya kadar söz edilen ve *Vinaya*, *Sutta*, *Abhidhamma pitaka*larından oluşan birikime, *Pāli Metinleri* denir. Bu birikime ek olarak daha sonra yazılmış ve çoğunluğu Seylanlı rahiplere ait Pālice pek çok metin de vardır. Bu Pāli metinleri içinde sayılmayan ama içerik yönünden çok önemli olan ve Kuzey Hindistan'da oluşturulmuş bir eser de *Milindapanha*'dır. "Milinda'nın Soruları" anlamına gelir. Milinda, MÖ 1. yüzyılda Kuzey Hindistan'daki Greko-Baktriyan İmparatorluğu'nun hükümdarı Menandros'tur. Bu büyük Yunan kral, çok önemli bir Buddhist hoca ile karşılaşır ve ona çeşitli sorular sorar, ondan Buddhist bakış açısıyla yanıtlar alır. Kral Milinda, Bilge Nāgasena'ya adını sorar, o da adının Nāgasena olduğunu ama bu isme bağlı bir Benlik, bir Ego olmadığını söyler. Bilge ile kral arasındaki bu konuşma, onları ilginç bir diyaloğa doğru sürükler.

Bu eserin yazılış tarihi MS 1. yüzyıl civarıdır. 317-420 yılları arasında Çinceye çevrilmiştir. Eski Hint düzyazı eserler içinde başyapıt sayılabilecek eserlerden biridir.

Milindapanha XXVIII, 28

Kral dedi ki:

"Dostum Nāgasena, benimle sohbet eder misin?"

"Efendim, benimle bilge biri gibi konuşursanız sohbet ederim, eğer kral gibi konuşursanız etmem."

"Dostum Nāgasena, bilge nasıl konuşur?"

"Efendim, bilge kişiler konuştuğu zaman rakiplerinin savlarına iyi karşılık verseler de vermeseler de onlar veya rakipleri hataya düşseler de, kendileri üstün gelse veya rakipleri üstün gelse de, hiçbir şekilde öfkeye kapılmazlar. Bilge konuşması işte böyle olur."

"Peki, dostum, krallar nasıl konuşur?"

"Efendim, krallar konuştuğu zaman birisi söylediği şeye itiraz edecek olsa, hemen onu, 'Bu adamı cezalandırın,' diyerek cezalandırırlar. Kral konuşması da işte böyledir."

"Saygıdeğer dostum, ben bilge kişiler gibi konuşacağım, krallar gibi değil. Siz saygıdeğer kişi, güvenle konuşunuz. Karşınızdaki bir rahip, bir çömez veya manastırın kapı bekçisiymiş gibi konuşunuz."

"Çok güzel efendim," diyerek sohbeti kabul etti.

Milindapanha XXV, 1

Kral Milinda, Saygıdeğer Nāgasena'ya yaklaştı, yanında durup onu selamladı; dostluk ve nezaket gösterdikten sonra saygıyla yanına oturdu. Soylu Nāgasena da aynı şekilde saygı göstererek Kral Milinda'nın kalbini kazandı.

Kral Milinda Nāgasena'ya şöyle sordu:

"Saygıdeğer kişiyi nasıl çağırabiliriz? Efendim, adınız nedir?"

"Efendim, ben Nāgasena diye çağrılırım. Benim keşiş dostlarım bana Nāgasena derler. Fakat anne ve babam bana

Nāgasena'dan başka Sūrasena, Vīrasena, Sihasena da derler. Bu bir göz önüne alma, bir terim, bir lakaptır; ayırt edici bir isimdir bu, çünkü bunda Benlik yoktur."

Kral Milinda konuştu:

"Efendiler, ey beş yüz Yunan ve siz seksen bin keşiş! Nāgasena, 'Bunda Benlik bulunmaz,' diyor. Bunu benim kabul etmem mümkün müdür?"

Kral Milinda, Bilge Nāgasena'ya yaptığı konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Saygıdeğer Nāgasena, eğer bu vücutta Benlik yoksa o zaman keşişlere gerekli şeyleri kim sağlıyor? Size giyecek, yiyecek, barınak ve hastalarınıza ilaç sağlayan kim? Bunlardan yararlanan kim? Yönergeleri koruyan kim? Kendisini meditasyona veren kim? Yolu, meyvelerini ve Nirvāna'yı gerçekleştiren kim? Yaşamı yok eden kim? Kendisine verilmeyeni alan kim? Ahlâksızlık yapan kim? Yalan söyleyen kim? Sarhoşluk veren içkileri içen kim? Beş büyük günahı işleyip bir sonraki *Karma*'yı hazırlayan kim? Bu durumda ne iyilik var ne kötülük. Ne iyi işleri yapan, yaptıran biri var ne de kötü işleri, ne iyi işlerin ne de kötü işlerin bir meyvesi var. Saygıdeğer Nāgasena, bir kimse bir keşişi öldürse bile katil sayılmıyor, keşişlerin de ne bir hocası, yol göstericisi var ne de keşişlik kurumu. 'Benim keşiş dostlarım bana Nāgasena der,' ne demektir Soylu Nāgasena? Tanrı aşkına, Nāgasena bu saçlar mıdır?"

"Hayır efendim."

"Vücuttaki kıllar mıdır?"

"Hayır efendim."

"Bu tırnaklar mı Nāgasena'dır?"

"Hayır efendim."

"Bu dişler mi Nāgasena'dır?"

"Hayır efendim."

"Bu deri, bu et, bu kemikler mi Nāgasena'dır?"

"Hayır efendim."

"Böbrekler, kalp, karaciğer, akciğer, dalak, erbezleri, bağırsaklar, kan, yağ, gözyaşları, sidik, kafadaki beyin vs. mi Nāgasena'dır?"

"Hayır efendim."

"Peki, biçim mi Nāgasena'dır?"

"Hayır efendim."

"Duygular mı Nāgasena'dır?"

"Hayır efendim."

"Algılar mı Nāgasena'dır?"

"Hayır efendim."

"Eğilimler mi Nāgasena'dır?"

"Hayır efendim."

"Bilinç mi Nāgasena'dır?"

"Hayır efendim."

"Peki, biçim, duygu, algı, eğilim ve bilincin toplamı mı Nāgasena'dır?"

"Hayır efendim."

"Saygıdeğer kişi, size açıkça sormama rağmen karşımda Nāgasena'yı bulamıyorum. Doğrusu Nāgasena hoş bir ses. O halde Nāgasena olan ne? Nāgasena yoktur dediğin zaman yanlış konuşuyorsun, yalan söylüyorsun."

Bunun üzerine Bilge Nāgasena, Kral Milinda'ya şöyle karşılık vermiş:

"Efendim, siz krallık yaşamına fazlasıyla alışık bir kimsesiniz. Bu öğle sıcağında eğer buraya sıcak kumların üstünde, çakılın taşın üzerinden yürüyerek gelseydiniz ayaklarınız acıyacak, vücudunuz yorulacak, zihniniz yorulacak ve keyfiniz kaçacaktı. Buraya yürüyerek mi geldiniz yoksa bir araçla mı?"

"Bilge kişi, buraya yürüyerek gelmedim, arabayla geldim."

"Efendim, madem buraya arabayla geldiniz bana arabayı tanımlar mısınız? Lütfen söyler misiniz araba, araba oku mudur?"

"Hayır saygıdeğer kişi."

"Araba dingil midir?"

"Hayır saygıdeğer kişi."

"Araba tekerlekler midir?"

"Hayır saygıdeğer kişi."

"Araba sandık mıdır?"

"Hayır saygıdeğer kişi."

"Araba bayrak sopası mıdır?"

"Hayır saygıdeğer kişi."

"Araba boyunduruk mudur?"

"Hayır saygıdeğer kişi."

"Araba yularlar mıdır?"

"Hayır saygıdeğer kişi."

"Araba dürtme sopası mıdır?"

"Hayır saygıdeğer kişi."

"Peki efendim, araba oku, dingil, tekerlekler, sandık, bayrak sopası, boyunduruk, yularlar ve dürtme sopasının toplamı mı arabadır?"

"Hayır saygıdeğer kişi."

"O zaman araba oku, dingil, tekerlekler, sandık, bayrak sopası, boyunduruk, yularlar ve dürtme sopasının dışında bir şey mi arabadır?"

"Hayır saygıdeğer kişi."

"Efendimiz, size açıkça sormama rağmen arabanın tanımını alamadım. O zaman araba sözcüğü yalnızca hoş bir ses. Bu durumda araba olan ne? Büyük kral, siz yanlış konuşuyor, yanlış söylüyorsunuz. Efendim, siz ki tüm Hint kıtasının kralısınız, yalan söylemekten korkmuyor musunuz? Söyleyin bana ey beş yüz Yunan ve seksen bin keşiş! Kral Milinda 'Ben arabayla geldim' diyor, ama 'Arabayı tanımlayın' dediğim zaman bana herhangi bir açıklama yapamıyor. Ne olur onun ne demek istediğini anlamama yardımcı olun?"

O böyle konuşunca beş yüz Yunan, Soylu Nāgasena'yı alkışladı ve Kral Milinda'ya, "Lütfen cevap verin efendim," dediler.

Kral Milinda, Bilge Nāgasena'ya şunları söyledi:

"Saygıdeğer Nāgasena, size yalan söylemedim. Araba sözcüğü nesneyi göz önüne alma, bir terim, bir lakaptır; ayırt edici bir addır, araba oku, dingil, tekerlekler, sandık veya bayrak sopası için bir isimdir."

"Çok güzel, Büyük Kral bir arabanın ne olduğunu anladınız, işte aynı bunun gibi, efendim, bana yöneltilen Nāgasena adı da nesneyi göz önüne alma, bir terim, bir lakap, ayırt edici bir addır; benim saçımın, vücut kıllarımın, tırnaklarımın, dişlerimin vb. ve beynimin, duygularımın, algılarımın, eğilimlerimin ve bilincimin adıdır. Ama mutlak anlamda bir Benlik yoktur. Büyük Kral, Rahibe Vacirā, Kutlu Kişi'nin önünde şöyle demişti:

Öğelerin birleşip bütün oluşturduğu
Ve *araba* denen şey gibi,
Öğeler birleşir, görüntü oluşturur
Ve biz ona *varlık* deriz."

"Harika, Bilge Nāgasena harika! Sen çok zeki ve hazırcevap birisin. Eğer Buddha sağ olsaydı seni alkışlardı. Aferin! Yanıtların zekiceydi, muhteşemdi, aferin!"

Sanskrit Dilindeki Buddhist Eserler

Pāli diliyle oluşturulan zengin Buddhist literatürü, Theravādinler denen mezhebe aitti. Başka mezhepler de Orta Hint lehçelerini ve kısmen de Sanskrit ile Orta Hint lehçelerini karışık olarak kullanarak eserler yaratmışlardır. Bu nedenle bu literatürü *Sanskritle karışık dillerin bir terkibi* olarak nitelendirmek daha doğru olur.

Bu literatürün büyük çoğunluğu, Sanskrit ve karışık Sanskritle yazılmış Hīnāyāna metinleri de bulunmakla birlikte, Mahāyānacıdır.

Hīnayāna mezhebinin Sarvastivāda Okulu kendisine Keşmir, Gandhāra, Orta Asya, Tibet ve Çin'de taraftar bulmuştu ve bunların Sanskrit dinsel metinleri vardı. Bu Sanskrit birikim yazık ki bütünüyle günümüze kadar ulaşmadı. Ancak büyüklü küçüklü birçok parçası çeşitli yollarla ele geçti. Hint Panditler Çince ve Tibetçe öğrenip Sanskrit eserleri bu dillere çevirmişlerdi. Çinli gezgin Xuan Zang da Sanskrit öğrenmişti (Nālanda ve Takshila'da birçok Buddhist üniversite vardı) ve Buddhist metinleri Çinceye çevirmişti. Şimdi bazı Sanskrit eserlerin kaybolmuş asılları yerine bu çevirilere bakmak zorunda kalıyoruz. Bu eserlerin bir kısmı Hīnāyānacı, bir kısmı ise Mahāyānacıdır.

Buddhist Sanskrit eserler içinde en önemli olanları *Mahāvastu*, *Lalitavistara*, *Divyāvadāna*, *Buddhaçarita*,

Saddharmapundarīka gibi eserlerdir. Bunun yanı sıra, bu kitaba sığdıramadığımız daha pek çok Buddhist eser bulunmaktadır. Bunlar diğerlerine göre daha önemsiz kitaplar oldukları için onları konu dışı bırakmayı uygun gördük.

Mahāvastu

Hīnayāna mezhebine ait önemli bir yapıttır. *Mahāvastu Avadāna* da derler. Kitap, Buddhizmdeki ilk hizip hareketlerinden birinin sonucudur. Kendilerine "büyük topluluktan olanlar" anlamında Mahāsānghikalar diyenlerin bir kanadı olan Lokottaravādinlerin bir tür *Vinayapitaka*'sıdır bu kitap. Lokottaravādinler, yeryüzüne gelmiş tüm soylu Buddhaların yüzeysel bir dünya yaşamı sürdüğüne inanırlardı. *Mahāvastu*'nun içeriğinin büyük çoğunluğunu bu doktrinle uyum içinde anlatılan Buddha biyografisi oluşturur. Biyografinin içinde bol miktarda mucizelere yer verilmiştir.

Mahāvastu, önceki Buddhaların yaşamlarını anlatır. Tushita tanrılarının cennetinde Bodhisattva'nın Kraliçe Māya'nın karnında doğmak üzere nasıl hazırlandığını, mucize eseri doğuşunu, evini terk edişini, Māra ile olan mücadelesini ve *bodhi* ağacının[30] altında aydınlanışını anlatır. Bunlar ilk iki bölümün konularıdır. Üçüncü bölümde ilk vaazlar ve manastır örgütü anlatılır. Örgüt kanunları sayılır. İşte bu nedenle (yani *Vinayapitaka*'nın *Mahāvaggasi*'na benzediği için) bir tür *Vinayapitaka* olduğu söylenir.

Mahāvastu'nun konusu Buddha biyografisi olmakla birlikte bu, karmaşık bir yapı içinde bulunduğundan kolayca seçilememektedir. Eserde bulunan çok sayıdaki *cātaka* ve *avadāna* ile dinle ilgili *sūtra*lar da konuyu bulandırmaktadır.

---

30 *Ficus religiosa*. Kutsal incir ağacı. Bilgelik ağacı da denir. Bir adı da *Bo* ağacıdır. Buddha bu ağacın altında aydınlanmıştır. Pāli dilindeki adı *Assattha*'dır.

Bazen bir Buddha yaşamı veya bir *cātaka*, önce düzyazı sonra şiir olmak üzere, iki kere anlatılır. Bazı bölümler, önemsiz farklarla birçok kez yeniden anlatılır.

Eserin dili karışık Sanskrittir (Hybrid Sanskrit). Şiirsel dilin kullanıldığı yerler daha eski bir dil özelliği gösterir. En eski gelenekleri ve en eski metinleri içermesi açısından *Mahāvastu* çok önemli bir eserdir. Bunlar Pāli dinsel metinlerinde de görülen özelliklerdir.

Mahāvastu, Pāliceleriyle ortak olan ve olmayan birçok *cātaka* ve *avadāna* öyküsünü içeren bir hazine gibidir. Bazı anlatımlar ise *Brāhmanik purāna*ları andırır. Örneğin *Mahāvastu*'nun başlangıcında yer alan cehennem betimlemeleri tıpkı *Mārkandeya Purāna*'dakilere benzer. Aslında eserin genelinde *purāna*lara benzer bir ruh vardır.

Mahāvastu'nun tam yazılış tarihi net olarak söylenemez. Eserin çekirdeği MÖ 2. yüzyıla kadar geri giden bir eskiliğe sahiptir. Bu çekirdek etrafına zamanla yapılan birikimlerle eser 4. yüzyıla kadar genişletilmiştir, hatta daha sonra bile bazı eklemelerin yapılmış olması muhtemeldir.

Lalitavistara

Bu eser oldukça gizli *Mahāyāna* metinleri olan *Vaipulya Sūtra*lar'dan [Çok Uzun Konuşmalar] biridir. *Lalita Vistara* [Eğlencenin Ayrıntılı Anlatımı] denmesinin nedeni ise, Buddha'nın bu dünyadaki yaşamının ve yaptıkları işlerin onun eğlencesi olduğunu öne sürmesindendir. Zaten giriş bölümünde de Buddha, olağanüstü güçlere sahip göksel bir yaratık olarak gösterilmiştir. Tıpkı Pāli metinlerinde olduğu gibi, "Şöyle işittim," diye başlar. Ancak Pāli metinlerinde Buddha'nın çevresinde birkaç mürit, en fazla beş yüz keşiş vardır. Bu eserde ise görkemli Buddha'nın etrafı 12.000 keşiş ve 32.000 Bodhisattva ile çevrilidir.

Buddha karanlıkta oturmuş meditasyon yaparken saçının bir parçasından çıkan bir ışık gökyüzüne, tanrıların ülkesine gider. Tanrılar, hayretler içinde kalırlar, hemen koşup Buddha'nın ayaklarına kapanırlar. Bu dünyanın kurtuluşu için *Lalita Vistara*'nın açıklanması gerektiğini söylerler. Önceki Buddhaların açıklamış olduğu bu metni öve öve bitiremezler. Bu uzun girişten sonra eserin gerçek konusu gelir. Bu da gene Buddha'nın biyografisidir. Sanskrit ve karışık Sanskritle yazılmıştır.

Lalita Vistara'nın ne zaman yazıya çevrildiği tam olarak bilinmez. MS 1. yüzyılda Çinceye çevrildiği düşünülüyordu ama bunun kesin olmadığı anlaşıldı. Tibetçeye yapılan çeviri de 9. yüzyıla aittir. Cava Adası'ndaki Borobudur'da bulunan Buddhist tapınağını süsleyen sanatçılar bu eseri biliyordu ve ondan yararlanmışlardı. Bu tapınağın tarihi de 850-900 civarıdır.

Lalitavistara hem dinler tarihi hem de edebiyat tarihi açısından çok önemli bir kitaptır.

Buddhaçarita

Şair Aşvaghosha'nın en ünlü eseridir. *Kālidāsa*'dan önce yaşamıştır ve yaşamı üzerine fazla bir bilgi yoktur. Olasılıkla *brāhman* bir aileden gelen, dinsel yanından çok sanatçı yanı ağır basan bir kişidir. Çin ve Tibet kaynaklarına göre hükümdar Kanişka'nın (2. yüzyıl) çağdaşıdır. Doğum yeri Sāketa, Benares veya Patna'dır. Önceleri Buddhizmin Sarvāstivāda Okulu'ndan iken sonradan Mahāyānacı olmuştur. Çok iyi bir müzisyendir.

Aşvaghosha, Buddhaçarita'da doğumundan ölümüne kadar Buddha'nın yaşamını anlatır. Bu anlatımda destansı ve akıcı bir dil kullanmıştır. Ayrıca Buddha ile ilgili olarak anlatılan mucizelere fazla yer vermez. Eser Çince ve

Tibetçeye çevrilmiştir. 1892'den sonra Avrupa dillerine yavaş yavaş çevrilmeye başlanmıştır. Çince ve Tibetçe çevirilerde 28 bölüm vardır; Sanskrit metinde ise 17 bölüm bulunmaktadır. Bu 17 bölümün de ilk 13'ü eski, orijinal metindir. Geri kalan bölümleri Amritānanda 19. yüzyıl başında tamamlamıştır.

Aşvaghosha'nın anlatımı çok güzeldir ve bu yüzden *Buddhaçarita* bir Mahākāvya'dır [Büyük Şiir]. *Rāmāyana*'nın yazarı Valmīki, Aşvaghosha'dan önce yaşamıştır. Bu iki şair, *Kālidāsa* ile birlikte, ölçülü bir süsleme sanatının (alamkāraşastra) öncüleri olmuşlardır.

Buddhaçarita V

1. Şākya kralının oğlu olarak, herkesi ayartan duyu nesneleri tarafından ayartılmasına rağmen o, kalbine zehirli bir ok saplanmış bir aslan gibi direndi ve kendini zevke kaptırmadı.

2. Sonra bir gün çevresi babasının değerli vezirleri ve dostlarıyla dolu olarak, babasının izniyle, huzur bulmak için ormana gitti.

3. Zillerle, altından gemi ve altından koşu takımıyla donanmış sevgili atı Kamthaka'ya binerek, kuyrukluyıldıza binmiş ay gibi öne fırladı.

4. Ormanın ve oradaki güzelliklerin özlemiyle gitti ve ormanın dışında bir yere vardı. Orada sabanla sürülmüş ve sudaki dalgalar gibi çizgi çizgi olmuş bir arazi parçası gördü.

5. Sabanla yarılmış taze çimleri, kırılmış yumurtaları ve öldürülmüş böcek yavrularını görünce, sanki kendi kanından canından kişilerin katlini görmüş gibi derinden üzüldü.

6. Sonra toprağı süren, çamur, güneş ve rüzgârdan tenleri kavrulmuş insanları, onların ağır yük çeken zavallı

hayvanlarını görünce, soylular soylusu kişinin merhameti doruğa çıktı.

7. Keder içinde atından indi ve yere bakarken doğumu ve dünyanın yıkıcılığını düşünüp üzüldü ve "gerçekten çok yazık" dedi.

8. Sonra yalnız başına kalıp düşünmek isteğiyle beraberindeki insanları durdurdu; kendisi ıssız bir noktada bulunan ve rüzgârdan yaprakları titreyen güzel bir gül ağacının altına yaklaştı.

9. Orada, yapraklarla kaplı yere oturdu; taze çimler mücevher gibi parlıyordu. Dünyanın başlangıcı ve sonu üzerine düşündü ve sağlam düşünce yolunu keşfetti.

10. Sağlam düşünce yolunu yakalar yakalamaz dünyevi nesnelere ve yok oluşa bağlı istek ve benzeri kederlerden sıyrılıp, kötülükten uzak, sakin ve tartışmacı ilk tasarımlarını elde etti.

11. Kurtuluştan çıkan en yüksek mutluluğa ulaşınca, dünyanın akışını iyice kavrayarak şöyle derin bir düşünceye daldı:

12. "Ne acı bir şey ki insanoğlu güçsüz bir canlı olarak hastalık, yaşlılık ve ölümün esiri olduğu halde, tutku ve cehaletten körleşmiş olarak kendisiyle aynı şartlardaki hemcinslerine nefretle bakar."

13. "Eğer böylesi bir insana karşı ben de nefret duyacak olursam, benim gibi en yüce saygıyı duyan bir kimseye bu yakışmayacak ve doğru olmayacaktır."

14. Hastalık, yaşlılık ve ölümün yıkıcılığı üzerine böyle düşününce bütün yaşam sevinci, gençliği, enerjisi bir anda tükendi.

15. Sevinmedi, vicdan azabı duymadı; tereddüt ve tembelliğe kapılmadı, uyku uyumadı; isteğin çekiciliğine kendini kaptırmadı: Nefret etmedi, kimseye tepeden bakmadı.

Saddharmapundarīka (Lotus Sūtra)

"Dokuz Dharma" olarak bilinen gruptaki eserlerden biridir (diğer sekizi *Ashtasahasrikā Pracnāpāramitā*, *Gandavyūha*, *Daşabhūmīşvara*, *Samādhirāca*, *Lankāvatāra*, *Tathāgataguhyaka*, *Lalitavistara*, *Suvarnaprabhāsa*'dır). Olasılıkla MS 2. yüzyılda yazılmıştır. *Saddharma Pundarīka* "Gerçek *Dharma*'nın Lotusu" anlamına gelir. Buddhist Mahāyāna metinleri içinde en ünlü olanlarından biri bu *sūtra*dır. Şākyamuni Buddha'nın Rācagriha'daki Gridhrakūta'da [Akbaba Doruğu] çok büyük bir kalabalığa verdiği vaazdan hareketle oluşturulmuştur. İnsanlığa gerçek *Dharma*'yı öğretmek üzere tarihsel Buddha olarak görünen aşkın Buddha'nın ortaya çıkışı ve onun öğretileri eserin içeriğini oluşturur. Yirmi yedi bölümden oluşan eserde bitkiler, *stūpa*lar, keşişlerin kaderleri, huzurlu bir yaşam, Tathāgataların yaşamları, vaaz verenler gibi çeşitli konular anlatılır. Hint düşünür Nāgārcuna sıklıkla *Saddharmapundarīka*'ya atıfta bulunur. Vasubandhu bu eser üzerine bir yorum yazmıştır. Eser Çin diline altı kez çevrilmiş, bunlardan üçü günümüze kadar ulaşmıştır. Bunlardan en çok tutulmuş ve yayılmış olan Kumāracīva'nın çevirisidir. Eser Çin ve Japonya'da baştacı edilir. Tüm canlıların potansiyel birer Buddha olduğunu savunan Nichiren (1222-1282) de *Saddharmapundarīka*'yı baştacı eder. Tibet diline de çevrilmiştir.

Saddharmapundarīka 3'ten

"Şöyle düşünelim Şāriputra. Bir kasabada, köyde, bölgede, eyalette, krallıkta veya bir başkentte, ihtiyar, eli ayağı tutmaz, yılların yaşlandırdığı, zengin, varlıklı bir ev sahibi olsun. Onun, uzun süre önce yaptırttığı eski, yüksek, geniş,

bazen iki, üç, dört ya da beş yüz canlının bir arada yaşadığı bir evi var olmuş olsun. Evin tek bir kapısı, sazdan yapılmış bir damı, sallanan balkonları, temeli tutan çürümüş sütunları, sıvaları, boyaları dökülen duvarları olmuş olsun. Ev aniden tutuşsun ve dört bir yandan alevlerle kaplansın. Farz edelim ki bu adamın birçok küçük çocuğu olsun, mesela beş, on veya on iki tane. Ve bu adamın evin dışında olduğunu düşünelim. Şimdi Şāriputra, evin dört bir yanını alevlerin sardığını gören bu adam endişelenecek, korkacak ve aklından şunları geçirecektir: 'Ben bu büyük alev yığınından yara almadan hızla ve emniyetle kapıdan geçip yanan evden dışarı çıkmaya muktedirim; fakat çocuklarım, bu genç yavrular yanmakta olan evde, dikkatleri dağınık halde, gülerek, eğlenerek duruyorlar. Onlar evin yanmakta olduğunu ya fark etmediler ya bilmiyorlar ya anlamadılar, o yüzden de korkuya kapılmadılar. Bu büyük ateş yığınıyla kavrulduklarında, böylesine büyük bir acı yığınından etkilendiklerinde ne acıyı düşünecekler ne de kaçmayı akıllarına getirecekler.' Şāriputra, bu adam güçlü olsa, güçlü kollara sahip olsa, şöyle düşünür: 'Güçlüyüm ve güçlü kollarım var. Neden bütün çocuklarımı kucaklayıp evden dışarı çıkarmıyorum?' Sonra kafasında ikinci bir düşünce belirir: 'Bu evin tek bir çıkışı var, o kapı da kapalı; çocuklar ufak oldukları için korkuyorlar, oraya buraya kaçışıyorlar, bu büyük ateş karşısında keder ve umutsuzluğa kapılıyorlardır. O yüzden onları uyarmalıyım.' Bu kararı verdikten sonra çocuklara seslenir: 'Ev ateş yığını içinde yanıyor, hadi çocuklar dışarı çıkın, yoksa alev yığını içinde kalacak, keder ve felakete sürükleneceksiniz.' Fakat cehalet içindeki çocuklar, onların iyiliğini istediği halde onun çağrısına kulak asmayacaklar, korkmayacaklar, paniklemeyecekler, korku hissetmeyeceklerdir. Dikkate almayacaklar, kaçmayacaklar, hatta *yangın* sözcüğünün anlamını dahi bilmeyeceklerdir. O kadar bilgisizlerdir ki, aksine oraya buraya koşmayı sürdürecek, gezi-

necek, tekrar tekrar babalarına bakacaklardır. Adam şöyle düşünecektir: 'Ateş yığınıyla örtülmüş olan ev yanıyor. Bu korkunç olay benim için de çocuklarım için de keder ve felaket getirir. O yüzden maharetli bir şeyler yapıp çocukları evden çıkarmalıyım.' Adam çocukların huylarını ve neye istekleri olduğunu çok iyi bilmektedir. Bu çocuklar hoş, güzel, pahalı, değerli, eğlendiren pek çok oyuncağa sahip olmak isterlerdi. Çocukların bu hevesini bilen adam onlara şöyle seslendi: 'Çocuklarım, çok güzel ve değerli, beğenilesi oyuncaklarınızı asla kaçırmak istemezsiniz; onlar öküz arabaları, keçi arabaları, geyik arabaları gibi çok çeşitli, çok hoş, güzel ve pahalı oyuncaklardır. Onlarla oynamak isterseniz evin kapısı dışında bekliyorum. Koşun, hemen gelin, evden dışarı çıkın, isteyen istediğini alsın. Hadi, bu oyuncaklar için acele edin.' Çocuklar çok sevdikleri oyuncakların adlarını duyunca, güzel, hoş, pahalı, zevk veren oyuncaklar konusunda mutabık halde, istek ve şevkle, yanan evden çabucak dışarı çıktılar. Birbirlerini beklemeye bile tahammül etmediler, 'İlk kim dışarı çıkacak?' diye bağırarak birbirlerini ittekliediler. Çocuklarının emniyetle ve sevinçle kaçtıklarını gören adam onların tehlikeyi atlattıklarını düşünerek gitti ve köy meydanındaki açık alana oturdu. Sıkıntıdan kurtulup rahata erdiği için kalbi ferahlayıp sevinçle dolmuştu. Çocuklar babalarının oturduğu yere geldiler ve dediler ki: 'Baba, oynayacağımız oyuncakları ver, öküz arabaları, keçi arabaları, geyik arabalarını.' Derken, Şāriputra, adam çocuklarına rüzgâr gibi hızlı giden öküz arabaları verdi. Bunlar yedi değerli maddeden yapılmış, oturaklı, çok sayıda küçük zilin asılı olduğu, yüksek, nadir bulunur, harika mücevherlerle süslü, mücevher çelenkleriyle bezenmiş, çiçek çelenkleriyle dolu, pamuk şilteler ve yün örtülerle kaplanmış, iki yanında gül rengi yastıklar olan beyaz, parlak, süratli öküzlerin bağlanmış olduğu, çok sayıda insanın sürdüğü arabalardı. Her bir çocuğuna aynı görünüşte, aynı cins, bayraklarla donatıl-

mış, rüzgâr gibi hızlı birçok öküz arabası verdi. Şāriputra, adam böyle yaptı, çünkü birçok hazineye, tahıl ambarına sahip bir zengin olarak haliyle şöyle düşündü: 'Bunların hepsi de benim sevgili, kıymetli çocuklarım, neden bu çocuklara adi araba vereyim ki? Bu büyük araçlara sahibim, evlatlarıma eşit ve tarafsız davranmalıyım. Birçok hazinem ve tahıl ambarım olduğuna göre böyle büyük araçları, kendi çocuklarıma verdiğimden daha fazla olarak, tüm canlılara verebilirim.' Bu arada çocuklar şaşkınlık ve hayret içinde arabalara biniyorlardı. Şimdi, Şāriputra, senin fikrin nedir? Bu adam çocuklarının her birine üç araç vereceğini söyleyerek ümitlendirmekle, fakat sadece en büyük, en görkemli aracı vermekle hata etmiş olabilir mi?"

Şāriputra yanıt verdi:

"Kesinlikle hayır Efendim, kesinlikle hayır Sugata! Bhagavan, adamı yalan söyleyen biri olarak görmek yeterli değildir; o çocuklarını evden dışarı çıkarmak ve hayatlarını kurtarmak için güzel bir hileye başvurdu. Efendim, onların hayatlarını kurtardığı gibi oyuncaklara da kavuştular. Bhagavan, eğer adam tek bir araba vermeseydi dahi, gene de yalancı sayılmazdı, çünkü bütün numarasını çocuklarını acı yığınından kurtarmak için yaptı. Bu durumda bile sahtekâr sayılamaz, Efendim, sonra malvarlığını düşündü ve çocuklarını çok sevdiği için hepsini onlara verdi. Tek bir çeşitten, en büyük araçtan verdi. Bu adam, Efendim, asla suçlu sayılamaz."

Soylu Şāriputra böyle konuştuktan sonra Bhagavan ona şöyle söyledi:

"Çok güzel, çok güzel Şāriputra! Aynen öyle, tam söylediğin gibi Şāriputra, işte Tathāgata, Arhat, Samyaksambuddha da tüm tehlikelerden uzaktır, beladan, felaketten, kederden, endişeden, cehalet karanlığından uzaktır. Tathāgata bilgilidir, güç sahibidir, tereddüdü aşmıştır, bağsızdır, Buddha *Dhamma*'yı (Dharma) bilir, sihirli güçleri vardır, dünyanın

babasıdır, becerikliliği bilerek mükemmelliğe kavuşmuştur, çok merhametlidir, cefa çekmiş, iyilik sahibi ve şefkatlidir. O, bu üç katlı dünyada görünür; o dünya ki çatısı çökmüş bir eve benzer. Keder ateşiyle yanmaktadır; o doğum, yaşlılık, hastalık, ölüm, keder, ağlama, acı, can sıkıntısı, kasvet ve kara cehalete bağlı olan canlıları sevgi, nefret ve hayalden kurtarmak için, onları en yüce ve mükemmel aydınlanmaya sevk etmek için vardır. Doğduğunda canlıların nasıl yandığını, eziyet çektiğini, üzgün olduğunu, doğum, yaşlılık, hastalık, ölüm, keder, ağlama, acı, kasvet ve ümitsizlikle dolu olduğunu, eğleneceğim diye veya tensel zevkler yüzünden nasıl değişik değişik acılar çektiğini görür. Bu dünyada aradıklarının ve elde ettiklerinin bir sonucu olarak gelecektekinde, cehennemde, hayvan dünyasında, Yama ülkesinde acılar çekerler; tanrıların veya insanların dünyasında yoksulluk çekerler, sevilmeyen kişilerle veya şeylerle birlikte olurlar, sevdiklerinden ayrı kalırlar. Eğlenerek, oynayarak vakit geçirirken sürekli bir şekilde bu kötülükler yığını içinde dönüp dururlar. Korkmazlar, endişelenmezler, dehşete kapılmazlar; bilmezler, düşünmezler, ürkmezler, kaçmaya çalışmazlar, tıpkı yanan evdeki gibi bu üç katlı dünyada şuraya buraya kaçışarak eğlenmeye devam ederler. Bu kötülük yığınından bunalsalar bile, onun farkına varmak gerektiği fikrini bir türlü anlayamazlar. Bu şartlar altında Şāriputra, Tathāgata şöyle düşünür: 'Doğrusu ben bu canlıların babasıyım. Ben bunları bu kötülük yığınından kurtarmalıyım, onlara içinde eğlenecekleri, oyalanacakları, vakit geçirecekleri ve dinlenecekleri engin, kavranamaz Buddha bilgisini vermeliyim.'"

Tablo 1
Pāli Dili Alfabesi

Ünlüler		Ünsüzler						
Basit Ünlüler	**Çift Ünlüler**	**Gırtlak Sesleri**	**Damak Sesleri**	**Kafa Sesleri**	**Diş Sesleri**	**Dudak Sesleri**	**Yarım Sesler**	**Nefes Sesi**
अ (a)	ए (e)	क (ka)	च (ça)	ट (ṭ a)	त (ta)	प (pa)	य (ya)	ह (ha)
आ (ā)	ओ (o)	ख (kha)	छ (ça)	ठ (ṭ ha)	थ (tha)	फ (pha)	र (ra)	स (sa)
इ (i)		ग (ga)	ज (ca)	ड (ḍ a)	द (da)	ब (ba)	ल (la)	ळ (ḷ a)
ई (ī)		घ (gha)	झ (cha)	ढ (ḍ ha)	ध (dha)	भ (bha)	व (va)	
उ (u)		ङ (ṅ a)	ञ (ña)	ण (ṇ a)	न (na)	म (ma)		
ऊ (ū)								

Tablo 2
Pāli Dili Transliterasyonu

Devanāgarī Alfabesi	Latin Alfabesi
अ (a)	a
आ (ā)	aa
इ (i)	i
ई (ī)	ii
उ (u)	u
ऊ (ū)	uu
ऋ (ṛ)	ri
ऌ (ḷ)	li
ए (e)	e
ऐ (ai)	ai
ओ (o)	o
औ (au)	au
क (ka)	ka
ख (kha)	kha
ग (ga)	ga
घ (gha)	gha
ङ (ṅ a)	na
च (ça)	ça
छ (ça)	ça
ज (ca)	ca
झ (cha)	cha
ञ (ña)	na
ट (ṭ a)	ta
ठ (ṭ ha)	tha
ड (ḍ a)	da
ढ (ḍ ha)	dha
ण (ṇ a)	na
त (ta)	ta

थ (tha)	tha
द (da)	da
ध (dha)	dha
न (na)	na
प (pa)	pa
फ (pha)	pha
ब (ba)	ba
भ (bha)	bha
म (ma)	ma
य (ya)	ya
र (ra)	ra
ल (la)	la
व (va)	va
श (ṣa)	ṣa
ष (sha)	sha
स (sa)	sa
ह (ha)	ha

Tablo 3
Bazı Önemli Pāli Sözcüklerin Sanskrit Karşılıkları

Pāli	Sanskrit
Bhikkhu	Bhikshu
Bodhisatta	Bodhisattva
Dhamma	Dharma
Dukkha	Duhkha
Gotama	Gautama
Kāsi	Kāşi
Magga	Mārga
Mutti	Mukti
Rācagaha	Racagrha
Sakya	Şākya
Sāriputta	Şāriputta
Savatthi	Şrāvastī
Siddhatta	Siddhārtha
Sri Lankā	Şri Lankā
Suddhodhana	Şuddhodhana
Tipitaka	Tripitaka
Sutta	Sūtra
Sakkamuni	Şākyamuni
Samgha	Sangha
Nibbāna	Nirvāna
Moggallāna	Maudgalyāyana
Metteyya	Maitreya
Paduma	Padma
Kusinārā	Kuşināgara
Kapilavatthu	Kapilavastu
Kamma	Karma
İsipatana	Ṛshipatana
Kassapa	Kāşyapa
Sunnatā	Şūnyatā

Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi

1. J. Austen, GURUR VE ÖNYARGI, Çev. H. Koç
2. Novalis, GECEYE ÖVGÜLER, Çev. A. Cemal
3. O. Wilde, MUTLU PRENS -Bütün Masallar, Bütün Öyküler-, Çev. R. Hakmen - F. Özgüven
4. H. C. Andersen, SEÇME MASALLAR, Çev. M. Alpar
5. KEREM İLE ASLI, Haz. Çev. İ. Öztürk
6. H. James, YÜREK BURGUSU, Çev. N. Aytür
7. R. M. Rilke, DUINO AĞITLARI, Çev. Z. Aksu Yılmazer
8. H. de Balzac, MODESTE MIGNON, Çev. O. Rifat - S. Rifat
9. F. G. Lorca, KANLI DÜĞÜN, Çev. R. Hakmen
10. Şeyh Galib, HÜSN Ü AŞK, Çev. A. Gölpınarlı
11. J. W. von Goethe, YARAT EY SANATÇI, Çev. A. Cemal
12. Platon, GORGİAS, Çev. M. Rifat - S. Rifat
13. E. A. Poe, DEDEKTİF (AUGUSTE DUPIN) ÖYKÜLERİ, Çev. M. Fuat - Y. Salman - D. Hakyemez
14. G. Flaubert, ERMİŞ ANTONIUS VE ŞEYTAN, Çev. S. Eyüboğlu
15. G. Flaubert, YERLEŞİK DÜŞÜNCELER SÖZLÜĞÜ, Çev. S. Rifat - E. Gökteke
16. C. Baudelaire, PARİS SIKINTISI, Çev. T. Yücel
17. Iuvenalis, YERGİLER, Çev. Ç. Dürüşken - Alova
18. YUNUS EMRE, HAYATI VE BÜTÜN ŞİİRLERİ, Haz. A. Gölpınarlı
19. E. Dickinson, SEÇME ŞİİRLER, Çev. S. Özpalabıyıklar
20. A. Dumas, fils, KAMELYALI KADIN, Çev. T. Yücel
21. Ömer Hayyam, DÖRTLÜKLER, Çev. S. Eyüboğlu
22. A. Schopenhauer, YAŞAM BİLGELİĞİ ÜZERİNE AFORİZMALAR, Çev. M. Tüzel
23. M. de Montaigne, DENEMELER, Çev. S. Eyüboğlu
24. Platon, DEVLET, Çev. S. Eyüboğlu - M. A. Cimcoz
25. F. Rabelais, GARGANTUA, Çev. S. Eyüboğlu - V. Günyol - A. Erhat
26. İ. A. Gonçarov, OBLOMOV, Çev. S. Eyüboğlu - E. Güney
27. T. More, UTOPIA, Çev. S. Eyüboğlu - V. Günyol - M. Urgan
28. Herodotos, TARİH, Çev. M. Ökmen

29. S. Kierkegaard, KAYGI KAVRAMI, Çev. T. Armaner
30. Platon, ŞÖLEN - DOSTLUK, Çev. S. Eyüboğlu - A. Erhat
31. A. S. Puşkin, YÜZBAŞININ KIZI -Bütün Romanlar, Bütün Öyküler-, Çev. A. Behramoğlu
32. A. S. Puşkin, SEVİYORDUM SİZİ, Çev. A. Behramoğlu
33. G. Flaubert, MADAME BOVARY, Çev. N. Ataç - S. E. Siyavuşgil
34. İ. S. Turgenyev, BABALAR VE OĞULLAR, Çev. E. Altay
35. A. P. Çehov, KÖPEĞİYLE DOLAŞAN KADIN, Çev. E. Altay
36. A. P. Çehov, BÜYÜK OYUNLAR, Çev. A. Behramoğlu
37. Molière, CİMRİ, Çev. S. Eyüboğlu
38. W. Shakespeare, MACBETH, Çev. S. Eyüboğlu
39. W. Shakespeare, ANTONIUS VE KLEOPATRA, Çev. S. Eyüboğlu
40. N. V. Gogol, AKŞAM TOPLANTILARI, Çev. E. Altay
41. Narayana, HİTOPADEŞA, Çev. K. Kaya
42. Feridüddin Attâr, MANTIK AL-TAYR, Çev. A. Gölpınarlı
43. Yamamoto, HAGAKURE: SAKLI YAPRAKLAR, Çev. H. C. Erkin
44. Aristophanes, EŞEKARILARI, KADINLAR SAVAŞI VE DİĞER OYUNLAR, Çev. S. Eyüboğlu - A. Erhat
45. F. M. Dostoyevski, SUÇ VE CEZA, Çev. M. Beyhan
46. M. de Unamuno, SİS, Çev. Y. Ersoy Canpolat
47. H. Ibsen, BRAND - PEER GYNT, Çev. S. B. Göknil - Z. İpşiroğlu
48. N. V. Gogol, BİR DELİNİN ANI DEFTERİ, Çev. M. Beyhan
49. J. J. Rousseau, TOPLUM SÖZLEŞMESİ, Çev. V. Günyol
50. A. Smith, MİLLETLERİN ZENGİNLİĞİ, Çev. H. Derin
51. J. de La Fontaine, MASALLAR, Çev. S. Eyüboğlu
52. J. Swift, GULLIVER'İN GEZİLERİ, Çev. İ. Şahinbaş
53. H. de Balzac, URSULE MIROUËT, Çev. S. Rifat - S. Rifat
54. Mevlânâ, RUBAİLER, Çev. H. Â. Yücel
55. Seneca, MEDEA, Çev. Ç. Dürüşken
56. W. Shakespeare, JULIUS CAESAR, Çev. S. Eyüboğlu
57. J. J. Rousseau, BİLİMLER VE SANAT ÜSTÜNE SÖYLEV, Çev. S. Eyüboğlu
58. M. Wollstonecraft, KADIN HAKLARININ GEREKÇELENDİRİLMESİ, Çev. D. Hakyemez
59. H. James, KISA ROMANLAR, UZUN ÖYKÜLER, Çev. N. Aytür - Ü. Aytür
60. Mirze Elekber Sabir, HOPHOPNAME (Seçmeler), Çev. İ. Öztürk
61. F. M. Dostoyevski, KARAMAZOV KARDEŞLER, Çev. N. Y. Taluy
62. Şudraka, TOPRAK ARABACIK (Mriççhakatika), Çev. K. Kaya
63. J. J. Rousseau, DİLLERİN KÖKENİ ÜSTÜNE DENEME, Çev. Ö. Albayrak
64. D. Diderot, AKTÖRLÜK ÜZERİNE AYKIRI DÜŞÜNCELER, Çev. S. E. Siyavuşgil
65. J. P. Eckermann, YAŞAMININ SON YILLARINDA GOETHE İLE KONUŞMALAR, Çev. M. Kahraman
66. Seneca, PHAEDRA, Çev. Ç. Dürüşken

67. M. de Unamuno, ABEL SANCHEZ -Tutkulu Bir Aşk Hikâyesi- TULA TEYZE, Çev. Y. Ersoy Canpolat
68. W. Shakespeare, PERICLES, Çev. H. Koç
69. L. N. Tolstoy, SANAT NEDİR, Çev. M. Beyhan
70. W. Shakespeare, III. RICHARD, Çev. Ö. Nutku
71. Mevlânâ, DÎVÂN-I KEBİR, Çev. A. Gölpınarlı
72. T. De Quincey, BİR İNGİLİZ AFYON TİRYAKİSİNİN İTİRAFLARI, Çev. B. Boran
73. W. Shakespeare, ATİNALI TIMON, Çev. S. Eyüboğlu
74. J. Austen, AKIL VE TUTKU, Çev. H. Koç
75. A. Rimbaud, ILLUMINATIONS, Çev. C. Alkor
76. M. de Cervantes Saavedra, YÜCE SULTAN, Çev. Y. Ersoy Canpolat
77. D. Ricardo, SİYASAL İKTİSADIN VE VERGİLENDİRMENİN İLKELERİ, Çev. B. Zeren
78. W. Shakespeare, HAMLET, Çev. S. Eyüboğlu
79. F. M. Dostoyevski, EZİLENLER, Çev. N. Y. Taluy
80. A. Dumas, BİNBİR HAYALET, Çev. A. Özgüner
81. H. de Balzac, EVDE KALMIŞ KIZ, Çev. Y. Avunç
82. E.T.A. Hoffman, SEÇME MASALLAR, Çev. İ. Kantemir
83. N. Machiavelli, HÜKÜMDAR, Çev. N. Adabağ
84. M. Twain, SEÇME ÖYKÜLER, Çev. Y. Salman
85. L. N. Tolstoy, HACI MURAT, Çev. M. Beyhan
86. G. Galilei, İKİ BÜYÜK DÜNYA SİSTEMİ ÜZERİNE DİYALOG, Çev. R. Aşçıoğlu
87. F. M. Dostoyevski, ÖLÜLER EVİNDEN ANILAR, Çev. N. Y. Taluy
88. F. Bacon, SEÇME AFORİZMALAR, Çev. C. C. Çevik
89. W. Blake, MASUMİYET VE TECRÜBE ŞARKILARI, Çev. S. Özpalabıyıklar
90. F. M. Dostoyevski, YERALTINDAN NOTLAR, Çev. N. Y. Taluy
91. Prokopios, BİZANS'IN GİZLİ TARİHİ, Çev. O. Duru
92. W. Shakespeare, OTHELLO, Çev. Ö. Nutku
93. G. de Villehardouin - H. de Valenciennes, IV. HAÇLI SEFERİ KRONİKLERİ, Çev. A. Berktay
94. UPANİSHADLAR, Çev. K. Kaya
95. M. E. Han Galib, GALİB DİVÂNI, Çev. C. Soydan
96. J. Swift, ALÇAKGÖNÜLLÜ BİR ÖNERİ, Çev. D. Hakyemez
97. Sappho, FRAGMANLAR, Çev. Alova
98. W. Shakespeare, KURU GÜRÜLTÜ, Çev. S. Sanlı
99. V. B. Ibañez, MAHŞERİN DÖRT ATLISI, Çev. N. G. Işık
100. H. James, GÜVERCİNİN KANATLARI, Çev. R. Hakmen
101. G. de Maupassant, GEZGİN SATICI, Çev. B. Onaran
102. Seneca, TROİALI KADINLAR, Çev. Ç. Dürüşken
103. H. de Balzac, BİR HAVVA KIZI, Çev. B. Kuzucuoğlu
104. W. Shakespeare, KRAL LEAR, Çev. Ö. Nutku
105. M. Shikibu, MURASAKİ SHİKİBU'NUN GÜNLÜĞÜ, Çev. E. Esen

106. J. J. Rousseau, EMILE, Çev. Y. Avunç
107. A. Dumas, ÜÇ SİLAHŞOR, Çev. V. Yalçıntoklu
108. İ. S. Turgenyev, RUDİN - İLK AŞK - İLKBAHAR SELLERİ, Çev. E. Altay
109. L. N. Tolstoy, SİVASTOPOL, Çev. M. Beyhan
110. J. W. von Goethe, YAŞAMIMDAN ŞİİR VE HAKİKAT, Çev. M. Kahraman
111. L. N. Tolstoy, DİRİLİŞ, Çev. A. Hacıhasanoğlu
112. H. de Balzac, SUYU BULANDIRAN KIZ, Çev. Y. Avunç
113. A. Daudet, PAZARTESİ HİKÂYELERİ, Çev. S. E. Siyavuşgil
114. W. Shakespeare, SONELER, Çev. T. S. Halman
115. K. Mansfield, KATIKSIZ MUTLULUK, Çev. Oya Dalgıç
116. Ephesoslu Hipponaks, BÜTÜN FRAGMANLAR, Çev. Alova
117. F. Nietzsche, ECCE HOMO, Çev. M. Tüzel
118. N. V. Gogol, MÜFETTİŞ, Çev. K. Karasulu
119. Nizamü'l-Mülk, SİYASETNAME, Çev. M. T. Ayar
120. H. de Balzac, TILSIMLI DERİ, Çev. V. Yalçıntoklu
121. F. M. Dostoyevski, STEPANÇİKOVO KÖYÜ, Çev. N. Y. Taluy
122. G. Sand, THÉRÈSE VE LAURENT, Çev. V. Yalçıntoklu
123. W. Shakespeare, ROMEO VE JULIET, Çev. Ö. Nutku
124. F. Nietzsche, TRAGEDYANIN DOĞUŞU, Çev. M. Tüzel
125. Ovidius, AŞK SANATI, Çev. Ç. Dürüşken
126. P. J. Proudhon, MÜLKİYET NEDİR?, Çev. D. Çetinkasap
127. H. de Balzac, PIERRETTE, Çev. Y. Avunç
128. L. N. Tolstoy, KAFKAS TUTSAĞI, Çev. M. Beyhan
129. N. Copernicus, GÖKSEL KÜRELERİN DEVİNİMLERİ ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
130. N. V. Gogol, TARAS BULBA VE MİRGOROD ÖYKÜLERİ, Çev. E. Altay
131. W. Shakespeare, ON İKİNCİ GECE, Çev. S. Sanlı
132. A. Daudet, SAPHO, Çev. T. Yücel
133. F. M. Dostoyevski, ÖTEKİ, Çev. T. Akgün
134. F. Nietzsche, PUTLARIN ALACAKARANLIĞI, Çev. M. Tüzel
135. É. Zola, GERMINAL, Çev. B. Onaran
136. J. O. y Gasset, KİTLELERİN AYAKLANMASI, Çev. N. G. Işık
137. Euripides, BAKKHALAR, Çev. S. Eyüboğlu
138. W. Shakespeare, YETER Kİ SONU İYİ BİTSİN, Çev. Ö. Nutku
139. N. V. Gogol, ÖLÜ CANLAR, Çev. M. Beyhan
140. Plutarkhos, LYKURGOS'UN HAYATI, Çev. S. Eyüboğlu - V. Günyol
141. W. Shakespeare, YANLIŞLIKLAR KOMEDYASI, Çev. Ö. Nutku
142. H. von Kleist, DÜELLO -Bütün Öyküler- Çev. İ. Kantemir
143. L. de Vega, OLMEDO ŞÖVALYESİ, Çev. Y. Ersoy Canpolat
144. F. M. Dostoyevski, EV SAHİBESİ, Çev. T. Akgün
145. W. Shakespeare, KRAL JOHN'UN YAŞAMI VE ÖLÜMÜ, Çev. H. Çalışkan

146. H. de Balzac, LOUIS LAMBERT, Çev. O. Rifat - S. Rifat
147. Mahmûd-ı Şebüsterî, GÜLŞEN-İ RÂZ, Çev. A. Gölpınarlı
148. Molière, KADINLAR MEKTEBİ, Çev. B. Tuncel
149. Catullus, BÜTÜN ŞİİRLERİ, Çev. Ç. Dürüşken - Alova
150. Somadeva, MASAL IRMAKLARININ OKYANUSU, Çev. K. Kaya
151. Hafız-ı Şirazî, HAFIZ DÎVÂNI, Çev. A. Gölpınarlı
152. Euripides, YAKARICILAR, Çev. S. Sandalcı
153. W. Shakespeare-J. Fletcher, CARDENIO, Çev. Ö. Nutku
154. Molière, GEORGE DANDIN, Çev. S. Kuray
155. J. W. von Goethe, GENÇ WERTHER'İN ACILARI, Çev. M. Kahraman
156. F. Nietzsche, BÖYLE SÖYLEDİ ZERDÜŞT, Çev. M. Tüzel
157. W. Shakespeare, KISASA KISAS, Çev. Ö. Nutku
158. J. O. y Gasset, SİSTEM OLARAK TARİH, Çev. N. G. Işık
159. C. de la Barca, HAYAT BİR RÜYADIR, Çev. B. Sabuncu
160. F. Nietzsche, DİONYSOS DİTHYRAMBOSLARI, Çev. A. Cemal
161. L. N. Tolstoy, ANNA KARENİNA, Çev. A. Hacıhasanoğlu
162. G. de Maupassant, GÜZEL DOST, Çev. A. Özgüner
163. Euripides, RESOS, Çev. S. Sandalcı
164. Sophokles, KRAL OİDİPUS, Çev. B. Tuncel
165. F. M. Dostoyevski, BUDALA, Çev. E. Altay
166. W. Shakespeare, KRAL VIII. HENRY, Çev. H. Çalışkan
167. D. Diderot, KÖRLER ÜZERİNE MEKTUP - SAĞIRLAR ÜZERİNE MEKTUP, Çev. A. Cemgil - D. Cemgil
168. T. Paine, AKIL ÇAĞI, Çev. A. İ. Dalgıç
169. W. Shakespeare, VENEDİK TACİRİ, Çev. Ö. Nutku
170. G. Eliot, SILAS MARNER, Çev. F. Kâhya
171. H. de Balzac, MUTLAK PEŞİNDE, Çev. S. Rifat - O. Rifat - S. Rifat
172. W. Shakespeare, BİR YAZ GECESİ RÜYASI, Çev. Ö. Nutku
173. A. de Musset, MARIANNE'İN KALBİ, Çev. B. Tuncel - S. Eyüboğlu
174. F. M. Dostoyevski, ECİNNİLER, Çev. M. Beyhan
175. A. S. Puşkin, BORİS GODUNOV, Çev. Ö. Özer
176. W. Shakespeare, HIRÇIN KIZ, Çev. Ö. Nutku
177. İ. S. Turgenyev, DUMAN, Çev. E. Altay
178. Sophokles, ELEKTRA, Çev. A. Erhat
179. J. Austen, NORTHANGER MANASTIRI, Çev. H. Koç
180. D. Defoe, ROBINSON CRUSOE, Çev. F. Kâhya
181. W. Shakespeare - J. Fletcher, İKİ SOYLU AKRABA, Çev. Ö. Nutku
182. Platon, SOKRATES'İN SAVUNMASI, Çev. A. Çokona
183. L. N. Tolstoy, İNSAN NEYLE YAŞAR? , Çev. K. Karasulu
184. N. V. Gogol, EVLENME - KUMARBAZLAR, Çev. K. Karasulu
185-1. F. Nietzsche, İNSANCA, PEK İNSANCA, Çev. M. Tüzel
185-2. F. Nietzsche, KARIŞIK KANILAR VE ÖZDEYİŞLER, Çev. M. Tüzel
185-3. F. Nietzsche, GEZGİN VE GÖLGESİ, Çev. M. Tüzel
186. A. P. Çehov, AYI -Dokuz Kısa Oyun-, Çev. T. Akgün

187. J. M. Keynes, PARA ÜZERİNE BİR İNCELEME, Çev. C. Gerçek
188. H. Fielding, JOSEPH ANDREWS, Çev. F. B. Aydar
189. C. Brontë, PROFESÖR, Çev. G. Varım
190. Kalidasa, MALAVİKA VE AGNİMİTRA, Çev. H. D. Can
191. W. Shakespeare, NASIL HOŞUNUZA GİDERSE, Çev. Ö. Nutku
192. Aiskhylos, ZİNCİRE VURULMUŞ PROMETHEUS, Çev. S. Eyüboğlu - A. Erhat
193. E. Rostand, CYRANO DE BERGERAC, Çev. S. E. Siyavuşgil
194. É. Zola, YAŞAMA SEVİNCİ, Çev. B. Onaran
195. F. M. Dostoyevski, KUMARBAZ, Çev. K. Karasulu
196. S. Kierkegaard, FELSEFE PARÇALARI YA DA BİR PARÇA FELSEFE, Çev. D. Şahiner
197. Cicero, YÜKÜMLÜLÜKLER ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
198. D. Diderot, RAMEAU'NUN YEĞENİ, Çev. A. Cemgil
199. W. Shakespeare, KRAL V. HENRY, Çev. H. Çalışkan
200. L. N. Tolstoy, KREUTZER SONAT, Çev. A. Hacıhasanoğlu
201. S. Kierkegaard, BAŞTAN ÇIKARICININ GÜNLÜĞÜ, Çev. N. Beier
202. Aisopos, MASALLAR, Çev. İ. Çokona
203. W. Shakespeare, CYMBELINE, Çev. Ö. Nutku
204. Aristoteles, ATİNALILARIN DEVLETİ, Çev. A. Çokona
205. V. Hugo, BİR İDAM MAHKÛMUNUN SON GÜNÜ, Çev. V. Yalçıntoklu
206. D. Diderot, FELSEFE KONUŞMALARI, Çev. A. Cemgil
207. W. Shakespeare, VERONALI İKİ SOYLU DELİKANLI, Çev. Ö. Nutku
208. Molière, İNSANDAN KAÇAN, Çev. B. Tuncel
209. L. N. Tolstoy, ÜÇ ÖLÜM, Çev. G. Ç. Kızılırmak
210. Stendhal, KIRMIZI VE SİYAH, Çev. B. Onaran
211. Feridüddin Attâr, İLÂHİNAME, Çev. A. Gölpınarlı
212. D. Diderot, KADERCİ JACQUES VE EFENDİSİ, Çev. A. Cemgil
213. V. Hugo, NOTRE DAME'İN KAMBURU, Çev. V. Yalçıntoklu
214. W. Shakespeare, CORIOLANUS'UN TRAGEDYASI, Çev. Ö. Nutku
215. Euripides, MEDEA, Çev. A. Çokona
216. W. Shakespeare, TROILUS VE CRESSIDA, Çev. S. Eyüboğlu - M. Urgan
217. H. Bergson, GÜLME, Çev. D. Çetinkasap
218. W. Shakespeare, KIŞ MASALI, Çev. Ö. Nutku
219. Homeros, İLYADA, Çev. A. Erhat - A. Kadir
220. Homeros, ODYSSEİA, Çev. A. Erhat - A. Kadir
221. W. Shakespeare, KRAL IV. HENRY - I, Çev. H. Çalışkan
222. W. Shakespeare, KRAL IV. HENRY - II, Çev. H. Çalışkan
223. L. N. Tolstoy, İVAN İLYİÇ'İN ÖLÜMÜ, Çev. M. Beyhan
224. W. Shakespeare, AŞKIN EMEĞİ BOŞUNA, Çev. Ö. Nutku
225. W. Shakespeare, AŞK VE ANLATI ŞİİRLERİ, Çev. T. S. Halman
226. C. Goldoni, SEVGİLİLER, Çev. N. Adabağ - L. Tecer
227. F. M. Dostoyevski, BEYAZ GECELER, Çev. B. Zeren
228. Sophokles, ANTİGONE, Çev. A. Çokona

229. W. Shakespeare, TITUS ANDRONICUS, Çev. Ö. Nutku
230. L. N. Tolstoy, ÇOCUKLUK, Çev. A. Hacıhasanoğlu
231. M. Y. Lermontov, HANÇER -Seçme Şiir ve Manzumeler-, Çev. A. Behramoğlu
232. Sophokles, TRAKHİSLİ KADINLAR, Çev. A. Çokona
233. W. Shakespeare, II. RICHARD, Çev. Ö. Nutku
234. Sun Zi (Sun Tzu), SAVAŞ SANATI, Çev. P. Otkan - G. Fidan
235. W. Shakespeare, KRAL VI. HENRY - I, Çev. Ö. Nutku
236. W. Shakespeare, KRAL VI. HENRY - II, Çev. Ö. Nutku
237. W. Shakespeare, KRAL VI. HENRY - III, Çev. Ö. Nutku
238. J. W. von Goethe, ALMAN GÖÇMENLERİN SOHBETLERİ, Çev. T. Tayanç
239. W. Shakespeare, WINDSOR'UN ŞEN KADINLARI, Çev. H. Çalışkan
240. GILGAMIŞ DESTANI, Çev. S. Maden
241. C. Baudelaire, ÖZEL GÜNCELER - APAÇIK YÜREĞİM, Çev. S. Maden
242. W. Shakespeare, FIRTINA, Çev. Ö. Nutku
243. İbn Kalânisî, ŞAM TARİHİNE ZEYL, Çev. O. Özatağ
244. Yusuf Has Hacib, KUTADGU BİLİG, Çev. A. Çakan
245. L. N. Tolstoy, İLKGENÇLİK, Çev. A. Hacıhasanoğlu
246. Sophokles, PHİLOKTETES, Çev. A. Çokona
247. K. Kolomb, SEYİR DEFTERLERİ, Çev. S. Maden
248. C. Goldoni, LOKANTACI KADIN, Çev. N. Adabağ
249. Plutarkhos, THESEUS - ROMULUS, Çev. İ. Çokona
250. V. Hugo, SEFİLLER, Çev. V. Yalçıntoklu
251. Plutarkhos, İSKENDER - SEZAR, Çev. İ. Çokona
252. Montesquieu, İRAN MEKTUPLARI, Çev. B. Günen
253. C. Baudelaire, KÖTÜLÜK ÇİÇEKLERİ, Çev. S. Maden
254. İ. S. Turgenyev, HAM TOPRAK, Çev. E. Altay
255. L. N. Tolstoy, GENÇLİK, Çev. A. Hacıhasanoğlu
256. Ksenophon, ANABASİS -On Binler'in Dönüşü-, Çev. A. Çokona
257. A. de Musset, LORENZACCIO, Çev. B. Günen
258. É. Zola, NANA, Çev. B. Onaran
259. Sophokles, AİAS, Çev. A. Çokona
260. Bâkî, DİVÂN, Çev. F. Öztürk
261. F. Nietzsche, DAVID STRAUSS, İTİRAFÇI VE YAZAR, Çev. M. Tüzel
262. F. Nietzsche, TARİHİN YAŞAM İÇİN YARARI VE SAKINCASI, Çev. M. Tüzel
263. F. Nietzsche, EĞİTİCİ OLARAK SCHOPENHAUER, Çev. M. Tüzel
264. F. Nietzsche, RICHARD WAGNER BAYREUTH'TA, Çev. M. Tüzel
265. A. de Musset, ŞAMDANCI, Çev. B. Tuncel - S. Eyüboğlu
266. Michelangelo, CENNETİN ANAHTARLARI, Çev. T. S. Halman
267. D. Diderot, RAHİBE, Çev. A. Cemgil
268. Edib Ahmed Yüknekî, ATEBETÜ'L-HAKAYIK, Çev. A. Çakan
269. İ. S. Turgenyev, BAŞKANIN ZİYAFETİ - PARASIZLIK - BEKÂR, Çev. N. Y. Taluy

270. Aristoteles, POETİKA -Şiir Sanatı Üzerine-, Çev. A. Çokona - Ö. Aygün
271. Hippokrates, AFORİZMALAR, Çev. E. Çoraklı
272. G. Leopardi, ŞARKILAR, Çev. N. Adabağ
273. Herodas, MİMOSLAR, Çev. Alova
274. Molière, HASTALIK HASTASI, Çev. B. Günen
275. Laozi, TAO TE CHİNG -DAO DE JİNG-, Çev. S. Özbey
276. BÂBİL YARATILIŞ DESTANI -Enuma Eliş-, Çev. S. F. Adalı - A. T. Görgü
277. M. Shelley, FRANKENSTEIN YA DA MODERN PROMETHEUS, Çev. Y. Yavuz
278. Erasmus, DELİLİĞE ÖVGÜ, Çev. Y. Sivri
279. A. Dumas, SAINTE-HERMINE ŞÖVALYESİ, Çev. H. Bayrı
280. Sophokles, OİDİPUS KOLONOS'TA, Çev. A. Çokona
281. A. Dumas, SİYAH LALE, Çev. V. Yalçıntoklu
282. A. Sewell, SİYAH İNCİ, Çev. A. Berktay
283. C. Marlowe, PARİS'TE KATLİAM, Çev. Ö. Nutku
284. F. Nietzsche, İYİNİN VE KÖTÜNÜN ÖTESİNDE, Çev. M. Tüzel
285. C. Marlowe, KARTACA KRALİÇESİ DİDO, Çev. Ö. Nutku
286. Hesiodos, THEOGONİA - İŞLER VE GÜNLER, Çev. A. Erhat - S. Eyüboğlu
287. Horatius, ARS POETICA -Şiir Sanatı-, Çev. C. C. Çevik
288. W. Shakespeare, ÇİFTE İHANET, Çev. Ö. Nutku
289. Molière, KİBARLIK BUDALASI, Çev. B. Günen
290. Semonides ve Altı İambos Şairi, ŞİİRLER VE BÜTÜN FRAGMANLAR, Çev. Alova
291. D. Defoe, VEBA YILI GÜNLÜĞÜ, Çev. İ. Kantemir
292. O. Wilde, ÖNEMSİZ BİR KADIN, Çev. P. D. Deveci
293. L. N. Tolstoy, EFENDİ İLE UŞAĞI, Çev. A. Hacıhasanoğlu
294. H. de Balzac, VADİDEKİ ZAMBAK, Çev. V. Yalçıntoklu
295. C. Marlowe, MALTALI YAHUDİ, Çev. Ö. Nutku
296. H. Melville, KATİP BARTLEBY, Çev. H. Koç
297. Cicero, YASALAR ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
298. E.T.A. Hoffman, MATMAZEL DE SCUDÉRY, Çev. G. Zeytinoğlu
299. SÜMER KRAL DESTANLARI, Çev. S. F. Adalı - A. T. Görgü
300. L. N. Tolstoy, SAVAŞ VE BARIŞ, Çev. T. Akgün
301. Plutarkhos, DEMOSTHENES - CICERO, Çev. İ. Çokona
302. Farabî, İDEAL DEVLET, Çev. A. Arslan
303. C. Marlowe, II. EDWARD, Çev. Ö. Nutku
304. Montesquieu, KANUNLARIN RUHU ÜZERİNE, Çev. B. Günen
305. Cicero, YAŞLI CATO VEYA YAŞLILIK ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
306. Stendhal, PARMA MANASTIRI, Çev. B. Onaran
307. A. Daudet, DEĞİRMENİMDEN MEKTUPLAR, Çev. S. E. Siyavuşgil
308. Euripides, İPHİGENİA AULİS'TE, Çev. A. Çokona
309. Euripides, İPHİGENİA TAURİS'TE, Çev. A. Çokona
310. Pascal, DÜŞÜNCELER, Çev. D. Çetinkasap
311. M. de Staël, ALMANYA ÜZERİNE, Çev. H. A. Karahasan

312. Seneca, BİLGENİN SARSILMAZLIĞI ÜZERİNE- İNZİVA ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
313. D. Hume, İNSANIN ANLAMA YETİSİ ÜZERİNE BİR SORUŞTURMA, Çev. F. B. Aydar
314. F. Bacon, DENEMELER -Güvenilir Öğütler ya da Meselelerin Özü-, Çev. C. C. Çevik - M. Çakan
315. BABİL HEMEROLOJİ SERİSİ -Uğurlu ve Uğursuz Günler Takvimi-, Çev. S. F. Adalı - A. T. Görgü
316. H. Walpole, OTRANTO ŞATOSU, Çev. Z. Avcı
317. İ. S. Turgenyev, AVCININ NOTLARI, Çev. E. Altay
318. H. de Balzac, SARRASINE, Çev. A. Berktay
319. Farabî, MUTLULUĞUN KAZANILMASI, Çev. A. Arslan
320. M. Luther, DOKSAN BEŞ TEZ, Çev. C. C. Çevik
321. F. Rabelais, PANTAGRUEL, Çev. N. Yıldız
322. Kritovulos, KRİTOVULOS TARİHİ, Çev. A. Çokona
323. C. Marlowe, BÜYÜK TİMURLENK I-II, Çev. Ö. Nutku
324. Ahmedî, İSKENDERNÂME, Çev. F. Öztürk
325. M. Aurelius, KENDİME DÜŞÜNCELER, Çev. Y. E. Ceren
326. Cicero, DOSTLUK ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
327. DEDE KORKUT HİKÂYELERİ, Çev. A. Çakan
328. Aristophanes, PLOUTOS, Çev. E. Gören-E. Yavuz
329. É. Zola, HAYVANLAŞAN İNSAN, Çev. A. Özgüner
330. RİGVEDA, Çev. K. Kaya
331. S. T. Coleridge, YAŞLI DENİZCİNİN EZGİSİ, Çev. H. Koçak
332. A. Dumas, MONTE CRISTO KONTU, Çev. V. Yalçıntoklu
333. L.N. Tolstoy, KAZAKLAR, Çev. M. Beyhan
334. O. Wilde, DORIAN GRAY'İN PORTRESİ, Çev. D. Z. Batumlu
335. İ.S. Turgenyev, KLARA MİLİÇ, Çev. C. D. Akyüz
336. R. Apollonios, ARGONAUTİKA, Çev. A. Çokona
337. S. Le Fanu, CARMILLA, Çev. Y. Yavuz
338. Seneca, MUTLU YAŞAM ÜZERİNE-YAŞAMIN KISALIĞI ÜZERİNE, Çev. C. C. Çevik
339. F. Engels, AİLENİN, DEVLETİN VE ÖZEL MÜLKİYETİN KÖKENİ, Çev. M. Tüzel
340. T. L. Peacock, KARABASAN MANASTIRI, Çev. Y. Yavuz
341. H. von Kleist, AMPHİTRYON, Çev. M. Kahraman
342. H. Balzac, EUGÉNIE GRANDET, Çev. V. Yalçıntoklu
343. W. Whitman, ÇİMEN YAPRAKLARI, Çev. F. Öz
344. Montesquieu, ROMALILARIN YÜCELİK VE ÇÖKÜŞÜNÜN NEDENLERİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER, Çev. B. Günen
345. Beaumarchais, SEVILLA BERBERİ VEYA NAFİLE TEDBİR, Çev. B. Günen
346. W. James, PRAGMATİZM, Çev. F. B. Aydar
347. Euripides, ANDROMAKHE, Çev. A. Çokona

348. Farabî, İLİMLERİN SAYIMI, Çev. A. Arslan
349. G. Büchner, DANTON'UN ÖLÜMÜ, Çev. M. Tüzel
350. GILGAMIŞ HİKÂYELERİ, Çev. S. F. Adalı-A. T. Görgü
351. Aristophanes, KADIN MEBUSLAR, Çev. E. Gören-E. Yavuz
352. S. Empricus, PYRRHONCULUĞUN ESASLARI, Çev. C. C. Çevik
353. H. de Balzac, GORIOT BABA, Çev. V. Yalçıntoklu
354. G. E. Lessing, DÜZYAZI FABLLAR, Çev. Z. Aksu Yılmazer
355. Epiktetos, ENKHEIRIDION, Çev. C. C. Çevik

"Bir kişi anlamsız sözcüklerden oluşan
binlerce beyti ezbere okusa ne fayda!
Duymasını bilen için *Dhammapada*'nın tek bir sözcüğü
daha iyidir, o kişiyi huzura erdirir."

Buddhizmin en önemli kutsal metinleri Üç Sepet *(Tripitaka) çatısı altında toplanmıştır.* Üç Sepet*'in ikincisi olan* Suttapitaka*'nın altında yer alan ve 423* sutta*dan (beyitten) oluşan* Dhammapada, Dhamma*'ya giden adımları, yani "yol"u gösterir. Elinizdeki kitap* Dhammapada*'nın tam metninin Pāli dilinden çevirisini, metne özel bir sözlükçe ile Buddhizme dair temel bilgileri, ayrıca diğer kutsal metinlerin bir dökümünü, bu metinlerin Pāli ve Sanskrit dillerinden çevrilmiş örneklerini içermektedir.*

Korhan Kaya (1959): Ankara Üniversitesi DTCF Hindoloji Bölümünü bitirdi. Aynı bölümde 1990'da doktorasını tamamladı ve 2003 yılında profesör unvanı aldı. JNU, BHU, Kolkata (Kalküta), Delhi gibi Hindistan'ın seçkin üniversitelerinde araştırmalar yaptı. 2015 yılında Hindistan cumhurbaşkanı ve ICCR tarafından Seçkin Hindolog unvanı verildi. Halen AÜ, DTCF'deki Hindoloji Anabilim Dalı Başkanlığını sürdüren Korhan Kaya'nın, Hindoloji üzerine otuzu aşkın makalesi, Hint dili, edebiyatı ve felsefesi konularında da çeviri ve telif olmak üzere yirmi altı kitabı bulunmaktadır.

9 786052 958704

14 TL